

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes na
5. strani:

Grenak
okus
po medu

Četrtek, 28. maja 1964
Št. 20, leto XXII

PO PETEM KONGRESU ZSJ

POMEMBNA VLOGA NEPOSREDNIH PROIZVAJALCEV V RAZŠIRJENI REPRODUKCIJI

Izvajanja tovariša Svetozara Vukmanovića-Tempa v razgovoru s člani uredništva »Rada«

Predsednik Centralnega sveta Zveze Sindikatov Jugoslavije tovariš Svetozar Vukmanović-Tempo se je odzval prošnji uredništva »Rada«, da razloži osnovne naloge sindikalnih organizacij za uresničenje zaključkov in stališč, sprejetih na V. kongresu ZSJ. Objavljamo skrajšano razlago tovariša Tempa novinarjem »Rada«.

Sindikalne organizacije in sindikalna vodstva so samostojni v odrejanju svoje politike. Zato je potrebno, da vsaka sindikalna organizacija, vsako sindikalno vodstvo začne na svojem področju samostojno izvajati linijo, usvojeno na V. kongresu ZSJ — je začel svoj razgovor s člani uredništva tovariš Svetozar Vukmanović.

To praktično pomeni, da morajo sindikalne organizacije preiti na uresničitev, na konkretizacijo politike v svojem podjetju, a sindikalni sveti na svojem področju delovanja. Prav tako velja to za sindikalne organizacije v ustanovah, ki naj začno uresničevati zamišljeno politiko v svojih okvirih. Republiška sindikalna vodstva, Centralni svet in centralni odbori strokovnih sindikatov so dolžni, da konkretizirajo politiko na svojem področju delovanja.

Kadar govorimo o podružnici, ne mislimo na njeno vodstvo,

čeprav imajo vodstva odrejeno vlogo. Jaz mislim ob tem na članstvo sindikata, na delavce, ki so vključeni v sindikalne podružnice. Kadar pa je razprava o realizaciji in konkretizaciji linije, osvojene na kongresu sindikatov, takrat mora izvršiti odbor sindikalne podružnice izdvojiti konkretne probleme, jih preučiti, dati članstvu v razpravo, da bi lahko člani zavzeli jasna, konkretna stališča do vseh vprašanj, ki so bila obravnavana na V. kongresu ZSJ.

Ista naloga velja za sindikalne podružnice v ustanovah. Toda reči moram, da aktivnosti teh organizacij še ni čuti. Naša osnovna slabost je prav v delu sindikalnih podružnic, v pomanjkljivi aktivnosti sindikalnega članstva pri uresnitvi določene politike.

In če govorimo o delu in nalogah, ki stoje pred sindikalnimi vodstvi v komuni, republiki in federaciji, ne mislim samo na

vodstva. Sindikalna vodstva morajo pri uresnitvi politike, sprejete na V. kongresu, izdelati konkretne analize problemov, nalog in stališč ter informirati organizacije na terenu o njihovem uresničevanju. Kolikor se bodo vodstva bolj posvetovala z organizacijami na terenu, toliko bolj bodo predstavniki mišljeni in stališča delavskega razreda, delavcev; ne bodo birokratsko vodstvo, ki lahko bolj ali manj čuti potrebe proizvajalcev, toda v bistvu ostane le birokratsko. Pri tem ima važno vlogo tudi časopis »Rad«. Zvezo med podružnicami in vodstvom, od podjetja do federacije, je mogoče v veliki meri ustvariti preko časopisa. Problemi, ki jih bo treba v sindikatih razrešiti, niso maloštevilni. Zato morajo konkretne rešitve, konkretni predlogi s terena najti svoje mesto v »Radu«.

SAMOSTOJNOST JE V BISTVU RAZDELITEV VLOG PRI URESNICEVANJU ENOTNE LINIJE SINDIKATOV

Običajno postavljajo vprašanje: če je sindikalna organizacija samostojna v odrejanju svoje politike in zavzemanju stališč, kako je potem mogoče do

seči enotnost sindikata, sindikalnih organizacij?

Toda vprašanje je potrebno postaviti čim bolj konkretno. V tem primeru tudi ne bo težko najti odgovor.

Kakere probleme rešujejo v podjetju? Najprej odreja poslovno politiko — kaj in koliko bodo proizvajali, v kakšnem izboru, kvaliteti, po kakšni ceni bodo prodajali proizvode na tržišču. Ta vprašanja zelo resno pretresajo v podjetjih in delovni ljudje zelo samostojno o njih odločajo. Pri tem pa tiči naslednja nevarnost: da pri odrejanju poslovne politike ne prevladujejo tehnokratski elementi, da uprava podjetja vse sama rešuje, da se ne posvetuje z delovnim kolektivom.

Kakšna je v tem primeru vloga sindikalne podružnice? Očividno je, da v zavzemanju stališč do teh problemov. Sindikalna podružnica jih tudi samostojno predlaga. Ne potrebuje soglasja višjih vodstev pri zavzemanju stališč. Sindikalno vodstvo lahko samo pomaga sindikalni podružnici in članstvu pri zavzemanju pravičnih stališč, posreduje jim rezultate, dosežene v drugih podjetjih itd. Ali na primer, o delitvi po delu v drugem podjetju. Praktično: Kako je izpeljana organizacija proizvodnje, delitev po delu, kakšna je delitev na ekonomske enote, delitev osebnih dohodkov v ekonomskih enotah itd. Vsa ta vprašanja so notranja stvar podjetij. Edino kar ni notranja stvar podjetja — ali je delitev osebnih dohodkov v skladu s produktivnostjo dela, ali se oblikujejo družbeni kriteriji in merila, ki so jih sprejeli višji organi.

Toda, če bodo uvedli v podjetju tržne ali interne cene kot merilo dosežene produktivnosti dela v posameznih ekonomskih enotah, kako bodo rešili probleme delitve osebnih dohodkov v ekonomskih enotah, kako bodo izvedli analitično oceno delovnih mest, kako bo realizirala sodelovanje delovnih mest v (Nadaljevanje na 6. strani)

Dragi tovariš Tito!

V imenu delavskega razreda Jugoslavije in vseh delovnih ljudi naše dežele Ti čestitamo ob rojstnem dnevu in Ti pošiljamo naše najtoplejše pozdrave in najboljše želje.

Delavski razred Jugoslavije — iz katerega si izšel in katerega smelo in neomajno vodiš po poti izgradnje socialistične družbe, v kateri delovni človek samostojno odloča o svojih delovnih in življenjskih pogojih — dobro ve, da si vedno zaupal vanj in da si mu ob vsakem obdobju našega razvoja postavljaj nove in odgovorne naloge. Tvoje besede, izrečene na petem kongresu Zveze sindikatov Jugoslavije so sprejeli za svoje milijoni delovnih ljudi po vsej deželi, ker izražajo želje in potrebe jugoslovanskega delavskega razreda. Hitrejši gospodarski in družbeni razvoj, občutnejše izboljševanje življenjske ravni in krepitev sistema samoupravljanja, zasnovanega na enotnosti interesov jugoslovanskega delavskega razreda, so cilji, ki si nam jih postavil, obenem pa tudi zahteve naših delovnih ljudi in prvi pogoj našega vsestranskega napredka. Delavski razred jih bo z uspehom uresničil, kakor je

Vso srečo za rojstni dan tovariš Tito!

to doslej vedno storil. Organiziranje naših vrst in aktivno vključevanje v priprave za VIII. kongres Zveze komunistov Jugoslavije, doseganje vedno večjih uspehov na področju materialnega in družbenega razvoja naše socialistične skupnosti so darila, ki Ti jih delavski razred Jugoslavije in vsi delovni ljudje pošiljajo ob Tvojem rojstnem dnevu.

Vedno s Teboj, usmerjeni s Tvojo revolucionarno mislijo in akcijo, bomo z vso prizadevnostjo nadaljevali pri razvijanju socialističnih družbenih odnosov, uvrščanju materialne osnove naše družbe, dviganju blagostanja naših delovnih ljudi in pri krepitevi bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov — najmočnejšem jamstvu naših prihodnjih uspehov.

Ob Tvojem rojstnem dnevu in ob vedrem prazniku mladosti naše dežele Ti od srca želimo dolgo življenje, vedrost in veselje, še veliko veliko uspehov pri vsakem delu, ki si ga boš naložil in ki bo pripeljal do nadaljnjega procvita naše socialistične družbene ureditve.

Srečno za rojstni dan, ljubljeni tovariš Tito!

Centralni svet Zveze sindikatov Jugoslavije
Predsednik
Svetozar Vukmanović-Tempo

PLENUM SINDIKATA INDUSTRIJE IN RUDARSTVA SLOVENIJE

NAGRAJEVANJE STROKOVNIH SLUŽB

Plenum republiškega sindikata industrije in rudarstva je na svojem zasedanju temeljito razpravljalo o nagrajevanju strokovnih služb v delovni organizaciji. Izhodišče razprave je bilo v ugotovitvi, da samo s povečanjem produktivnosti neposrednih proizvajalcev ne bomo dosegli pomembnih uspehov, da je zato pomanjkljivo izdelani sistem nagrajevanja strokovnjakov potrebno izgrajevati, da bodo strokovnjaki za dobro delo dobro nagrajeni. Izrečena je bila ugotovitev, da bi se morali uspehi ali neuspehi posamezne delovne organizacije najobčutnejše odraziti na osebnih dohodkih strokovnjakov.

Izhodišče razprave je bilo v tem, da pri nas nimamo izdelanih meril za nagrajevanje strokovnega in vodilnega kadra, da v glavnem prevladujejo fiksne postavke, da smo že imeli nekaj meril nagrajevanja, toda zaradi nekaterih slabosti v sistemu smo jih skoraj v celoti ukiniteli. Za osnovno usmeritev in oceno je plenumu služila anketa, ki so jo izvedli v 75 večjih podjetjih, ki zaposlujejo preko 100.000 ljudi. Ugotovitev ankete je bila, da ima le 25 podjetij stalno službo za proučevanje nagrajevanja. Ker je tako celo pri večjih kolektivih, se vsiljuje zaključek, da je v manjših razmerje v korist tistih, ki imajo stalno službo za proučevanje nagrajevanja, še slabše. To bi lahko pomenilo, da blizu 90 odstotkov naših podjetij nima službe, ki bi proučevala, spremljala funkcionalnost svojega sistema nagrajevanja, odpravljala slabosti in predlagala bolj-

še rešitve. Obiski in pregled statinov nekaterih podjetij kažejo, da tudi statini niso določili jasnejših načel nagrajevanja po delu in da je zato izredno važno, kakšni bodo bodoči pravilniki o delitvi in nagrajevanju. Vsekakor bo pri izdelavi bodočih pravilnikov potrebno spremeniti dosedanje prakso, ko smo imeli merila predvsem za delavce v neposredni proizvodnji, medtem ko za pomožne in strokovne službe meril za nagrajevanje skoraj ni bilo.

Plenum je nadalje ugotovil, da ni stimulativno nagrajevati kogarkoli za karkoli, temveč, da naj bo nagrajevanje odvisno tudi od konkretnega položaja, v katerem se podjetje nahaja, od značaja problemov, katere hoče z nagrajevanjem razrešiti, in ekonomskih ciljev, ki jih hoče doseči. Včasih je potrebno posebej stimulirati fizični obseg proizvodnje, drugi kvaliteto, tretjič lom in škodo v transportu, včasih nabavo in prodajo, prehod na specializacijo in serijsko proizvodnjo. Vendar to ne morejo biti poglavitni činitelji in ne morejo veljati za večino proizvajalcev, temveč predvsem za tiste službe in posameznike, ki lahko na odpravo teh slabosti najbolj odločilno vplivajo. To pomeni, da bi morale biti škarje tako imenovanega »gibljivega dela« pri odgovorih delovnih mestih bolj odprte, pri manj odgovornih pa manj. Nekateri primeri iz naše prakse pa kažejo ravno obratno razmerje.

Posebno, zelo pomembno in občutljivo področje zaposlenih v strokovnih službah je izdelava

proizvodnih normativov. Samo na osnovi zanesljivih proizvodnih normativov, ki morajo zajemati tehnično normirane proizvodne stroške, je mogoče graditi trden sistem stimulativnega nagrajevanja. Normiranje mora zajemati neposredne in posredne stroške proizvodnje. Le tako je mogoče meriti poslovne uspehe v proizvodnji.

Med zelo pomembne, a pri nas zelo zapostavljene oblike nagrajevanja bi morali uvrstiti tudi novatorstva in racionalizacije. Nagrade za novatorje in racionalizatorje bi morale biti večje, ne pa zgolj simbolične. O tem bi kazalo napraviti posebne pravilnike, da bi z njimi vzpodbudili vse proizvajalce, ki lahko po najbolj uspešni poti pomagajo k boljšim gospodarskim uspehom.

Poseben problem predstavlja ukinjanje individualnih meril nagrajevanja, ki so ga nekje nadomestili z »višjimi oblikami kolektivne stimulacije«. Razumljivo je, da bi se bilo nesmiselno boriti proti skupinskim normam tam, kjer je delo tako povezano, tam kjer so upravljene, toda treba jih je odpraviti povsod tam, kjer pomenijo samo potuho nekaterim službam, da jim ni treba iskati normativov in meril.

Velika odlika tega plenuma je bila izčrpna, pretehtana, strokovna razprava, ki je osvetlila in pojasnila nekatere izkušnje in sisteme nagrajevanja.

Plenum je razrešil dolžnosti tajnika Ivana Urha, ki odhaja na študij, in izvolil za novega tajnika Stjepana Sauberta.

-vln

Sekretar CK ZKS Miha Marinko čestita tovarišu Titu za 72. rojstni dan

OD RAZPRAV K DEJANJEM

Ker čakajo sindikalne organizacije, predvsem pa članstvo sindikatov po V. kongresu velike naloge, smo se obrnili na podpredsednika republiškega sveta ZSS Iva Janžekoviča, da nam je odgovoril na nekaj vprašanj.

Na V. kongresu pa tudi v sindikalnih organizacijah je bilo veliko razprav o pretrasti, nesmotrni investicijski politiki. Težje ugotoviti in zahtevati po zmanjševanju pa nekateri nasprotujejo, češ da je pri njih vse v redu in da ni mogoče zmanjšati obsega investicij?

Težava in slabost je v tem, da vsak rajši vidi le sosedo, slabosti drugih, neradi pa kritično analiziramo stvari v lastni hiši. Toda v sedanji situaciji je prav kritična analiza lastnih slabosti na vseh ravneh in korektura take prakse lahko edino zagotovilo, da bomo uspeli.

Poleg ugovorov in dokazovanj, da ni mogoče ničesar spremeniti, se širijo glasovi, da smo sindikati nasploh proti investicijam. Tako zaobračanje besed in smisla naših zahtev kaže, da bi nekateri s pletenčenjem radi zadržali staro prakso. V sindikatih smo samo mnenja, da je investicijska fronta preširoka, v številnih primerih tehnično neproučena in marsikje so investicije samo plod želja po gospodarskem razvoju brez proučene ekonomske smotnosti in brez zagotovljenih sredstev. Jasno je, da tako obsežno prekoščevanje investicij nosi v sebi inflacijske tendence in vpliva na zmanjševanje življenjske ravni proizvajalcev. Zato menimo, da je potrebno proučiti, katere investicije najlažje prelozimo, s katerimi je potrebno pohetati. Če

hočemo tu doseči kakršen koli uspeh, bomo morali nekateri investitorji od federacije do delovne organizacije zmanjšati programe, da bomo lahko na račun zmanjšanih investicij povečali osebno potrošnjo. Želim poudariti, da sindikati v Sloveniji v celoti podpiramo politiko, ki jo je sprejela skupščina republike Slovenije, ker menimo, da je prav to način in pristop k ureditvi zaključkov, ki jih je formuliral V. kongres.

Nekateri samo v investicijske zaverovani gospodarstveniki opozarjajo, da bomo z

zmanjšano investicijsko gradnjo zavirali dinamični razvoj gospodarstva.

To bi bila nevarnost, če bi se zavzemali samo za zmanjševanje investicij. Toda hkrati, ko stojimo na stališču, da je treba zmanjšati investicije, smo tudi mnenja, da je potrebno bolj načrtno in zavzeto izkoristiti notranje rezerve. Tu mislimo predvsem na uvajanje druge in tretje izmene, ki ponekod ne zahteva velikih novih sredstev, mislimo na odpravljanje ozkih grl v proizvodnji, nadalje na intergracijo, kooperacijo, specializacijo, nadalje na boljšo organizacijo proizvodnje, tehnologije. Prepričani smo, da je prav, če delovnim organizacijam in neposrednim proizvajalcem prepustimo več sredstev za razširjeno

reprodukcijo, ker bodo iz tega izvora boljše naložene, kot pa če jih delimo ob zgoraj navzgor. Investicijska politika mora biti taka, da bo predvsem podprla smer intenzifikacije gospodarjenja in na tej osnovi tudi omogočila hitrejši porast zaslužkov in odpravo nizkih osebnih dohodkov.

Tako napovedan boj notranjim rezervam pa bo zahteval večje angažiranje sindikalnih organizacij in članstva.

To vsekakor. Vendar sindikalna organizacija sama ne bi mogla uspešno razrešiti teh nalog in številnih problemov, ki bodo v zvezi s tem nastajali v gospodarski operativni. Zdi se mi, da je eden od izredno važnih, če ne celo temeljnih problemov v tem, kako bomo uspeli v delovni organizaciji izpeljati sistem nagrajevanja, zlasti se nagrajevanje strokovnjakov. Podatki namreč kažejo, da od moštrov navzgor skoraj izgine vsakršno nagrajevanje strokovnjakov. V resnici pa bi morali osebni dohodki strokovnjakov biti občutneje povezani z gospodarskim uspehom delovne organizacije.

To pa pomeni, da bo treba iskati in oblikovati merila nagrajevanja, ki bodo sprožala ustvarjalnost in prizadevnost.

Povsem jasno se zavedamo, da sprememb v nagrajevanju ne bo mogoče doseči preko noči. Zato bi bilo zelo škodljivo, če bi začeli razprave in iskati merila pri najtežjih problemih, kar včasih preradi počenimo. Po mojem mnenju je treba najprej urediti in poiskati merila za tiste primere in delovna mesta, kjer strokovnjaki najbolj občutno vplivajo na dinamiko proizvodnje. Iz tega jedra pa bi bilo potrebno širiti krog na vse proizvajalce.

Seveda teh nalog ne bo mogoče obiti brez pravilnikov, ki jih je potrebno prilagoditi načelom statutu in spoznanjem, ki so nastala v zadnjem času. Predvsem bo potrebno nadrobneje, z večjo materialno pristojnostjo in odgovornostjo urediti položaj neposrednega proizvajalca, da bo o vseh temeljnih stvareh informiran, da bo lahko ob bistvenih stvareh odgovorno odločil.

Ze sedaj čutimo pomanjkanje delavcev v Sloveniji, saj je v našem gospodarstvu zaposlenih že blizu 40.000 delavcev iz drugih republik. Če pa bomo začeli uvajati drugo in tretjo izmeno, bo pomanjkanje še večje.

Težave s pomanjkanjem delavcev se nastajajo in bodo v prihodnosti brez dvoma še večje. Rešitve vidim predvsem v dveh smereh: z odkrivanjem notranjih rezerv, ki so v slednji delovni organizaciji in z zaposlovanjem žena. Če pa hočemo omogočiti hitrejšo zaposlovanje žena, moramo nujno misliti na reševanje kompleksa drugih vprašanj, ki se nanašajo na razbremenitev žena. Postopen prehod na enozemski pouk in skrb za šolsko mladino preko celega dneva, pospešiti izgradnjo varstvenih ustanov za predšolsko dobo itd. K reševanju teh problemov pa bo treba zlasti v industrijskih središčih in mestih pristopiti z vso resnostjo, če želimo, da omogočimo hitrejšo zaposlovanje žena.

D. VUKOVIČ
(po »Borbi«)

Kdo bi prešel vse številne pionirje, ki so za praznik mladosti tekmovali v Tivoliju v Ljubljani
Foto: Milan Šparovec

V NOVIH HALAH TITOGRAJSKE TOVARNE »RADOJE DAKIČ«

ŠTIRIDESET KREDITOV IZ ŠTIRIDESETIH VIROV

Vseeno dober start na tržišču • Samo za stavbe so porabili skoraj toliko, kot za vse ostalo • Ali so se strokovnjaki zmotili?

Z zaporedno številko 40 se zaključuje spisek ustanov, ki so dale kredite za rekonstrukcijo tovarne »Radoje Dakič« v Titogradu. Na tem dolgem seznamu so, razen centralnih bank, vpisani tudi razni lokalni in republiški organi, komunalne banke in drugi. Vsi so se združili in angažirali pri financiranju te tovarne.

Tovarna ni dobila dosti sredstev iz centralnih virov, toda zato ni pokleknila — pravijo. Zahtevala je sredstva od vsakogar, ki bi jih lahko dal. Niso vpraševali za pogoje, želeli so, da bi stroji čimprej stekli. In zavrteli so se! Prva faza izgradnje je zaključena.

Nič zato, če 40 kreditorjev čaka na obresti!

Pogoji — v resnici — niso ugodni: kratki roki in visoke obresti.

— Dobili smo okoli dve milijardi dinarjev kreditov za nabavo opreme z odplačilnim rokom samo petih letih in obrestno mero 6%, pravi direktor te tovarne. To zanj ni majhna obremenitev.

Kako bo tovarna »Radoje Dakič« prišla do konca s tolikimi številom kreditorjev in s tolikimi obveznostmi, ne vemo. Znano pa je, da je podjetje dobro startalo na tržišču. Vendar za zdaj pokrivajo le poslovne stroške in osebne dohodke. Za sklade še ne morejo misliti, ker so obveze in stroški previsoki.

SAMO ZA ZGRADBE — VSAK DRUGI DINAR!

Nove in prostrane proizvodne hale bi lahko, tako kaže, sprejele precej več strojev, kot pa jih imajo zdaj. Drage so bile. Samo za stavbe je podjetje porabilo okoli 43% vseh sredstev. Toda stavbe so vseeno samo zidovi. Tudi v cenejših halah je mogoča enaka proizvodnja kot v najdražjih, pa vendar...

V naši državi to ni prva tovarna, ki ima drage proizvodne hale. Tudi v mnogih drugih tovarnah so za zidovje porabili prav toliko, kot za vse ostalo. Kakor da bi gradili spomenike in ne prostore, kjer naj bi proizvajali.

Resnici na ljubo — tukaj imajo opravičilo za predimenzionirane hale. Sprva je bilo predvideno, da bodo gradili več-

jo tovarno, pa so zanjo planirali večje hale in druge zgradbe. Kasneje pa so program skrbili. Tako je bila nova, manjša tovarna »vseljena« v zgradbe, predvidene za večjo. Sicer pa se bo tovarna razraščala in nove hale bodo dobivale novo opremo.

Vendar to ne pomeni, da ni bilo mogoče bolje gospodariti s sredstvi, ki niso bila lahko pridobljena.

BOLJE, KOT SO PRIČAKOVALI

Sprva strokovnjaki niso predvidevali najboljših prihodnosti temu titograjskemu novorojenčku, ki proizvajala bagerje in nakladalce. Takrat, ko so bile odobrene investicije za tovarno, so se zožile investicije za gradbeništvo, ki je začelo v krizo. Gradbeni stroji takrat niso bili posebno iskani. Zato so strokovnjaki, v soglasju z investitorjem, potegnili debelo rdečo črto čez prvotni program. Številke so se zmanjševale, včasih pa jih delili z dva... Tako so program z 12 milijard skrbili na sedem milijard.

Obleko so si torej skrojili po razmerah, ki so takrat vladale na tržišču.

Vendar taka kratkoročna predvidevanja največkrat niso realna, še posebej, če gre za gradnjo novih tovarn. Ko so spet začeli graditi, so se tudi razmere na trgu spremenile. Kupci so navdušeno sprejeli izdelke tovarne »Radoje Dakič«.

— Če bi imeli trikrat toliko proizvodnje, bi vse prodali, — pravi direktor. Predvidevanja strokovnjakov se niso izpolnila...

— Če bi gradili tovarno po prvotnem programu, z 12 in pol milijardami investicij, bi zdaj lahko izdelovali bagerje v serijah po 250 strojev. Tako pa smo, s sedmimi milijardami odobrenih investicij, usposobljeni le za serije po 150 strojev.

To seveda ne pomeni, da tovarna ne bi zmogla proizvajati večjih serij. Načrte in programe za razširitev že pripravljajo.

ZDAJ — NA TUJA TRZIŠČA

Nova tovarna je bila hitro zgrajena. Hitro je osvojila tudi proizvodnjo: 86% sestavnih delov za bagerje in 80% za nakladalce.

Vendar, so ob vseh vlaganjih v stroje in zidove, premalo

investirali v kadre. Za gradnjo stanovanj so izločili vsega 3,5% sredstev. Tudi tukaj pa brez stanovanj ne bodo dobili strokovnjakov.

Pokazali so nam enega izmed osnovnih proizvodov, bager. Nekdo ga je, zavoljo njegove gibčnosti imenoval kar »balerina«. Strokovnjaki pravijo, da pomeni zadnjo besedo tehnik.

Proizvodnja »balerin« pa bi lahko bila cenejša, če ne bi bilo visokih obveznosti, 40 kreditorjev in vsega ostalega.

Prvi koraki nove, pomlajene tovarne pa so vseeno bolj gotovi, kot so mislili navzlic vsem težavam, s katerimi se bori industrija tega nerazvitega področja. Zda je »Radoje Dakič« pripravila za nastop tudi na tujih tržiščih. Kako bo tam uspel pa je seveda odvisno predvsem od proizvodnih stroškov in cen.

D. VUKOVIČ
(po »Borbi«)

OB POSVETOVANJU O URBANISTIČNI UREDITVI SLOVENSKE OBALE

Tudi prebivalci naj soodločajo

Načrtovanje in gradnja novih mestnih naselij, njihovo ujemanje z okolico, povezanost z drugimi naselji in mestnimi središči postaja vedno bolj osnovna skrb ne samo strokovnjakov temveč tudi občanov. Pritegnitev javnosti k odločanju o važnih urbanističnih ureditvah ni nov izum. V razvitih državah, kjer so vpliv ljudskega glasu v urbanizaciji mest podcenjevali, si danes belijo glave, ker bi marsikatero napako pri gradnji lahko popravili, če strokovnjaki ne bi imeli »kosmatih ušes«. Ljudem danes ni več vseeno, kako jim urbanisti in strokovnjaki urejajo življenje, kakaj naselji in hiš ne gradimo, da bi arhitektom postavljali spomenike, ampak zaradi zadovoljevanja osnovnih človeških potreb prebivalstva. Zaradi svoje obširnosti in splošno družbene pomena urbanizem ne more biti in ostati domena posa-

meznika ali ene same stroke in njenih strokovnih teles.

Razvoj industrije, turizma in ostalih panog gospodarstva je sprožil silno hitre premike tudi v Primorju. Posledica tega razvoja so — preseljevanja, odliv ljudi z dežele v mesta in hitro naraščanje mestnega prebivalstva. Ta hud pritisk v mesta odpira tudi nove probleme urejanja življenjskega prostora, zahteva urbanizacijo področij. Na obalni svet ima pri urbanizaciji okolice še druga važna obeležja, ki jih mora pri ureditvenih načrtih upoštevati. Zato so obalne občine Piran, Izola in Koper v neprestanem stiku z urbanističnimi nalogami in prav nič čudnega ni, če so dnevne potrebe sprožile obširne razprave o urbanistični ureditvi slovenske obale. Zadnji teden sta bili na Koprskem dve pomembni razpravi o urbanističnem izgledu naše obale. Na javni tribini so govorili občani, ki jih »žuli

čevlji« obalnega urbanizma, za »zeleno mizo« pa so iskali rešitve strokovnjaki in predstavniki družbeno-političnih organizacij.

URBANISTIČNE ZAPOVEDI NAŠE OBALE

Sestintrideset kilometrov dolga slovenska obala ima svoje urbanistične zapovedi. Ker je obalna področje v gospodarskem in kulturnogospodarskem pogledu izoblikovana celota, skušajo našo obalo tudi urbanisti enotno obravnavati. Na tej kratki in edinstveno lepi obali morajo namreč urbanisti upoštevati različne činitele. V skopu odmerjenem prostoru morajo najti ustrezne rešitve za razvoj industrije, za stanovanjska naselja, za pomorsko gospodarstvo, za turizem, pri tem pa naravnih lepot ne bi smeli uničiti. Zgodovina je zelo stroga učiteljica. Naši jadranski sosedi so se namreč zaradi pomanjkanja

temveč prikrito, zanašajo se na neprebrusenost delavcev, na njihovo potrpežljivost, zato je treba to prakso tolči na praktičnih primerih. Ravno zato je treba povečati budnost do vseh slabosti in brž ko se pojavijo, je treba mobilizirati vse subjektivne sile, da jih napadejo, da e jim zoperstavijo in jih odpravijo.

Ta temeljna spoznanja je plenum tudi izoblikoval v svojih zaključkih, ko se je zavzel, da je potrebno mobilizirati sindikalno članstvo predvsem na naslednjih konkretnih akcijah:

• Zmanjšati je treba široko investicijsko fronto, proučiti, katere investicije imajo tehnično dokumentacijo, zagotovljena sredstva, katere lahko odložimo, katere pa je treba čimprej dokončati. Pri tem morajo odpasti vsi ozki, lokalistični interesi, kajti nesmotrno, preširoko investiranje ogroža življenjsko raven vseh proizvajalcev.

• Doseči je treba drugačno preračunavanje narodnega dohodka in delitve med delovno organizacijo in družbo. Delovni organizaciji je treba zagotoviti več sredstev za razširjeno reprodukcijo, ker bo tisti, ki sredstva ustvarja, znal o njih tudi bolj premišljeno odločati.

• S tem, ko se zavzemamo za zmanjšano investicijsko fronto, za drugačno delitev, je jasno, da je potrebno v delovnih organizacijah storiti vse, da bomo bolj izkoristili obstoječe kapacitete, odpravljali ozka grla, se medsebojno proizvodno povezovali in tako dosegali boljše gospodarske uspehe.

• Izkoriščanje notranjih rezerv, mobilizacijo subjektivnih sil pa ne bo mogoče doseči samo s sestanki in resolucijami, temveč je treba začeti proučevati pravilnike o nagrajevanju, analizirati njihove slabosti in iskati nova merila, kako bi v praksi čimbolj dosledno izvedli nagrajevanje po delu. To je zlasti važno še za strokovni kader, ki je bil doslej plačan v stalnih zneskih, neodvisno od gibanja proizvodnje in gospodarskih rezultatov. Naravno bi bilo, če bi se rezultati v proizvodnji in gospodarskem najboljši dinamično odražali na dohodkih strokovnih kadrov.

• Da bo vse to mogoče uresničiti, je potrebno začeti izboljševati in pripravljati nove pravilnike, ki naj izražajo dogovore, zapisane v statutih delovnih organizacij.

• Ker nam bo pri uvedbi druge in tretje izmene primanjkovalo delovne sile, je potrebno, da v proizvodnjo vključimo večje število žena. To pa bo mogoče le v primeru, če bomo v industrijskih središčih uvedli enozemsko šolstvo in poskrbeli za celovito varstvo otrok.

Ti sklepi jasno nakazujejo temeljne naloge sindikalnih organizacij in članstva. O njih bo potrebno široko razpravljati, še bolj važno pa bo, da jih bomo na široki fronti uresničevali. —vim

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

izvirno izvirno v izvirno izvirno

Dandanes ni dovolj samo dobro delati!

Delovne organizacije tekstilne tovarne v Ptuj ni več, kajti ta gospodarska organizacija je prenehala obratovati. Njena osnovna sredstva je prevzelo obrtno podjetje Strojne delavnice. Stroji in naprave so temu podjetju povsem druge proizvodnje, sicer odveč, zato pa bo s pridom uporabilo prostore, ko bodo preurejeni in obnovljeni za novo proizvodnjo industrijskih izdelkov iz gume za motorno in avtomobilsko industrijo in za proizvodnjo listnatih in spiralnih vzmeti. Podjetje je zaposlilo tudi polovico delavcev likvidirane tekstilne tovarne, četrtno jih je zaposlila tovarna avtopreme, ostale pa druga podjetja v Ptuj in sosednih krajih.

Rešitev je, pravijo, ekonomska. Strojne delavnice so se izognile investicijam; stroškom za gradnjo prostorov. Delavke pa so tudi na boljšem, kajti na novih delovnih mestih prejema-jo tudi enkrat večje osebne dohodke. Če izvajemo dejstvo, da je pri tem ena delovna organizacija nehala obstajati, je s tem zadeva rešena — v zadovoljstvo vseh prizadetih. Toda v razvoju samoupravljanja smo s tem zabeležili nov pojav, delovna organizacija je dobila nezaupnico — kot gospodar! Kot taka je nehala obstajati. Kot tako sprejemajo njene člane tam, kjer so se na novo zaposlili.

Dekleta in žene, s katerimi sem se pogovarjal, so mi v pogovoru večkrat ponovile, da mislijo v novih kolektivih, da so krive za propast tovarne. Menijo pa, da to ni res. To si prizadevajo pokazati z delom. Že v prvem mesecu so na novih delovnih mestih presegle norme — v času priučevanja. Tiste norme, za katere so moški trdili, da so prevelike! Tako je bilo v Strojnih delavnicah.

»Velikokrat smo prihajale ob petih zjutraj v tovarno,« pojasnjuje to isto misel tovarišica Anica Froman, ki je zdaj zaposlena v avtopremi. »V popoldanski izmeni pa smo ostajale pri delu tudi do polnoči, samo da bi izboljšale gospodarski položaj podjetja. Pa ni čisto nič pomagalo.«

Torej — delavke so delale kolikor so največ mogle. Gospodarile pa niso. Ker niso imele priložnosti? Pojasnile so mi to takole:

»Kakor je delavski svet sklenil, tako je moralo biti, pa čeprav se člani delavskega sveta s čem niso strinjali.«

To je neločljivo iz načelnega vidika, toda v praksi je to markske — vsakdanje; volja delavcev ni prišla do izraza skozi delavski svet. Nič čudnega torej ni, če so se delavci svoj čas poslužili prekinitve dela za reševanje teh problemov.

Matilda Verlek, Frida Zavec in Lizika Terševac so mi povedale, da pravzaprav o ničemer niso vedele ne one niti druge delavke:

»Tudi po tistem kreganju v tovarni, ko je bil sestanek vseh

delavcev.« Bil pa je ob prekinitvi dela.

Mar ni zgovorno dejstvo, da so bili ob prekinitvi dela, zjutraj, direktor in vsi vodilni uslužbenci še doma. Tako rekoč v postelji!

Tovarišica Anica iz avtoobnove, z njo pa so se strinjale tudi druge delavke, s katerimi sem se tam pogovarjal, meni: »Moralo bi biti tako, da bi delavci lahko sodelovali na sejah delavskega sveta, čeprav niso člani. Potem bi prav gotovo premislili, kako bodo sklenili.«

Na to misel je najbrž prišla zdaj, po likvidaciji tekstilne tovarne. Do kakšne prakse pa bo v delovnih organizacijah tudi prišlo. Saj ptujška delovna organizacija tekstilne tovarne ni izjemen primer. Tudi druge delovne organizacije, ki ne ustvarjajo dovolj, da bi lahko gospodarile, bodo prenehale obstajati. Tudi njim bo težko poslušati, da sodelujejo med slabše gospodarje. Sele tedaj, ko se bo to večkrat zgodilo, se bodo zavedeli vse odgovornosti upravljanja. Prav gotovo bodo istih misli s tekstilko Frido iz Strojnih delavnic:

»Ne bi rada doživela propasti tovarne še v tretjič. Prvič se mi je to zgodilo v tekstilni tovarni Smarteks v Šmarju, po dveh mesecih dela v tej tovarni pa tukaj.«

Mar dvomijo delavke v gospodarsko trdnost podjetja, v katerem so zaposlene. Seveda, saj tudi tukaj še skoraj ničesar ne vedo o gospodarjenju.

Pa če bi tudi vedele: računi so zaenkrat lepi — proizvodnja se bo potrojila, dohodek tudi, čisti dohodek pa bo za tri in pol krat večji ali — bo vse tako kot predvidevajo! Slišati je namreč, da podjetja z gumarsko proizvodnjo, za iste namene, rastejo kot gobe po dežju. Bodo vzdržali tekmo z njimi? Če bodo gospodarili in ne samo delali!

To velja za polovico delovne organizacije tekstilne tovarne, ki je usmerjena v novo proizvodnjo Strojnih delavnic. Ta polovica delovne organizacije se bo vrnila v preurejene prostore tovarne in bo lahko kot celota dobro gospodarila. Sedanja delitev čistega dohodka je v Strojnih delavnicah 78:22, kar pomeni solidno osnovo za začetek gospodarjenja v primeri s tekstilno tovarno, ki skladov sploh ni ustvarjala. Drugi, tisti v Avtoobnovi imajo podobne, tudi boljše pogoje za gospodarjenje, kot so jih imeli v tekstilni tovarni. Samo zagotoviti si morajo sodelovanje v gospodarjenju.

Če bodo še kdaj ostali brez gospodarske organizacije, bodo znova slišali: »To so tisti, ki so pustili propasti podjetje.« V tretje si bo vsakdo premislil ali jih bo sprejel v kolektiv. Biti samo dober delavec, je dandanes premalo! Biti moramo tudi gospodarji. Pa če nismo — si moramo do kraja izboriti to pravico!

VIKTOR ŠIREC

Neposredni proizvajalec — železničar ne pride do besede, ker...

Dovolite mi, da v nekaj starih nanizam izkušnje, kako se načela in stališča V. kongresa ZSJ uveljavljajo v praksi, v dejavnosti prometa in zvez, konkretnosti na jugoslovanskih železnicah.

Kot delegat kongresa sem na željo več sindikalnih podružnic organiziral množični sestanek v enem naših železniških vozlišč, kjer sem na željo sodelavcev podrobno poročal o pripravi na kongres, o poteku kongresa ter o njihovih zaključkih in stališčih.

Za uspešno pokongresno delo, to je realizacijo kongresnih stališč in načel v prakso, sem imel dva močna argumenta, in sicer:

S spremembo zakona o organizaciji jugoslovanskih železnic (Ur. l. SFRJ 17/64 z dne 22. IV. 1964), s katero smo dosegli nov uspeh v deatizaciji naše oblasti.

Po strokovni plati smo pričakovali uskladitev zakona o organizaciji jugoslovanskih železnic z zvezno ustavo, kar bi moralo zagotoviti našim kolektivom vse elemente samoupravljanja, ki so nam z ustavnimi načeli zagotovljeni, pa jih še nimamo.

Toda nemalo sem bil presenečen, ko sem dva dni pred sklicanim množičnim sestankom dobil v roke dokaze, da peščica »burokratov« v Skupnosti jugoslovanskih železnic v Beogradu želijo odvzeti železniškim kolektivom še te, le bolj formalne pravice samoupravljanja, namesto da bi jim dali to, kar jim po vseh naših družbenih normah pripada. Namesto uskladitve zakona o organizaciji Jugoslovanskih železnic, kar bi moralo dati železniškim kolektivom poglobljeno delavsko samoupravljanje, so na sestanku Skupnosti jugoslovanskih železnic dne 7. V. 1964 maloštevilnim delegatom naših kolektivov (iz Skupnosti železniških podjetij Ljubljana sta bila na sestanku dva delegata) želeli vsiliti določbe, ki so tudi po njihovem priznanju protustavne ter bi pomenile ponovno uvedbo centralizacije na jugoslovanskih železnicah.

Vprašanje: Kako si upa nekdo, ki ga plačajo železniški kolektivi, delati za hrbtno železniških kolektivov in proti interesom železniških kolektivov 14 dni po V. kongresu ZSJ, katerega resolucija med drugim pravi:

»Neizvajanje sprejetih stališč in principov v življenje, bi povzročilo socialističnemu razvoju naše družbe ogromno škodo.«

Točno je tako in lahko trdim, da bo imel tudi ta poskus za posledico tako gospodarsko kot tudi politično škodo.

Odgovor na vprašanje, kako lahko sploh pride do takih anomalij, ni težak: Neposredni proizvajalec — železničar, ne pride do besede v najvišjih železniških forumih. Če ga že kdo kaj vpraša, potem njegov odgovor (predlog, zahtevo) posredujemo na vrh preko mnogih transmisij, kjer ga na koncu posreduje uslužbenec Skupnosti jugoslovanskih železnic v taki obliki,

da koristi njemu — pristašu centralizacije. V konkretnem primeru pa kolektivov nihče ni vprašal za mnenje, ker želijo zagovorniki centralizacije odločati hitro, brez vednosti delovnih kolektivov in — v njihovo škodo. (Seja upravnega odbora Skupnosti jugoslovanskih železnic je bila v Mostarju 13. V. 1964, generalni direktor pa bo predložil zadevo v obravnavo Zveznemu izvršnemu svetu do 15. V. 1964.)

Železniški delovni kolektivi so sili mnogih reorganizacij, ker nove in nove reorganizacije vnašajo v vrste delavcev le dezorientacijo in brezperspektivnost. Obstoječi zakon o organizaciji Jugoslovanskih železnic omogoča prehod železnice iz javne službe v gospodarsko organizacijo, potrebno ga je uskladiti z ustavo in izvajati, s čimer bi železniški kolektivi dobili dejansko materialno osnovo za delavsko samoupravljanje; pravico določanja cen prevoza, ugotavljanja transportnih dohodkov železniških transportnih podjetij, usklajevanja prevoznih cen z gibanjem v gospodarstvu, sprostitev komercialnega poslovanja, decentralizacije transportnih poslov.

S tem bi uredili ekonomske osnove poslovanja na jugoslovanskih železnicah, s tem bi izenačili neposrednega proizvajalca železničarja z neposrednimi proizvajalci drugih dejavnosti.

Problemov, ki tarejo železničarje, je mnogo, vendar bi na kratko omenil temeljne:

Železnica ima enoten (togi) sistem tarif, (ki je s spremembo zakona sicer teoretično rešen, vendar zaradi močnih centralističnih težav nerealiziran). Za razliko od železnice, si druge transportne dejavnosti oblikujejo cene samostojno.

Sedanje železniške tarife temeljijo na načelu, da krije prevoz finalnih izdelkov izgubo pri prevozu surovin, toda kakšna je stvarnost?

Letos bo morala železnica prepeljati 110.000 ton boksita iz Kršana za Kidričevo po 10 (najnižjem razredu), kar znaša v ceni din 5,96 za netotonski kilometer. Povprečni stroški železniških transportnih podjetij Postojana, Ljubljana in Maribor so znašali v letu 1962 10,04 din za en netotonski kilometer. Zgubo preko 4 din pri netotonskem kilometru, to je skupaj 150,348.000 din, naj bi kril prevoz aluminija, ki ga pa od 34.000 ton pride na železnico v prevoz le 5000 ton, kar ni niti 15%; zaradi visoke železniške tarife se večina aluminija prevaža po cesti. Teorija ravnotežja stroškov in dohodkov je tako porušena, s tem so pa tudi evidentne finančne težave železniških transportnih podjetij.

Načelo obveznosti poslovanja zahteva, da ima železnica aktivirane vse postaje in da vozi po vseh progah ne glede na višino stroškov. Pred 100 leti, ko se bile naše v glavnem grajene, so bile postaje določene z ozirom na tedanje konjsko vprego in peš hojo. Skladno današnjemu motoriziranemu dovozu in odvozu bi se morale postaje razredčiti, vendar so se tudi v zad-

njem času celo odpirale nove. Tako imamo danes v Sloveniji 341 postajališč oziroma postaj ali po eno na 4,4 km proge.

Na vsakem postajališču je zaposlenih vsaj 6 delavcev, katerih samo bruto osebni dohodek znaša letno 4,2 milijona dinarjev. Pri tem odpravi 28 postaj le do 50 potnikov dnevno. Postaje Kožljak, Kršan, Raša, Učka in Sentmaver pa ne odpravijo niti 10 potnikov dnevno. Manj kot 3 vagona predaje in oddaje ima dnevno 91 postaj ali 41%, na celotni mreži jugoslovanskih železnic pa je takih postaj celo 47%. 56 postaj odpravi dnevno le do 0,5 tone paketov.

Z določilom o obveznosti obratovanja na vseh postajah je vzeta železnici glavna možnost za zniževanje poslovnih stroškov in za uvajanje sodobnejšega tehnološkega procesa.

Centralna delitev transportnih dohodkov je močna ekonomska ovira dobremu gospodarjenju v podjetjih, ker se v praksi močno odmika od načela nagrajevanja po delu, saj se dohodki ugotavljajo šele naslednje leto, kar hromi afirmacijo delavskega samoupravljanja. Vedno močnejša fluktuacija delavcev v kritičnih poklicih nas sili k hitrejšemu reševanju problema, kar pa je zaradi centralističnih težav oteženo.

ALOJZ RIZMAN

POVEČINI SI SEŽEJO V ROKE

Za prijatelje nič nenavadnega. Težko pa je doseči stisk rok med sprtimi ljudmi. In vendar so poravnalni sveti v petih letih svojega obstoja uspešno poravnali preko 44.000 sporov. S tem niso opravili le pomembno delo pri utrjevanju in poglobljanju sožitja med ljudmi, temveč so preprečili dostikrat nepotrebno obravnavanje pred sodišči in prihranili strankam stroške. Kot izraziti družbeni organi uspešno prevzemajo in obravnavajo celo nekatere zadeve, za katere so sicer pristojni sodni in drugi oblastni organi.

Že od vsega začetka, ko so začeli ustanavljati poravnalne svete, je bilo sprejeto načelo, naj bodo člani taki, ki uživajo ugled in zaupanje občanov. Uspešno rešeni spori kažejo, da skoraj nikjer niso odstopili od tega načela. Sedaj dela v poravnalnih svetih 3826 članov, od katerih je 5,5% delavcev, 30,6% uslužbencev, 36,3% kmetov, 10,2% upokojevcv, 2,9% obrtnikov in 4,5% ostalih.

O vseh mogočih stvareh razpravljajo. Rešujejo premoženjske spore, stanovanjske zadeve, motenje posesti, nesoglasja zaradi lastnine, lovske in gozdne škode, pa tudi žalitve in spore zaradi lahkih telesnih poškodb. Postopek za stranko je brezplačen, funkcija članov poravnalnih svetov pa je častna in ni nagrajevana.

Ker uspešno delovanja poravnalnih svetov temelji na zaupanju v člane sveta, je nujno, da ne obsegajo prevelikega področja. Izkušnje namreč kažejo, da poravnalni sveti, ki so imeli velika območja, niso uresničili v celoti svojih nalog. To je tudi razumljivo, saj člani sveta ne poznajo ljudi in drobne problematike na svojem področju, občani pa ne poznajo članov sveta.

Ker zakon o poravnalnih svetih kljub njihovemu petletnemu obstoju še ni izšel, praksa dostikrat odkriva nejasnosti, predvsem v tem, kdo je merodajen za ustanavljanje teh institucij in kdo naj bi skrbel zanje. Četudi še ni predpisov, bi morali ta vprašanja urejati statuti občinskih skupščin in krajevnih skupnosti. Kajti prav krajevne skupnosti, v katerih občani neposredno uresničujejo samoupravljanje na vseh področjih, ki koristijo zadovoljevanju potreb delovnih ljudi, so najbolj poklicane, da tudi skrbijo za poravnalne svete. S tem pa seveda občinskim skupščinam ni odvzeta dolžnost za zagotavljanje materialnih pogojev, da bi te službe kar najbolje delale in se razvijale.

Statuti občinskih skupščin po večini vsebujejo okvirna določila o poravnalnih svetih, tako o ustanavljanju svetov in njihovi organizaciji, o načinu volitev članov sveta, o dajanju materialne pomoči itd., podrobneje ureditev pa prepuščajo statutom krajevnih skupnosti. Največkrat pa manjkajo določila o mandatni dobi članov poravnalnih svetov. Praksa pa opozarja, da so prav ta določila potrebna, saj nekateri člani delajo v njih že od ustanovitve. Morda je za tako »podaljšanje« mandatne dobe krivo prav neurejeno nagrajevanje, saj člani svetov dobe le povprečne potne stroške, redkeje pa tudi nadomestila za izgubljeni zaslužek. Zato je v poravnalnih svetih neprimerno večji odstotek tistih, ki za izgubljeni čas niso prikrajšani na dohodku, kot pa delavcev.

S tem, ko statuti občin in krajevnih skupnosti urejajo status poravnalnih svetov, pa bi postopke pred poravnalnimi sveti ne smeli utesnjevati v toga določila. Poravnalni sveti kot družbeni organi ne morejo imeti značaja oblasti, zato tudi poravnavanje pred njimi ne more imeti izvršilne moči. Obveznosti poravnave pred poravnalnimi sveti so torej le moralne. Lahko pa obravnavajo vse spore o zahtevkih občanov, ne glede na vrednost ali pomembnost spora. Pobudo za obravnavanje zadev je treba pustiti prav vsem, ki so zainteresirani, da se spor reši na miren način.

N. L.

naprej zaščitijo prirodo, da je z neprimernimi gradnjami ne povkarijo in zadržijo lastnosti dežele. Mnogi objekti, ki smo jih ob morju zgradili v naglici, niso bili dobro premišljeni. To je posledica naglega razvoja in dnevnih potreb, pa tudi po manjkanje načrtovanja v dobi, ko nismo vedeli, kje bomo razvijali industrijo in kje stanovaljska naselja.

IZVIRNI GREHI NAŠEGA CASA

Vrednotenja urbanizma ne moremo prepustiti strokovnemu osebju. Ker so stanovanja sestavni del standarda ljudi, bi arhitekti morali neprimerno bolj upoštevati predloge naročnikov. Dejstvo pa je, da zaradi časovne stiske posebno pri gradnji turističnih objektov, kjer so roki izgradnje izredno kratki, saj so prejšnja leta razpisovali kredite v oktobru mesecu, v juniju mesecu naslednjega leta pa bi objekti že morali služiti svojemu namenu, stikov med naročniki in izvajalci ni. V tako kratkem roku investitorji često niso bili sposobni vsestransko preceniti načrta in so jih pod pritiskom, da ne bo zamude, slepo sprejemali, čeprav so z

njimi prevzemali velika denarna bremena.

Večkrat so bili pri tem prekršeni osnovni zakonski predpisi. Tako imamo tudi v obalnem območju veliko zgradb, ki ne služijo najbolje svojemu namenu. Načrte sprejemajo mimo nosilcev investicij. Razen tega skoraj vse gradbene načrte delajo v neverjetni naglici, kar ima za posledico, da so izračuni površni in da prihaja do velikih preokračitev. Hotel Central v Portorožu, ki je tik pred dograditvijo, bi po prvih računih moral veljati okoli 350 milijonov, njegova vrednost pa se je v času izgradnje dvignila na 640 milijonov. Takšne preokračitve povzročajo, da nimajo zagotovljenih sredstev za preokračitve in se pogosto pojavlja vprašanje, od kod vzeti denar. Preokračitve so v naših pogojih hud zadržek, zato bi bil že skrajni čas, da začnemo graditi s čistimi in točnimi računi.

Dolgoletne izkušnje, ki jih imajo v obmorskih mestih pri gradnjah turističnih objektov, nas niso veliko naučile. Racionalizacija gradnje ni zagotovljena, ker ni temeljitih načrtov, kaj pravzaprav v nekem turističnem naselju želimo zgraditi.

Na naši obali gradijo sedaj dve važnejši turistični postojanki v Zusterini in v Luciji, toda živa duša ne ve, kaj bodo ta turistična naselja obsegala. Objekte razširjamo in dograjujemo sprti brez funkcionalne povezanosti.

Zaradi varčevanja bi bilo umestno graditi turistična naselja naenkrat. To bi pocenilo gradnjo. Ob naši obali pa imamo nesheto razdrobljenih gradbišč, ki so namenjena turizmu. Če bi gradili bolj koncentrirano, nam tudi turisti ne bi mogli očitati, da smo jih pustili na cedilu, zakaj za tuje ni ravno prijetno, če morajo stanovati v hotelu, ki ima še povsem neurejeno okolico. Gostje se včasih celo vselijo v objekte, ki še niso popolnoma dograjeni. To zapušča pri tujcih slab vtis.

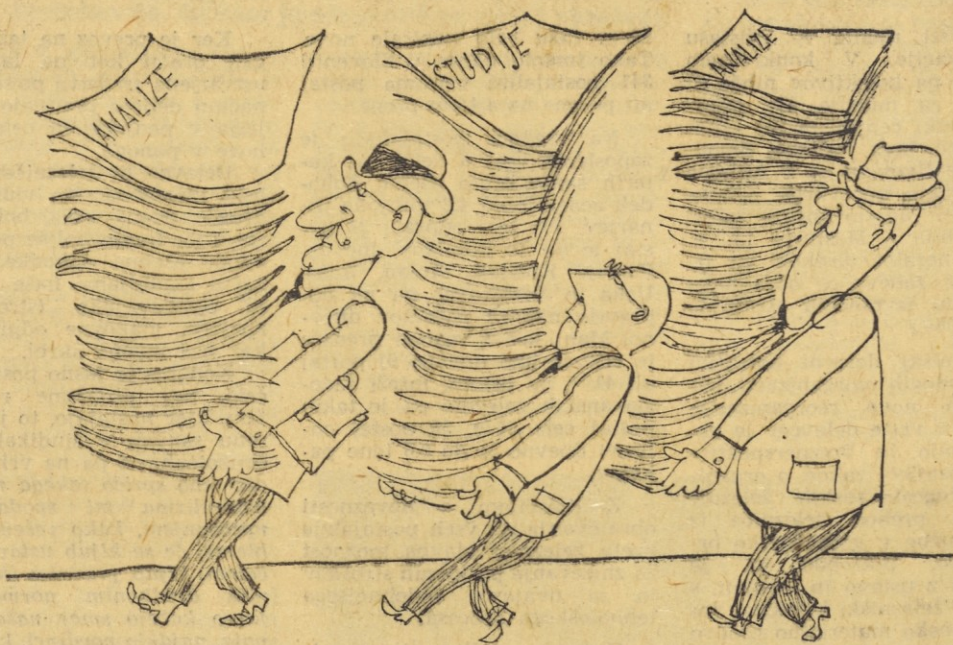
Nekateri modernistični objekti pokvarijo celotni vtis turističnega naselja. To grodo napako delamo včasih tam, kjer bi moral priti do izraza lokalni in nacionalni stil.

NE MISIMO SAMO ZA TRI MESECE NAPREJ

Naš urbanizem preživlja krizo. Gre za vrsto vzrokov, ki so pripeljali do napak pri delu.

ZDRAVKO TOMAZEV

Nerešljiv problem

Delovna organizacija »Projekt-biro« je spoznala, da je že zadnji čas, da tudi ona uvede angleško soboto, kot so to storili že tudi v mnogih drugih delovnih organizacijah. To svoje stališče so podprli z dejstvom, da je inteligenčni sestav njihovega kolektiva mnogo višji, kot v katerikoli drugem podjetju. Tega pa jim ni bilo potrebno niti dokazovati, kajti potem ko so sklenili skrajšati delovni teden v skladu z načeli ustave, so nastale med njimi tako burne razprave kot nikjer drugje. Vsak član kolektiva razen snažilke in vratarja je dokazoval, teoretično in praktično, da je le njegova rešitev pravilna, vse druge pa zgrešene. Ker pa so vsi drugi trdili drugače, do uvedbe angleške sobote ni moglo priti.

Direktor, ki je že po svojem položaju moral biti najbolj nevtralna oseba, je predlagal salomonško rešitev: rešitev problema skrajšanja delavnika naj pre-

uzame povsem neprizadeta — občinska komisija. Toda po mnenju prizadetega kolektiva, ki se z direktorjevim predlogom ni strinjala, je bila občinska komisija za proučevanje skrajšanja delavnika na pre nizkem inteligenčnem nivoju, da bi lahko realno presoja la razmere v njihovem podjetju. Občinska komisija pa je prišla na genialno misel, da je s tem primerom nastopila idealna priložnost, da se uveljavi občinski za vod za produktivnost in organizacijo dela. Toda ta za vod, ki je bil posebej v gradbenem inženirju Petru Glaviču, je sporočil, da bo ta problem lahko proučil šele v poldrugem letu.

Ko je za vse to zvedel delavski svet delovne organizacije, je sklenil naročiti študijo zavoda za napredek gospodarstva, ki je zahteval za svoje delo le en milijon dinarjev, s pripombo, da bo cena za polovico večja, če zahtevajo pospešeno delo.

Zavod za napredek gospodarstva je potem poslal v »Projekt-biro« kar tri

kvalificirane ekonomiste, ki so analizirali organizacijo dela, posamezna delovna mesta, storilnost in produktivnost ter še marsikaj drugega.

Po treh tednih vestnega dela so se izvedenci zavoda za napredek gospodarstva umaknili iz podjetja s kopico zapiskov in izpolnjenih analitičnih lističev. Namesto njih pa je potem prišel v podjetje račun za poldrug milijon dinarjev. Hkrati z računom pa je prišla v podjetje tudi študija, da je z ozirom na organizacijo dela, metodo dela in nešteto drugih činiteljev gospodarjenja, poskrbeti za to, da preidejo v podjetju »Projekt-biro« iz 35-urnega delovnega tedna na 42-urni delovni teden.

Zaradi nizkega inteligenčnega nivoja delovne organizacije je prišlo v podjetju »Projekt-biro« ob tem do hudega razburjenja. Problem skrajšanja delavnika pa je ostal iz nerazumljivih vzrokov še do danes nerешen.

Novinar Janža se je oglasil v podjetju »Remont« in povedal sekretarju podjetja, da bi rad zvedel nekaj osnovnih informacij o delovni organizaciji. Tovariš sekretar ga je napotil k predsedniku delavskega sveta, tovarišu Milku.

»Aha,« je pokimal tovariš Milko. »Osnovne informacije. Razumem. Šla bova po podjetju, da si ogledate in — spotoma vam bom povedal vse osnovne informacije.«

Novinar Janža je srečaval prav takšne delavce kot v sleherni remontni delavnici. Radovedno brezbržno so ju opazovali in hodili svoja pota.

»Naše podjetje ima veliko tradicijo,« je pripovedoval tovariš Milko.

»Kaj pa je to?« se je ustavil Janža pri vrsti najrazličnejših vozil.

»Nič,« je rekel tovariš Milko. »Ne moremo jih popraviti, ker ni rezervnih delov.«

»Aha,« je zamomljal Janža.

»Naše podjetje je zelo renomirano,« je nadaljeval tovariš Milko. »Povsod, na vseh forumih je najbolje zapisano.«

»To pa je...« je pokazal Janža veliko dvorano med delovnimi prostori.

»Nova delavnica za remont perspektivnih vozil, ki bi morala priti v pro-

Osnovne informacije

met pred tremi leti, pa jih še ni,« je pojasnil tovariš Milko. »Toda to naj vas nikar ne moti. Doslej še nikogar ni motilo. Veste predsednik občine je bivši član našega kolektiva. Tudi predsednik okraja...«

»In tisto?« je pokazal Janža na vrsto vozil, ob katerih ni bilo nobenega delavca.

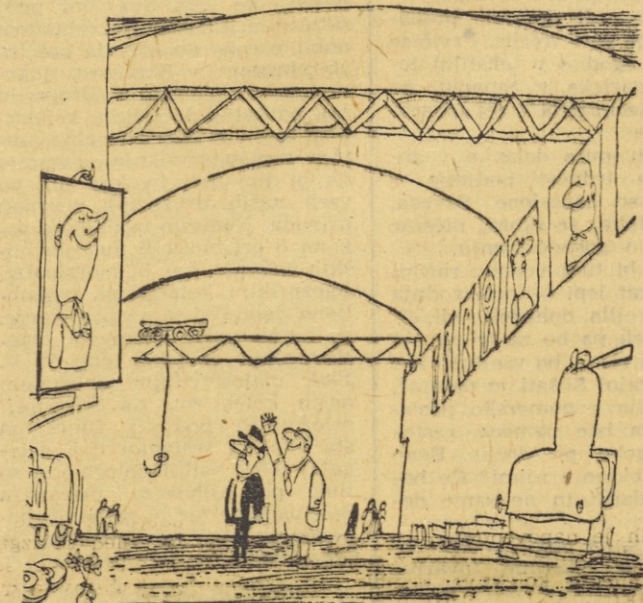
»To je proizvodnja, ki nam je prinesla že sto petdeset milijonov zgube, pa smo jo prekinili,« je dejal Milko. »Pa saj to ni tisto, kar vas zanima.«

»Kako da ne. Osnovne informacije...« se je začudil Janža.

»Pa saj vam jih poskušam povedati,« pa me venomer prekinjate.«

Tovariš Janža ga je debelo pogledal.

»Osnovno kar morate vedeti o nas je to, da smo delovna organizacija, iz katere izhajajo mnogi ugledni tovariši. Ne samo tisti na občini in na okraju. Tudi v republiških forumih so in tudi v zveznih. In še vedno

so člani našega kolektiva: častni člani.«

»Aha!« je znil tovariš Janža. »To pomeni...«

»Za nas veliko,« je poudaril tovariš Milko. »Z nobenim forumom nimamo nobenih težav.«

»Pa z gospodarjenjem?« je zanimalo Janža.

»Z gospodarjenjem? Včasih. Tedaj pa si sami pomagamo. Saj razumete. Z našimi častnimi člani delovne organizacije. Sicer pa sploh nimamo nobenih težav. Tudi z novinarji ne.«

Tovariš Milko se je zaupno nagnil k Janži.

»Saj razumete. Ne bi rad, da bi vi imeli težave zaradi nas.«

To osnovno informacijo si je Janža — zapomnil.

Napisal: VIKTOR ŠIREC

Za sedmimi hribi in dolinami, gledano od juga proti severu, je občina, ki je ugotovila, da daleč naokrog ni farme za pitanje živine. To je ugotovila zaradi tega, ker je želela postati akumulativna, znano pa je, da je meso, zlasti kadar ga ni na tržišču, zelo donosen proizvod. Predsednik občinskega ljudskega odbora je zatorej predlagal svojemu odboru naj sklene zgraditi veliko živinorejsko farmo za najmanj trideset tisoč grl. Ljudski odbor je to z navdušenjem odobril.

Za sedmimi griči in dolinami, gledano od severa proti jugu, je občina, kjer so ugotovili, da se je živinoreja zelo razmahnila, če pa se še ni, pa se bo. In ker živina potrebuje klavnico, če hoče da bo predelana in plasirana na tržišču, so se odločili, da bodo zgradili veliko klavnico, ki se bo imenovala tovarna mesnih izdelkov.

Na pomoč!

Za sedmimi hribi in dolinami, gledano od vzhoda proti zahodu, je občina, v kateri so prav tako ugotovili, da je živinoreja perspektivna. Ker pa so dobro vedeli, da je živino treba pitati po znanstveni metodi, so sklenili zgraditi tovarno močnih krmil.

Za sedmimi griči in dolinami, gledano od zahoda proti vzhodu, pa so med tem že imeli veliko farmo za pitanje živine. In so jo tudi pitali. In občudovali. Ko pa so to že storili, so se domislili, da bi bilo najbolje, če bi imeli tudi klavnico.

V komuni, kjer so medtem zgradili klavnico so opazili, da imajo to kar so zgradili, toda nimajo živine, ker jo drugod koljejo sami in da zategadelj ne morejo izkoristiti kapacitet, ki so jih izgradili. Sklenili so torej, da bodo zgradili tudi farmo za pitanje živine.

V občini, kjer so zgradili veliko farmo za pitanje živine, pa so takoj za tem ugotovili, da so cene krmilom visoke in ker so bili že po naravi podjetni, so sklenili zgraditi lastno tovarno krmil. Bili so prepričani, da lahko le oni proizvajajo cenejšo in boljše krmo.

Potem, ko so v občini, kjer so zgradili tovarno krmil, ugotovili, da prodajajo le desetin planirane proizvodnje, so sklenili zgraditi farmo za pitanje živine, da bi porabili proizvedena krmila. Ko pa so farmo zgradili, so se sklenili masčevati sosednjim občinam, ki niso hotele pri njih kupovati krmil, s tem da bodo zgradili tudi klavnico.

Občine, kjer so imeli že farmo za pitanje živine in klavnico, ne pa tudi tovarne krmil, so jim takoj vrnilo milo za drago in so takoj naredili načrte za gradnjo lastnih tovarn krmil...

Za sedmimi hribi in dolinami, gledano s katerekoli strani sveta, je občina, ki se pritožuje, da ji druge občine zapirajo tržišča in s tem delajo družbi neprecenljivo škodo.

Ce k njim kdajkoli v teh dneh pride kak funkcionar iz višjih forumov, ga pozdravljajo z gasilskim pozdravom: Na pomoč!

Prenizka raven gospodarjenja

Inženir agronomije, tovariš Piskrček je komaj brzdal svoj bes. Zamislite, delavci ekonomske enote »Krušna dolina« so hoteli vedeti, zakaj so stroški proizvodnje večji od prodajne vrednosti proizvodnje, čeprav gre za rekordne hektarske donose, za rekordne dosegke pri pitanju živine in rekordni pridelek vinogradov.

»Kaj takega me še nihče ni vprašal,« je očitačo spregovoril tovariš inženir. »Noben izmed osmih predsednikov občine, kolikor jih je bilo, odkar sem tukaj v službi, nobeden izmed treh predsednikov okraja, kolikor jih je bilo tukaj, dokler je še bil okraj pri nas, da o višjih foru-

mih sploh ne govorim. Vsi so mi dejali le to: Tovariš Piskrček, od tebe pričakujemo visoke donose, za vsako ceno, razumeš. In meni edinemu se je posrečilo dosegati rekorde na tem področju. Dosegal sem visoke hektarske donose, visoke pridelke vsepovsod. Ko mi je za to zmanjkalo denarja, sem šel k temu ali onemu predsedniku in zahteval denar. Saj stroški nikdar niso bili važni. Važni so bili donosi...«

»Čudno,« je zamomljal traktorist Branko, »jaz sem pa mislil, da bi radi imeli visoke proizvodne uspehe zaradi tega, da bi bila izguba manjša.«

»Veste,« se je namrščil tovariš Piskrček, v katerem

je že prekipevalo. »Kaj pa koga briga, kaj vi mislite. Nikogar! Kaj pa so stroški nasproti proizvodnim dosegom. Ali sploh morete razumeti, kaj je to rekordni pridelek? To je znanstveni uspeh, s katerim bi se rad pohvalil kdorkoli na svetu. Kaj pa mislite, zakaj so mepi podelili že toliko priznanj in pohval, pa tudi velikih denarnih nagrad? Zaradi ogromnih stroškov. ki smo jih imeli z doseganjem rekordov v pridelkih že ne! Samo zaradi visokih hektarskih donosov.«

»Ne vem, kaj pravzaprav hočete,« je vstal predsednik ekonomske enote. »Kaj pa vi pravzaprav veste o kmetijski politiki? Srečni ste lahko, da je tovariš Piskrček član našega delovnega kolektiva. Saj je cela občina hvaležna za to, da tovariš Piskrček dela pri nas. Kadar gre za sredstva, naš tovariš inženir samo reče županu: Dajte denar, če ne, pa grem. In župan potem nemudoma skliče občinsko skupščino, da bi nam odobrila sredstva, ki so potrebna za našo rekordno proizvodnjo. Samo zaradi tovariša Piskrčka in njegove sposobnosti.«

Tovariš Piskrček si je med tem že popolnoma pomiril in vzvišeno nasmehnil.

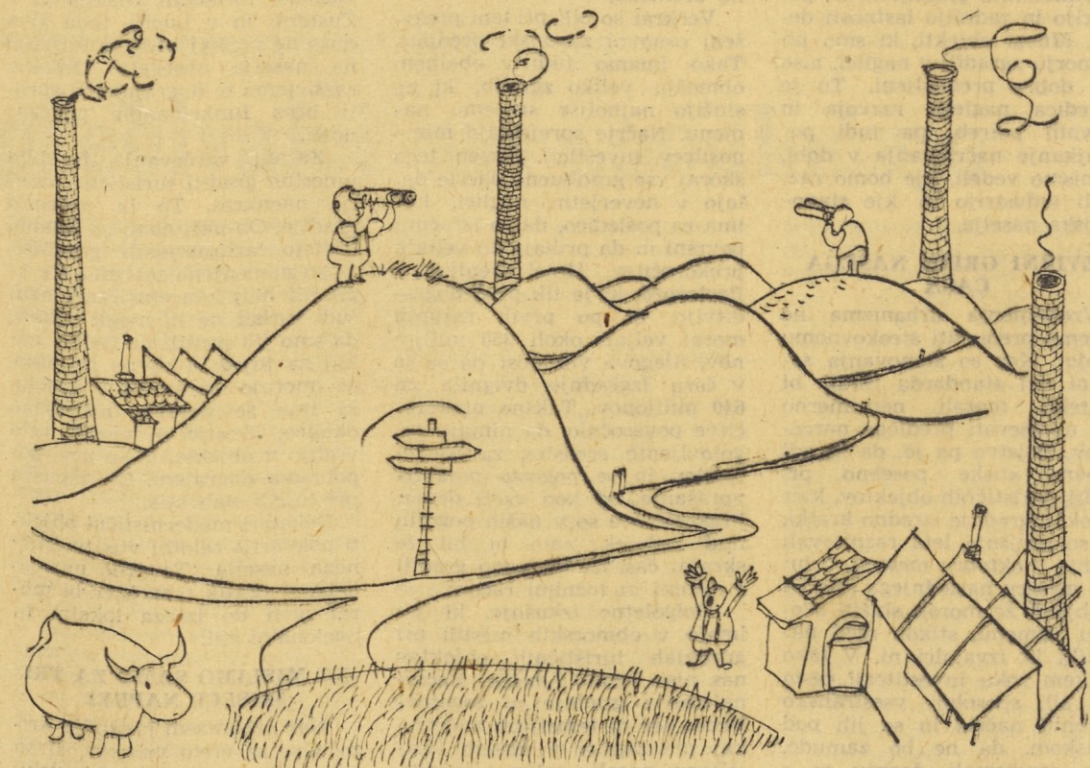
»Tovariši, res ne vem, zakaj vam sploh vse to razlagam. Kaj pa je sploh mogoče storiti na tako nizki ravni, kakršno predstavljate vi? Razen tega sem jaz strokovnjak in me stroški sploh ne zanimajo.«

»Razumemo,« se je oglašil hlevar Martin. »Mi smo strokovnjaki vsak na svo-

jem področju dela. Stroški niso naša stvar, ampak plače pa so. Kako pa naj pridemo do večjih plač, takih, ki bodo v skladu z doseženo večjo proizvodnjo?«

Tovariša Piskrčka je to popolnoma nestrokovno vprašanje za trenutek zmedlo. Potem pa je le našel izhod. Dejal je:

»Vprašajte računovodjo. Mislim, da je on kriv, da nimate višjih osebnih dohodkov. Zakaj pa ni planiral večje izgube?«

GRENAK OKUS PO MEDU

Po stopinjah odgovornosti vseh tistih, ki so dopustili, da se je proizvodjalni kombinat AGROMEL Ljubljana po poldrugem letu poslovanja znašel globoko pod mejo rentabilnosti

Poročilo sveta za industrijo občinske skupščine Ljubljana Center, dostavljeno odbornikom, ugotavlja, da je uvedba prisilne uprave v proizvodjalnem kombinatu »Agromel« Ljubljana nujna zaradi tega, ker je podjetje od vsega začetka (ustanovljeno 15. 11. 1962) poslovalo v nasprotju z gospodarskimi in finančnimi predpisi ter proti načelom dobrega gospodarjenja!

Na isti seji je predsednik sveta za industrijo občinske skupščine priznal, da je bila — ne glede na specifičnost proizvodnje — situacija jasna že od vsega začetka vsakomur, ki je znal brati med vrsticami, ko je podjetje zahtevalo in od občinske skupščine tudi dobilo več poroštenih izjav za najetje kreditov in posojil!

Predlagam pot ali vsaj poskus potovanja po stopinjah odgovornosti vseh tistih, ki so to vedeli (?), slutili (?) ali samo domnevali (?), pa vseeno dopustili omenjeni razplet dogodkov.

Eno izmed dejstev, ki jih velja razjasniti, je postopek, ki je pripeljal do ustanovitve proizvodjalnega kombinata AGROMEL Ljubljana.

Splošno znano je, da imamo v Sloveniji precej razvito čebelarstvo, kar je posledica ugodnih naravnih pogojev in tradicije. Po zadnji vojni se je porodila tudi ideja o družbenem, na industrijski način organiziranem čebelarstvu. Med slovenskega in jugoslovanskega porekla namreč dosega najvišjo svetovno ceno in tako pomeni odlično izvozno blago.

Po vojni je bilo že več poskusov, da bi omenjeno idejo tudi uresničili, čeprav je znano tudi to, da tako širokoteznega, na industrijski način organiziranega pridobivanja medu, kakor smo si ga zamišljali pri nas, še nikjer na svetu niso niti poskusili, še manj pa realizirali.

Zadnji teh poskusov je bila ustanovitev proizvodjalnega kombinata AGROMEL Ljubljana. Podjetje je napovedalo, da bo že v prvem letu poslovanja doseglo 2,9 milijarde dinarjev celotnega dohodka, izvozilo pa 200 vagonov medu. V ilustracijo naj zapišem, da povprečni jugoslovanski izvoz zadnjih let ne pre-

sega 80 vagonov! Edino jugoslovansko specializirano podjetje za trgovanje z medom in drugimi čebelarstvi proizvodi je po desetih letih trdega dela doseglo, da je pri izvozu udeleženo približno s štirimi petinami. AGROMEL pa je napovedal tako visoke številke...

Zaključni račun podjetja AGROMEL za leto 1963 je pokazal, da so se krepko ušli pri njihovem, recimo velikopoteznem, širokosrčnem načrtovanju. Dosegli so le 9,7 % letnega plana prometa! S tem so ustvarili le sredstva za pokritje osebnih dohodkov, 45 % planiranih sredstev obveznega rezervnega sklada in niti dinarja za sklade.

PRVA UGOTOVITEV: Občinska skupščina Ljubljana-Center nedvomno ne more biti odgovorna, če je v smislu zakonitih predpisov izdala odločbo o konstituiranju kombinata AGROMEL in tako pomagala uresničiti zamisli vseh tistih, ki so na papirju izračunali in predvideli visoko rentabilnost družbenega čebelarstva. Če kombinat v praksi ni dosegel tistih rezultatov, kot jih je napovedoval, pa odgovornost za sedanje stanje vseeno ne leži zgolj na ramenih kolektiva kombinata AGROMEL.

Postopek pa je bil res precej čuden. AGROMEL je zahteval poročila za kredite in za posojila. Ko je šlo za posojila ja nakup čistilnih naprav, je skupščina brez večjih pomislekov dala garancijo. Potem je AGROMEL zahteval 246 milijonov za nakup čebel in panjev in še blizu 200 milijonov za obratna sredstva. Ker so bili skupščini takrat posredovani podatki, iz katerih je bilo razvidno, da razmere v podjetju še zdaleč niso urejene (še zdaj na primer nimajo obračuna proizvodnih stroškov!), so odborniki zahtevali, naj posebna komisija razišče poslovanje v kombinatu. Na podlagi ugotovitev te komisije, ki je menila, da je rentabilno poslovanje mogoče le predvidevati, ne pa stvarno dokumentirati, je svet za industrijo pri občinski skupščini odbornikom priporočil, naj v bodoče ne bi dajali poroštenih izjav podjetju AGROMEL, češ da pristojne banke pač najlažje presodijo rentabilnost predloženih investicij. To je bilo na seji dne 7. 11. 1963. Ko pa je AGROMEL dostavil nove podatke, je isti svet na seji 6. 2. 1964 predlagal odbornikom, naj potrdijo poročilo, ker ni nobenih ovir! Kakor pa je na zadnji seji odbornikom pojasnil predsednik sveta za industrijo, je eden vzrokov takega informiranja tudi v tem, da so »preveč verjeli kolektivu, oziroma enemu človeku. Ljudje iz AGROMELA pa so znali prepričati, da je med tako specifična proizvodnja, da se nanjo noben hudič ne razume in da njihovega poslovanja ni mogoče z nikomer primerjati!«

Kako se po vsem tem odborniki ne bi razburili? V nobenem primeru ne morejo biti strokovnjaki za vse, čeprav so odgovorni za sklepe, ki jih potrjujejo! Eno pa je zaupanje v delo strokovnih služb in družbenih organov pri občinski skupščini. Drugo pa »branje med vrsticami!« Ob tem, recimo razkoraku med teorijo in praksi, pa je navzlic najboljšim obetom v kombinatu AGROMEL prišlo do najslabšega! Služba družbenega knjigovodstva je ugotovila hude finančne prekrške in naposled še izgubo! Številke o tem ne bi navajal, ker še niso dokončne. O tem zdaj obstajajo trije podatki: iz zaključnega računa, naknadni podatki podjetja in ugotovitve komisije SDK. Podjetje in SDK pa se med seboj razhajata predvsem pri načinu ocenjevanja vrednosti čebeljih družin. AGROMEL kot lastnik družbenih čebeljih panjev jih namreč ceni za 80 % višje, ko je sicer njihova prometna (tržna) vrednost. Utemeljitev AGROMELA: naše čebelje družine so številnejše, kot privatne!

Mar je potem kaj čudnega, če so odborniki izglasovali, da je treba poklicati na odgovornost vse tiste, ki so skupščino narobe informirali, in da naj občinska skupščina v prihodnje pri vseh dvomljivih primerih pri dajanju poroštenih izjav zahteva predhodno poročilo službe družbenega knjigovodstva? Morda ne bi bilo napak, če bi se o tem sporazumeli še prej?

Čebele in vzori

Kaj pa so o vsem tem vedeli v delovni organizaciji?

Sedanji predsednik sindikalne podružnice tistega dela kolektiva, ki je zaposlen v Ljubljani, tovariš Svegel, je povedal: »Ko je zadeva prišla na dan, je izvršni odbor zahteval od delavskega sveta, naj vse razišče in krivice pokliče na odgovornost. Delavski svet tega ni mogel storiti, ker je prej prišla prisilna uprava. Vem le, da zadevo raziskujejo tudi organi TNZ. Povem pa, da bi več izvedeli od prejšnjega predsednika. Mene so namreč šele pred kratkim izvolili in sem torej še nov v tej funkciji!«

Ko sem čakal prejšnjega predsednika, sem mimogrede zabeležil izjavo sedanjega podpredsednika sindikalne podružnice tovariša Andreja Lasiča:

Neizpodbitno je tudi to, da podjetje za tisti obseg proizvodnje, kot so ga predvidevali, ni imelo pravih pogojev: niti čebel ne, da ne govorimo o skladiščih, pripravih za predelovanje medu in kadrih, pri katerih je mogoče v marsikaj podvomiti, čeprav je res, da vsem po vrsti čebelarstvo pomeni osebnega konjička.

Ob takih pogojih je AGROMEL, da bi vseeno postal velik, kot je napovedoval, ubiral svojstveno pot. Osnovna sredstva so izgrajevali predvsem s krediti in posojili. Ker v prehodnem obdobju, dokler investicije ne bi bile zaključene, iz lastne proizvodnje ne bi mogli dobiti tistih količin medu in ostalih čebelarstvih proizvodov, da bi izpolnili plan, so se usmerili v »kooperacijo«. Pišem jo v narekovajih zategaraj, ker skoraj v celoti pomeni poddeli, kar je čisto trgovina, za kar AGROMEL navzlic izredno širokemu obsegu poslovnih pooblastil ni bil pooblaščen. Nakupovalci tega podjetja so obšli vsa področja, kjer je pri nas razvito čebelarstvo, in z zadrugami ter zasebniki sklepali pogodbe o »kooperaciji«. Če je AGROMEL želel odkupiti tisti količine medu, ki jih je potreboval za dopolnitev manjkajočih količin iz lastne proizvodnje, je v konkurenci ostalih podjetij seveda moral ponuditi višje cene. V tem je bila dvojna napaka: najprej ozko gledanje zgolj na lastne interese in drugič nepotrebno zviševanje cen, ki ni moglo biti utemeljeno tudi zavoljo tega, ker je sledilo obilni letini. Zato pa so ob višji odkupni ceni (za 60 do 80 din pri kilogramu v primerjavi z letom 1962, medtem ko je prejšnja leta odkupna cena naraščala po stopnji 20 dinarjev) v AGROMELU takoj predlagali predloge za zvišanje izvoznih premij od 25 na 35 ali celo 45 %!

Tako velikopotezno »kooperacijsko« pridobivanje medu je seveda precej

DRUGA UGOTOVITEV: Ponosni smo, če ustvarimo nekaj velikega, novega ali kako drugače impozantnega (kar se v tem primeru še ni zgodilo!). Vse navdušenje in vsa vzhičenost pa malo pomenita, če ni gospodarskih rezultatov. To ni nova ugotovitev. O vsem tem pa je že ob ustanovitvi AGROMELA nekdo najbrž nekaj vedel!

Kaj so vedeli?

Na zasedanju občinske skupščine Ljubljana-Center je njen predsednik inženir Drago Lipič med drugim povedal:

»Čeprav smatram, da je bila skupščina do neke meje zavedena s podatki, ki jih je dobivala od delovne organizacije, mislim, da so taka zavajanja doživljali tudi organi samoupravljanja v delovni organizaciji.«

Tako je predsednik odgovoril na predloge odbornikov, ki so menili, da je treba poklicati na odgovornost vse tiste, ki so skupščino narobe informirali, oziroma so ji dali docela nasprotujoče si informacije.

»Povprašajte nekaj tistih, ki so imeli najvišje osebne dohodka. Jaz bi iskal tukaj, kajti v kolektivu nismo vedeli, kaj se dogaja!«

Prejšnji predsednik sindikata tovariš Jazbec pa je povedal:

»V letu dni smo imeli osem sindikalnih sestankov. Naš sindikalni odbor nikakor ni mogel najti stika z upravo. Šele konec lanskega leta je bil zastopnik sindikata tudi uradno povabljen na sejo delavskega sveta. Zahtevali smo, naj bi se izobešali sklepi, da bi kolektiv vsaj o tem izvedel in razpravljal. To se ni nikoli zgodilo! Nismo dobili skoraj nobenih podatkov o poslovanju podjetja. Šele proti koncu leta je računovodja nekaj malega povedal o režijskih stroških... Sekretarja podjetja smo prosili (!) naj nas obvešča o pripravljanju statuta in ostalih pravilnikov — zaman. Edino, k čemur je sindikat dejansko pripomogel, so bile razprave o pravilnikih delitve osebnih dohodkov po ekonomskih enotah, kjer pa smo vseeno ostali na pol poti. Centralni pravilnik med kolektivom namreč ni bil obravnavan, preden ga je potrdil delavski svet!«

Zgolj iz teh izjav, pa tudi iz prejšnjih podatkov, povzetih iz gradiva, dostavljenega občinskimi odbornikom, ter iz drugih uradnih dokumentov je razvidno, da kolektiv res ni bil kaj prida informiran, še manj pa je o stvareh — razen morda o delitvi osebnih dohodkov — tudi odločal. Tako ni bilo samo v Ljubljani. Enako ali raje slabše velja tudi za EE lesne predelave v Semiču, ki je sama zase bila rentabilna.

Zagovodja v tem obratu, sicer pa član razpuščenega delavskega sveta podjetja AGROMEL, tovariš Matija Simonič, je tole izjavil sodelavcu »Dolenjskega lista« (štev. 16. 1964):

»Vemo, koliko ustvarjamo. O tem, kakšen je ekonomski račun našega dela, kakšni so stroški, pa nič ne vemo. Že vsa leta, odkar smo združeni z AGROMELOM, ozir. njegovimi predhodniki (od leta 1961 dalje, op. pisca), se nismo videli zaključnega računa. Ničče nam ni povedal, s kakšnim uspehom smo poslovali (mišljen je obrat Semič, op. pisca).«

(P. S.: EE lesne predelave Semič se je potem, ko je dva meseca dobivala minimalne osebne dohodka po 9500 din na zaposlenega, kar pa je naknadno do polnih izplačil kreditirala občinska skupščina Črnomelj, priključil kot samostojna enota k LIP »ZORA« Črnomelj.)

Mar je to mogoče?

Še marsikaj drugega, čudnega, nerazumljivega, pa tudi osupljivega in celo sumljivega se je dogajalo ob poslovanju AGROMELA:

● Podjetje MEDEX je — po izjavi direktorja tovariša Mižigoja — večkrat opozorilo vse mogoče organe, da AGROMEL ustvarja nemogoče razmere na tržišču. Odgovor, ki so ga vsakič dobili, se je glasil v naslednjem smislu: V samostojnost konkretnih podjetij se ne moremo vtikati. Vsako podjetje pa tudi odgovarja za gospodarjenje z družbenimi sredstvi!

● Čeprav AGROMEL ni bil pooblaščen za odkup medu, mu je Tržni inšpektorat Okrajne skupščine Ljubljana šele štiri mesece po tistem, ko je začel postopek, prepovedal »kooperacijsko« odkupovanje medu!

● Sodišče bo verjetno reklo končno besedo o odgovornosti za škodo, ki je nastala s tem, da so morali uničiti 60 kilogramov (!) matičnega mlečka v vrednosti več kot 30 milijonov dinarjev! Mleček se je pokvaril, ker je bil ob visokih cenah predloga na zalogi, drugič pa so ga proizvedli na način, ki je pomenil nedopusten poseg v jedro in življenje čebeljih družin.

Po vsem tem nekaj poseben zaključek ni potreben. Poskus popotovanja po stopinjah odgovornosti je razkril, da vzrok in posledice sedanjih razmer v AGROMELU lahko iščemo v premalo odgovornem delu vseh organov in posameznikov na raznih nivojih, ki pravčasno niso rekli svoje besede, oziroma se niso potrudili, da bi bili dovolj in pravi informirani.

MILAN GOVEKAR

POMEMBNA VLOGA NEPOSREDNIH PROIZVAJALCEV V RAZŠIRJENI REPRODUKCIJI

(Nadaljevanje s 1. strani)

ustvarjenem dohodku, kako bodo rešili norme, kako razporedili delavce na delovna mesta itd. — vse to so notranji problemi kolektiva, hkrati problemi sindikalne podružnice, članstva in izvršnega odbora podružnice.

Je potrebno, da sindikalna podružnica zavzema samostojna stališča do teh problemov? Nedvomno je to potrebno!

Enak primer je z razširjeno reprodukcijo. Kdo lahko sprejme najboljše rešitve, kakšno razširjeno reprodukcijo je potrebno izvesti v podjetju? Vsekakor sami člani delovnega kolektiva najbolj vedo, kaj bi pridobili z odpravo ozkih grl v posameznih ekonomskih enotah, kaj bi doprinesla posamezna vlaganja v podjetju pri povečanju proizvodnje, ali bi imela povečana proizvodnja pogoje, da jo prodajo na tržišču? V izjemnih primerih modernizacija proizvodnje ne bo pomenila tudi povečanja proizvodnje, toda vplivala bo na zmanjšanje stroškov, kar pomeni, da lahko dosežemo povečanje dohodka z zmanjšanjem materialnih stroškov.

Tudi ta vprašanja so očitno notranja stvar podjetja in zato tudi na tem področju prihaja do izraza samostojnost sindikalne podružnice.

SISTEM DOHODKA V DRUŽBENIH SLUŽBAH ZAČNE DELOVATI TAKRAT, KADAR JE NJIHOV DOHODEK ODVIŠEN OD GIBANJ V PROIZVODNJI

Samostojnost sindikalnih organov v odločanju komunalne politike lahko pride v različnih slučajih od izraza (o tem smo razpravljali na kongresu). Na primer: komuna lahko dobi sredstva iz gospodarstva ali družbene skupnosti, toda problem je v tem — kako komuna ta sredstva razporeja. Prvo, kako se vzpostavljajo odnosi v razporeditvi teh sredstev med gospodarskimi in negospodarskimi dejavnostmi, oziroma kako se vzpostavlja odnosi osebnih dohodkov v teh dejavnostih. Drugo, kako so zadovoljene potrebe v družbenih dejavnostih, kako potrebe prebivalstva, kako potrebe delavcev.

Ta vprašanja je potrebno urejati pri sprejemanju plana. Očitno gre pri tem za zelo pomembna vprašanja. Mislim, da se s tem začne uvajati sistem dohodka v družbene dejavnosti. Uvajanje dohodka se ne začne in ne konča v ustanovi z uvajanjem nagrajevanja po točkah, oziroma zapuščanjem fiksne plače. Sistem dohodka v družbenih službah začne delovati takrat, kadar je njihov dohodek odvisen od gibanj v proizvodnji, brez ozira na to, ali nerazvita komuna dobi del sredstev od družbene skupnosti, kajti v tem primeru so vsaj enim delom družbene službe odvisne od dosežene produktivnosti v gospodarstvu. To pomeni, da je ustanova z ene strani obrnjena h gospodarstvu, k ustvarjanju kar najboljših rezultatov v proizvodnji, z druge strani pa teži k temu, da sama ustvarja kar najboljše rezultate. To hkrati pomeni, da lastne naloge izvršuje z najmanjšimi stroški, kolikor manj ljudi je v tem udeleženi, toliko bolje. V vseh teh primerih dobijo ustanove na razpolago več sredstev. Na ta način se dviguje standard, osebni dohodki, ustvarjajo se večja sredstva, večje možnosti za porast življenjskega standarda ne samo ljudi, zaposlenih v teh ustanovah, temveč vsega prebivalstva.

Rad bi povedal, da sistem dohodka začne delovati v ustanovah takrat, kadar se na odrejen način začne upoštevati odnosi med gospodarskimi in negospodarskimi dejavnostmi v komuni. Takrat v ustanovah ne more biti stalnih plač. Nasprotno, dohodki bodo odvisni od gibanj proizvodnje in ustvarjenih nalog v ustanovi. Potemtakem je v tem začetek uvajanja sistema dohodka. Brez tega, s prenašanjem plač v sistem točk, se sistem dohodka samo kompromitira.

No, če bi razumeli, da morajo občinski sindikalni sveti reševati te probleme, da sami zavzemajo stališča brez posvetovanja s sindikalnimi organizacijami v gospodarstvu in družbe-

nih službah, potem bi občinski sveti ne bili nič drugega kot birokratske ustanove.

Neizvrševanje principa dohodka v družbenih službah in nepovezovanje dohodkov v komuni z gibanji v gospodarstvu se odraža tudi v planih komun. Če vzamemo plan katerekoli komune, lahko opazimo, da je kopija plana federacije, kajti v njem je razvidno, da bo v nadaljnjem obdobju porasla industrija v tem odstotku, gostinstvo v tem in tem odstotku itd. Toda kako bodo formirana sredstva za prosveto, na kakšnem nivoju bodo oblikovani osebni dohodki, če vzamemo takšen odnos v razdelitev med fondy za prosveto in osebnimi dohodki v gospodarstvu — o tem ni pogosto zapisane niti besede.

Ali so v reševanju teh problemov sindikalni sveti, sindikalne organizacije na terenu, v komuni samostojne? So! Toda naloga višjih organov v republikah in federacije je, da pomagajo nižjim organom pri njihovem delu.

Predvsem, komune je treba postaviti v položaj, da lahko razvijajo sistem dohodka. To pomeni, da je treba skozi sistem cen, skozi sistem delitve resno proučiti položaj komune.

Potemtakem je precej problemov, ki jih rešujemo na raznih stopnjah našega sistema družbenega samoupravljanja in v naših sindikalnih organizacijah. So problemi, ki jih rešujejo v podjetjih, komunah, na nivoju republike in federacije. Na nivoju federacije je potrebno rešiti problematiko cen, izenačevanje pogojev gospodarjenja, sistema kreditiranja, odnosov med komunami itd. Toda ponavljam, sindikalna vodstva tudi v teh primerih ne smejo reševati te probleme brez posvetovanja s članstvom.

Tako je v glavnem potrebno razumeti samostojnost sindikalnih organizacij na raznih nivojih v odločanju njihove politike. V bistvu, ta politika je zasnovana na stališčih, sprejeti na V. kongresu ZSJ.

UDELEŽBA V DRUŽBENEM PROIZVODU NAJ BO SORAZMERNNA S PRISPEVKOM

V borbi za uresničitev principa delitve po delu je potrebno odkriti vsa dejstva, od federacije, preko republik, komune, vse do delovnih organizacij, ki zavirajo uresničitev teh načel. Naloga sindikalnih organizacij je, da se borijo, da dobi vsak delavec iz družbenega proizvoda sorazmerje njegovega prispevka k družbenemu proizvodu. To praktično pomeni naslednje: delavec naj ne dobi samo toliko, kolikor je prispeval na delovnem mestu, temveč toliko, kolikor je v celoti prispeval k ustvaritvi družbenega proizvoda. V nasprotnem primeru bi bil delavec v najemniškem odnosu, ne glede na to, da pri nas ni izkoriščanja po človeku. Z omejevanjem vpliva delavca samo na njegovo delovno mesto, na udeležbi rezultatov samo iz tega delovnega mesta, se on izključuje iz rezultatov boljšega gospodarjenja celotnega podjetja.

To je pogoj delitve po delu v okviru podjetja, z ozirom na to, da se v razdobju prehoda od kapitalizma k socializmu, dokler obstoji glavna proizvodnja, ne more govoriti o tem, da je vsak delovni kolektiv povsem zaslužen za del, s katerim sodeluje v družbenem proizvodu. Delovne organizacije lahko v odvisnosti od različnih okoliščin dosežejo večje ali manjše uspehe, ki pogosto niso odvisni od proizvajalcev. Nekatera podjetja so tehnično bolj opremljena, nahajajo se v prometnih križiščih, dogaja se v nekem obdobju, da temu ali onemu podjetju gredo na roke ugodne okoliščine tržišča, ki niso posledica iniciative in posebnega truda delavcev, zaposlenih v tej delovni organizaciji. Sam Marx je pisal, da je princip delitve v bistvu nepravilen in da so v njem močni ostanki buržoaznega prava. Toda delitev po delu giblje razvoj gospodarstva naprej, dviga produktivnost na višjo raven.

Če ocenjujemo stvari s tega stališča, pridemo do zaključka, da je potrebno omogočiti koncentracijo proizvodnje. Takšno koncentracijo, ki bo najlažje in

najhitreje pripeljala do večje proizvodnje, večje družbene produktivnosti dela, brez ozira na to, če je to socialno povsem opravičeno ali ne, da bi se v bistvu likvidirala ta nepravilnost na višjem nivoju razvoja proizvajalnih sil.

Mi smo proglasili, da delovni kolektivi rudnikov premoga, ki imajo boljše naravne pogoje, morajo plačevati rudniški prispevek, rento. Z gledišča pravičnosti, to izgleda povsem naravno. In neko obdobje so sindikati vztrajno zahtevali izvajanje tega načela. Renta je bila zajeta v korist države. Toda kaj je renta in odkod pojav rente? Ta renta se je pojavila kot posledica ukrepov, da je država zmanjšala obveznosti rudnikov nasproti skupnosti in s tem omogočila, da tudi rudniki, z manjšimi pogoji razvoja poslujejo s pozitivnim uspehom. Toda zaradi tega je zavrt proces koncentracije in racionalne proizvodnje v vseh rudnikih. Zavrt je modernizacija proizvodnje. Z odvajanjem rente so morali veliki

rajo vpliv zunanjega tržišča na domače, ocenjevati morajo svoje možnosti na tujem tržišču itd.

Toda da bi lahko delovala ta osnovna ekonomska zakonitost, bi bilo potrebno najprej spremeniti veliko stvari v naši splošni gospodarski politiki. Na primer, bilo bi potrebno ukiniti distributivni značaj razdelitve deviz za nakup surovin. In dalje, odpravljati bi bilo potrebno preveliko zaščito domači proizvodnji. Zaradi tega se domača proizvodnja razvija ekstenzivno. Ni borbe za višoko produktivnost dela, kajti tržišče stalno ne pritiska na čimvečjo racionalnost gospodarjenja. Z velikimi zaščitnimi carinami je prav tako zavrti posredovanje in vplivanje tuje industrije na naše tržišče, tako da so naši proizvajalci v položaju, ki ni zelo odvisen od tržišča.

Nerešen problem s cenami je resna zavora pri odpravi zaprek, ki ovirajo delovanje zakona ponudbe in povpraševanja. Nekateri naši proizvođači imajo plafovirane cene, drugi administra-

dela svoje proizvode. Šele potem se lahko ekonomske enote pojavijo na tržišču. Vseeno, pomembno je, da tržne cene osvobodimo. Njihovo vključevanje, kot elementa tržnega gospodarstva v samem podjetju vpliva na razvoj tržišča v širših, jugoslovanskih razmerah — znotraj tržišča posameznih grupacij podjetij itd.

KONCENTRACIJA PROIZVODNJE K NAJBOLJŠIM NARAVNIM POGOJEM

Ustvarjanje pogojev za popolnejše delovanje ekonomskih zakonitosti in njihova uporaba v praksi bo pripeljala do koncentracije proizvodnje tam, kjer so najboljše naravni pogoji, kjer je največja produktivnost, kjer je največja družbena produktivnost dela in največja proizvodnja. Tu se bodo razvijali procesi koncentracije. Toda ta koncentracija bo zahtevala v posameznih mestih komunalne investicije, stanovanja, šolstvo, zdravstvo itd. Zaradi tega se bo pred

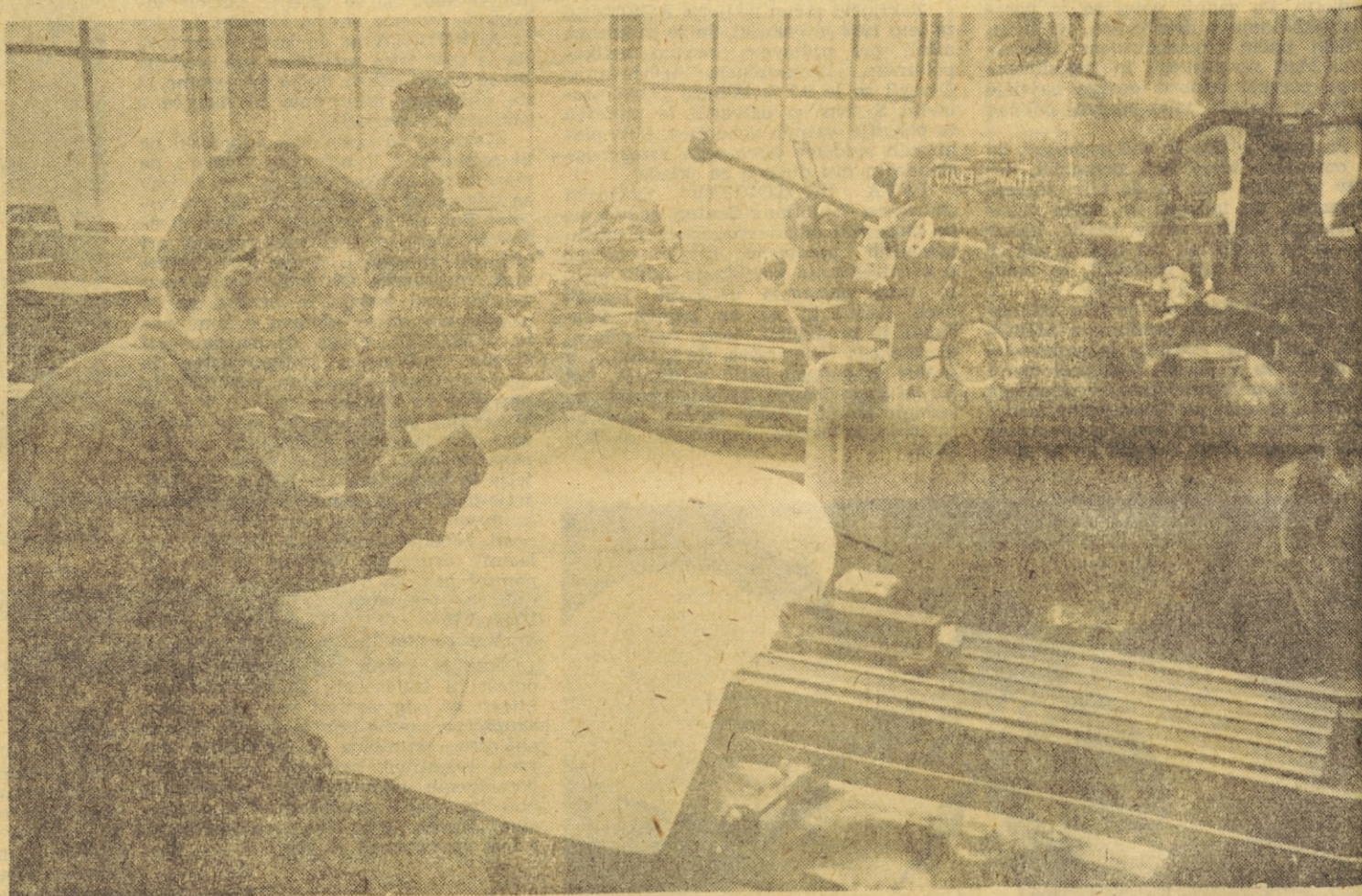
se ustvarjajo pogoji za nadaljnje razvijanje koncentracije v naši proizvodnji, hkrati pa se vključuje naše gospodarstvo v mednarodno delitev dela. To ni stara koncentracija proizvodnje, umetna, administrativna, temveč proces naravne koncentracije proizvodnje, s specializirano proizvodnjo v obratih in ekonomskih enotah. Da pa bi ta proces začeli, moramo avtomatsko začeti tudi drugega — da vsak kolektiv v vsaki ekonomski enoti, v vsakem specializiranem obratu, v vsakem podjetju dobi sorazmerje tega, kolikor daje družbi.

Nesporazumi med integriranimi podjetji, med obrati in ekonomskimi enotami nastajajo zaradi tega, ker njihovi odnosi niso zgrajeni na ekonomskih načelih. Ne bi smeli imeti največjih koristi ta, ki zaključuje proizvodnjo, niti ne komun, v kateri je sedež finalista. Zato smo za vse močnejšo uporabo ekonomskih odnosov med podjetji in v podjetjih samih, smo za ekonomske odnose med ekonomskimi enotami.

EKONOMSKE ZAKONITOSTI ALI NE TUDI STIHNA PROIZVODNJA

Kako je potrebno razumeti ekonomske zakonitosti v odnosih med grupacijami? Deluje v naših pogojih zakon povprečne profitne stopnje, ali ne? Ali je potrebno dopustiti, da se stihno razvija proizvodna grupacija, da kopiči proizvodno dokler ne nastopi trenutek, ko ne more več prodati svojih proizvodov?

Problem je potrebno konkretno proučiti. Če ne razvija-

rudniki hkrati najemali kredite, s čimer se je njihov položaj poslabšal.

To pomeni, kadar sindikalna vodstva na nivoju federacije razpravljajo o načelih delitve po delu, morajo izdelati stališča o vseh problemih, ki pojasnjujejo, kaj je delitev po delu in kaj ta pomeni ekonomsko, kaj družbeno in socialno.

Toda delitev po delu ni izčrpana z delitvijo znotraj delovne organizacije, niti z delitvijo med podjetjem in družbeno skupnostjo. Primarna delitev, preko cen, je izredno pomembna za položaj posameznih panog in grupacij. Običajno pripovedujemo, da je potrebno cene prepustiti svobodnemu delovanju tako imenovanih tržnih zakonitosti. Najpogosteje pa ne povedo, kaj pod tem konkretno mislijo. V bistvu gre za to, da se vsaka gospodarska organizacija svobodno in samostojno opredeli za takšno ali drugačno proizvodnjo in poslovno politiko, pri tem pa ima seveda pred očmi pogoje tržišča, budno spremlja zakone ponudbe in povpraševanja.

ZAKON PONUDBE IN POVPRASEVANJA STIMULIRA GOSPODARSKO ORGANIZACIJO, DA BOLJ RACIONALNO POSLUJEJO

Ali je potrebno v naših pogojih ustvariti možnosti za delovanje zakona ponudbe in povpraševanja na takšno ali drugačno poslovno usmeritev podjetja? Jaz mislim, da je potrebno. Gospodarske organizacije morajo pri odločanju poslovne politike ocenjevati gibanje ponudbe in povpraševanja na domačem tržišču, ocenjevati mo-

stno odredene, tretji kontrolirane itd. Takšen režim cen nujno pelje do tega, da nimamo dovolj proizvodov, dobre kvalitete, tudi izbor ni takšen, kakršen bi moral biti. Očitno je, da gospodarske organizacije niso stimilirane, da bi se borile za boljši izbor, za boljšo kvaliteto proizvodov.

Naša naloga je, da korak za korakom vnašamo spremembe v režim cen, to je, da ustvarjamo pogoje, v katerih bodo cene odraz zav zakonitost ponudbe in povpraševanja. Pri tem se seveda razume, da tudi posledje ne bomo brez vsake družbene kontrole cen; toda če ustvarimo proces delovanja ponudbe in povpraševanja, ni nemogoče, da bomo imeli potem mnogo manjše potrebe za administrativnim posredovanjem na področju cen.

V razvitejšem tržnem gospodarstvu bi bilo mogoče v podjetjih drugače vzpostaviti notranjo delitev, v večji meri bi lahko prišlo do izraza tržne zakonitosti znotraj podjetja oziroma med ekonomskimi enotami. Če bi osvojili princip tržnih cen med ekonomskimi enotami, bi ekonomske enote lahko svoje proizvode svobodno prodajale kupcem izven podjetja, hkrati pa bi morale imeti tudi podjetje možnosti, da kupuje proizvode od kogar hoče. Vendar to zahteva razvito tržno gospodarstvo. Z ozirom na to, da naše gospodarstvo še ni tako razvito, mora seveda obstajati omejitev v trgovanju ekonomskih enot s partnerji izven podjetja. Podjetje si mora s svojim planom zagotoviti, da mu vsaka ekonomska enota pravočasno, v dogovorjenem izboru in kvaliteti iz-

neposredne proizvajalce in podjetja, kjer bo izvršena ta koncentracija, postavilo vprašanje, kaj je rentabilnejše: ali odpirati nove obrate v drugih mestih, kjer je treba iti na specializacijo proizvodnje, ali vlagati v kadre — oziroma v tako imenovano družbeno infrastrukturo: stanovanja, komunalne objekte, šole, zdravstvo itd. — kar je vse nujno potrebno za zagotovitev kadrov.

V razvitih področjih naše države ni več viškov delavcev. Njihov nadaljnji razvoj je usmerjen v avtomatizacijo proizvodnje, na modernizacijo, brez povečanja števila delovne sile. Usmerjajo se tudi na prekvalifikacijo obstoječih kadrov. Vseeno pa je nujno treba zaposliti tudi nekaj novih delavcev, ki prihajajo iz nerazvitih področij. To pomeni, da je migracija, doselitev vsaj nekaj delavcev — nujnost. Toda njim ne smemo za stanovanje dati začasnih barak in ne smemo jih tretirati kot sezonske delavce. Moje mišljenje je, da moramo te stvari obravnavati prav zato, da bi že v samem začetku razbili te težnje, da bi ustvarili proces migracije, ki je nujen. Proces koncentracije zahteva tudi proces migracije.

Z druge strani, ta proces zahteva tudi odpiranje specialnih obratov na nerazvitem terenu, odpiranje novih področij dejavnosti. Na priliko, kadar neka delovna organizacija izgradi nov specializiran obrat v nerazvitem področju, je ona za intereso, da se dvigne produktivnost v tem obratu, kajti to vpliva na materialni položaj vseh delavcev v podjetju. Tako

mo proizvodnje v nekaterih gospodarskih grupacijah bomo zavirali razvoj celotnega gospodarstva. Imamo panoge, za katere ne moremo uvoziti proizvodov. Na primer, lahko nakupimo nekatera sredstva za transport, toda ceste, železnice moramo sami razvijati. Kar zadeva energetiko, očitno lahko uvažamo premog in električno energijo. Toda, ali je to rentabilno za naše gospodarstvo, ko imamo rezerve lignita in možnosti za razvoj hidroenergije. Potemtakem ni mogoče dovoliti, da zmanjka transportnih možnosti, da naglo narastejo cene transportu in bi šele tedaj »selili« kapital v to gospodarsko panogo.

Elemente planiranja vsebuje tudi kapitalistično gospodarstvo. V nekaterih gospodarskih panogah ni mogoče dovoliti stihajno priranje sredstev iz ene gospodarske panoge v drugo. Očitno je škoda, da uvažamo kmetijske pridelke, ki jih je mogoče pri nas racionalno proizvajati. To še toliko preprečuje, ker je kmetijska proizvodnja izredno pomembna tudi za prehrano industrijo. Nadalje bi z ozirom na lastne izvore ne bil upravičen uvoz bakra, aluminija in celuloze. Toda racionalno je izvažati stroje in uvažati metale. Toda vprašanje je, če imamo pri naši sedanjí produktivnosti dela, pri sedanjih odnosih na mednarodnem trgu zato realne možnosti.

Torej je očitno potrebno razvijati panoge, ki imajo ugodne pogoje za razvoj predvsem po zaslugi nacionalne rente. Imamo tudi panoge, kjer je mogoče z izvozom zagotoviti uvoz reprodukcijskega materia-

la. In naposled, imamo panoge, kjer uvoz sploh ni mogoč: na primer, komunalne in obrtne usluge.

Stihljivo prelivanje sredstev iz ene gospodarske panoge v drugo, preko kolebanja cen, to je po mojem mnenju za naše plansko gospodarstvo nujnost.

Planske intervencije so brez dvoma nujne. Gospodarske panoge se morajo razvijati v skladu z njihovo pomembnostjo za celotni razvoj gospodarstva, s pomembnostjo te panoge za zadovoljevanje potreb prebivalstva.

Kako to uresničiti? Z izenačevanjem pogojev gospodarjenja. Toda izenačevanje ne pomeni, da bi imeli vsi enaka sredstva na enega zaposlenega, ali v povprečju enake osebne dohodka na zaposlenega. To pomeni, da je potrebno vzpostavljati odnose v delitvi med proizvodnimi skupinami, ki bi zagotavljali hitrejši razvoj jugoslovanskega gospodarstva, ki bi zagotavljali najoptimalnejše zadovoljevanje potreb prebivalstva. S sekundarno delitvijo je potrebno zagotoviti takšne pogoje gospodarjenja, da se nekatere proizvodne panoge hitreje razvijajo kot druge, da formirajo večje osebne dohodka kot druge — to pa zaradi tega, ker imajo bodisi višjo kvalifikacijsko strukturo delavcev, s čimer stimulirajo delavce, da si prizadevajo doseči višjo kvalifikacijo, bodisi zaradi težjih pogojev dela. Kajti če tega ne vzamemo v obzir, bodo ljudje bežali iz rudnikov in sploh ne bodo hoteli delati na težjih delovnih mestih. Nekatere skupacije je potrebno forsirati zaradi tega, ker one vplivajo na hitrejši razvoj celokupnega gospodarstva. Mislim, da se lahko vsi problemi pogojev gospodarjenja regulirajo skozi centralni plan, je iluzija.

Potrebe prebivalstva v terciarnih dejavnostih, komunali itd., je potrebno reševati na nivoju komunke. Če povečamo cene uslugam, bodo s tem porasle možnosti za razvoj terciarnih dejavnosti. Vendar bi s tem zmanjšali osebne dohodka ljudem, ki delajo v gospodarstvu. Zaradi tega je potrebno napraviti zelo konkretne analize, če bi s sprejetjem takih ukrepov življenjski pogoji delovnih ljudi sedaj in v perspektivi hitreje ali počasneje naraščali.

JE KREDIT NAJVAŽNEJSI POGOJ RACIONALNE RAZŠIRJENE REPRODUKCIJE?

Običajno proučajo, da je pogoj za racionalno investiranje, za racionalno razširjeno reprodukcijo — kredit. Na prvi pogled je videti, da je to povsem upravičeno. Toda v kakšnih pogojih poslujejo naša podjetja? V pogojih, ko so osebni dohodki odvisni od tega, kolikšen neto-produkt je ustvarjen na vložena sredstva. Vendar ne poteka veliko časa in obveznosti na družbena sredstva so povečane. To pomeni, podjetja so dvakrat pritisnjena, da bi racionalno gospodarila.

Vsako neracionalno investiranje povečuje obveznosti do družbe, brez obzira na to, če je dohodek ustvarjen, ali kako se ustvarja. Čim podjetje neracionalno investira, je njegov neto-produkt po vloženi sredstvih manjši, manjši so njegovi osebni dohodki. Po tem bi lahko sklepali, da sredstva, dobljena na kredit za investicije ni mogoče smatrati kot izključni činitelj, dobljeni krediti so, v razdobju neresenih pogojev gospodarjenja, tako obremenili z anuitetami in obrestmi številna podjetja, da le-ta nimajo možnosti za racionalno poslovanje. Štirinajst gospodarskih vej ne more plačati anuitet in obresti, če bi v to vključila vso amortizacijo in vsa sredstva iz fondov. Po mojem mnenju, racionalno investiranje je odvisno od pogojev gospodarjenja, v katerih se nahajajo posamezne gospodarske organizacije in skupacije.

Kaj pa kredit? Cirkulacija družbenega kapitala. Normalno bi moral v delitvi popravljati časovne neskladnosti in pritekanja sredstev in potreb za investicije. Če torej hočemo, da dobi v naših pogojih kredit pravo mesto, potem mu moramo zagotoviti nekoliko predpogojev. Prvi je v tem, da bo podjetje imelo takšne pogoje gospodarjenja, da ne sme neracionalno investirati, da ima do družbe visoke investicijske obveznosti. Razumljivo, tudi tu morajo biti meje. Če bodo meje prevelike, potem bo zamrla potreba za investiranjem, rentabilnejša bo postala zaposlitev ročne delovne sile.

Drugi pogoj je v tem, da mora imeti podjetje interes, da vloži sredstva v banko zaradi obresti, da lastnih sredstev ne investira brez zelo nujnih potreb. V praksi pa se dogaja, da dobijo mnoga podjetja direktno od političnih faktorjev v ko-

muni, da vložijo sredstva v banko, da bi se tako ustvarila sredstva za izgradnjo velike tovarne.

Prav tako se postavlja vprašanje, kako razširiti vpliv neposrednih proizvajalcev na delo bank. Ali naj z bankami upravljajo teritorialne organizacije, da za vsakim strokovnjakom v banki stoji teritorialna organizacija — politični faktorji, ali naj z bankami upravljajo neposredni proizvajalci, naj oni odredijo pogoje kreditiranja in pri tem upoštevajo splošne pogoje kreditne bilance? V tem drugem primeru bi se nahajali elementi ekonomskih zakonitosti, elementi selitve kapitala iz podjetja, kjer trenutno ni racionalno investirati, v druga, kjer so za to pogoj.

KREPITEV VLOGE NEPOSREDNIH PROIZVAJALCEV NA INVESTICIJSKO IZGRADNJO

Da bi se zagotovil hitrejši razvoj gospodarstva, hitrejša rast standarda, hitrejši razvoj samoupravljanja neposrednih proizvajalcev, je potrebno menjati našo ekonomsko politiko predvsem v smeri zmanjševanja obsega in zamenjave strukture investicij. Nujna je krepitev vloge neposrednih proizvajalcev v investicijski izgradnji. To pomeni: pustiti več sredstev gospodarskim organizacijam, da bodo same reševale probleme razširjene reprodukcije. Ob tem se postavlja vprašanje, kako to naloge uresničiti in na kakšnem nivoju.

Na nivoju federacije so začeli sindikati skupno v skladu z upravo analizirati ta problem. Kar zadeva republiške organe uprave, sindikate in ostale družbene faktorje, kar sem lahko razbral iz časnikov, so ta problem analizirali samo v Sloveniji. Zavzeto je jasno stališče, da se zmanjša skupni obseg investicij, da se menja struktura investicij, posebno na gradnjah — ker je na tem področju ugotovljena vrsta deformacij. V Sloveniji je bilo preko šestdeset odstotkov investicij porabljenih samo za gradbene objekte. Ugotovljeno je bilo, da se je petindvajset odstotkov investicij v ljubljanskem okraju začelo brez tehničnih dokumentacij. Zato je bilo sprejeto, da se ustavi izgradnja objektov brez dokumentacij. Najmanj je bilo investiranega v izpolnjevanje tehnološkega procesa, uvajanje nove tehnologije. Zdj vnašajo take spremembe, ki so v skladu z zaključki V. kongresa ZSJ in v duhu smernic za VIII. kongres ZKJ.

Državna uprava je na nivoju federacije napravila pregled angažiranih sredstev federacije na posrednih objektih, ki so že v izgradnji, za katere so že zaključeni razgovori z inozemskimi dobavitelji opreme itd. Iz te analize je razvidno, da je banka napravila bilanco s predpostavko, da bo federacija razpolagala s istimi sredstvi kot doslej, s sredstvi, ki jih je dobila na račun anuitet, obresti in drugih izvorov. Smatrajo za uspeh, ker ta vsota ni preokorajena.

Toda ali bodo sploh ostale dosedanje anuitete in obresti kot dohodek federacije? Če bi še nadalje ostale, bi povzročili velike probleme v gospodarskih organizacijah. V tem primeru verjetno ne bi bilo mogoče uresničiti osnovne postavke, sprejete na V. kongresu ZSJ — da gospodarskim organizacijam ostane več sredstev za razširjeno reprodukcijo.

Zato se postavlja vprašanje, ali ni racionalnejše, če anuitete in obresti pustimo neposrednim proizvajalcem. Če bi sprejeli takšno možnost, ali je potem realno, če se v omenjeni bilanci banke, za investicije iz centralnih fondov računa z dohodki iz anuitet in obresti? Ali je zares nujno, da se pojavlja federacija kot investitor v vseh panogah — ali je potrebno, da bodo nosilci razširjene reprodukcije neposredni proizvajalci sami?

Omenil sem že, da ima štirinajst gospodarskih panog in skupacij večje obveze proti družbeni skupnosti z anuitetami in obrestmi kot pa znaša njihov amortizacijski in investicijski fond. To pomeni, da celotne panoge in gospodarske skupacije ne bodo mogle svobodno izvajati procesa razširjene reprodukcije, morale bodo zaostajati ali pa se obračati na banko za kredite. Toda če postavimo eno gospodarsko panogo v položaj, da mora za svojo razširjeno reprodukcijo iskati kredit, medtem ko ga drugi gospodarski panogi ni treba iskati, ker ima lastna sredstva, potem tu nujno morajo nastopiti družbene in ekonomske deformacije.

V zvezi s tem se ponavlja problem neracionalnih investicij, ki so poznane že iz naše

dosedanje prakse. Banke torej dajejo kredite pod pogoji, da je osvojen odrejen projekt. Toda gospodarske organizacije so zaradi tega imele izgube. Številni objekti, izgrajeni po projekti, na katerih je vstrajala banka pri odobravanju kredita, niso mogli biti uporabljeni. Znani so primeri izgrajenih hlevov, pitališč za svinje in drugo. Zaradi tega so gospodarske organizacije utrpeli precejšnjo škodo. Če pa bi podjetja gradila te objekte in imela pred očmi svoje potrebe, izgub zaradi neracionalnih investicij ne bi bilo.

Primer z nerazvitimi podjetji je posebno tipičen. Na primer: dani krediti za izgradnjo tovarn v nerazvitih področjih so imeli to posebnost, da se anuitete in obresti iz teh gospodarskih organizacij vračajo v republiške fondne za razvoj. Dogajalo se je, da so skoraj vse te gospodarske organizacije začele v težak materialni položaj. One morajo zdaj porabljati svoje amortizacijske ter investicijske fondne za plačevanje anuitet. Anuitete zapadejo republiški administraciji, tako da zdaj nosilci razširjene reprodukcije v nerazvitih področjih niso neposredni proizvajalci temveč republiška administracija.

Problem je v tem, če je namernost teh sredstev v skladu s splošno linijo, osvojeno na V. kongresu ZSJ, to je, da se čim manj investira v nove tovarne, a čim več v rekonstrukcijo in modernizacijo obstoječih tovarn.

V resnici, ta problem zasluži, da ga tudi v bodoče skrbno proučujemo. Toda obstojijo pogledi, zasnovani na dokumentiranih analizah, da bi lahko v pretečenem razdobju, z razpoložljivimi sredstvi, toda z drugačno investicijsko politiko dosegli znatno večje gospodarske rezultate. Pri nas je na primer vzlet kurz za izgradnjo termoelektrarn, pri čemer je nujno vlagati sredstva v rudnike premoga. Poleg tega je vsemu temu neobhodno potrebno dodati sredstva za izgradnjo komunalnih objektov, stanovanj za delavce itd. Porabili bomo na stotine milijard dinarjev, da bomo zagotovili okrog petnajst milijard kilovatnih ur električne energije.

Postavlja se vprašanje: ali ni mogoče enake količine električne energije zagotoviti z manjšimi sredstvi? Ali ni mogoče zmanjšati tudi bodoče stroške proizvodnje? Nekatere analize kažejo, da bi se z izgradnjo hidroelektrarn prihranilo na investicijah 73 milijard dinarjev, v desetletnih stroških proizvodnje pa 210 milijard dinarjev. Kakor je razvidno, bi skupni prihranki znašali 233 milijard dinarjev. Če bi tem izgubam dodali še izgube iz preteklega obdobja, ki mimogrede niso majhne, potem je očitno, da mora racionalno investiranje vse bolj prihajati v prvi plan, v zvezi s tem pa tudi vprašanje nosilec razširjene reprodukcije v našem gospodarstvu. Ni pa nobene dvoma, da so neposredni proizvajalci najbolj neposredno zainteresirani za racionalne investicije. Od tega je v veliki meri odvisen porast njihovega življenjskega standarda.

Našemu gospodarstvu je nujno potrebna proizvodnja metalov. In to jekla, aluminija, svinca in bakra. Potemtakem je povsem racionalno, da bi vlagali v izgradnjo teh objektov in tako čimprej razpolagali z znatnimi rezervami metalov. Toda vprašanje je, če ne bi istih rezulta-

tov dosegli z investicijami v obstoječe objekte, drugačno razdelitvijo investicije, rekonstrukcijami, razširjenju podjetij. Ali recimo z izmenjavo v proizvodnji metalov, z večjo koncentracijo na proizvodnji posameznih metalov, z njihovim povečanjem izvoza, da bi lahko hkrati uvozili druge metale.

Po neki analizi Gospodarske zbornice je razvidno, da bi lahko prihranili nekako 10 milijard, če bi namesto jekla proizvajali aluminij. Verjetno je, da takšne trditve niso brez osnove, kajti aluminij je konjunkturnejši proizvod na svetovnem tržišču kot jeklo. Poleg tega, pri nas imamo zelo neprimerno pogoje za proizvodnjo jekla, a zelo primerne za razvoj aluminijske industrije. Naša železna ruda vsebuje samo 30 do 40% metala, a bogate rude v drugih državah 60 do 65%. To pomeni, da so naše rude za polovico siromašnejše. Kar pa zadeva aluminij, naš boksit ga vsebuje 65%, medtem ko v nekaterih državah izkoriščajo boksitno rudo, ki vsebuje že 20 do 40% aluminija. Poleg tega je za proizvodnjo jekla potrebno uvažati koks, ki ga mi nimamo, medtem ko imamo, za proizvodnjo aluminija vse potrebne pogoje. Torej ni vprašanje v tem, če so nam metali potrebni, temveč ali lahko z rekonstrukcijami obstoječih tovarn dosežemo veliko večje rezultate, kot če za vsako ceno izgrajujemo nove tovarne.

Kot je razvidno, že površna analiza predloženih potreb po investicijah v sedemletnem planu zahteva, da na bodočem se-

stanku predsedništva Centralnega sveta povemo, kaj je v skladu z zaključki V. kongresa v pogledu splošne investicijske politike in kaj ni. Mi smo obvezni in dolžni, da povemo, ker delavci od nas pričakujejo, da bomo zaključke našega kongresa realizirali.

Peti kongres ZSJ je zaključil, da je potrebno menjati delitev narodnega dohodka v korist gospodarskih organizacij in da se poveča udeležba osebne potrošnje v akumulaciji. Ali imamo konkretne in praktične analize o tem, kaj bi bilo potrebno storiti, kako uresničiti ta sklep? Nimamo. Prav tako nimamo analiz o položaju podjetij v posrednih skupacijah, o položaju posrednih skupacij v odnosu na družbo. Potem lahko sklepamo, da je vloga neposrednih proizvajalcev v razširjeni reprodukciji minimalna. Če pa hočemo ustvariti zaključke V. kongresa ZSJ na nivoju federacije, potem je očitno, da moramo razpolagati s potrebnimi analizami o položaju gospodarskih organizacij, skupacij in gospodarskih panog.

Številne naše tovarne še proizvajajo na zastarelih strojih, zelo pogosto tudi na obrtniški način. To se zelo odločno odraža na njihovih poslovnih uspehih. Takšna podjetja ustvarjajo nizko akumulacijo, a če se dogaja, da svoje proizvode še izvažajo — zaradi tega dobijo premije — se naša akumulacija na ta način še zmanjšuje. Ob tem pa vsote, ki jih dajemo inozemstvu preko premij niso

majhne. To pomeni, da se iz države preko premij za enako vrednost odliva, investicije, akumulacija, osebni dohodki. To pa neposredno zmanjšuje standard.

In če potlej vodimo politiko za dvig standarda, to ni demagogija. Stvar je v tem, da moramo zelo konkretno proučiti položaj v delovnih organizacijah, proučiti kolikšna je udeležba osebnih dohodkov v akumulaciji. Doslej v investicijski politiki (začenši od komunke naprej), teh vidikov nismo obravnavali. Z lahkoto smo odpravljali velike investicije. Kaj pa bo s podjetji, z njihovo modernizacijo, z njihovo razširitvijo — s tem najpogostejše nismo računali. Če sedaj na to ne bomo pozabili — bomo ustvarili vse nujne pogoje za hitrejši dvig življenjskega standarda, kar nam nalaga naš V. kongres.

Analiza položaja železarn, nam pojasnjuje, zakaj so nekatere od njih v boljšem a nekatere v slabšem položaju. Problem ni samo v višji ali nižji produktivnosti dela. Vzrok za tako stanje je tudi v sistemu cen. Cene osnovnih proizvodov jekla in raznih pločevin, torej serijskih proizvodov, so bile plafonirane, medtem ko so cene specializiranih proizvodov lahko svobodno oblikovali. Velikega pomena za položaj posrednih železarn je to, kdaj so bile zgrajene, kajti od tega je odvisna vrednost osnovnih sredstev (kar je bilo za revalorizacijo samo delno spremenjeno), kajti od tega so odvisne obveznosti do družbene skupnosti. Zaradi tega morajo posredni sindikati preiti k analiziranju teh problemov, jasno morajo povedati kaj je treba odpraviti iz administrativnega obdobja, kaj negativno vpliva na položaj posameznih gospodarskih organizacij.

Na V. kongresu je bilo povedano tudi to, da morajo realni osebni dohodki naraščati s produktivnostjo dela. Kaj iz tega izhaja? Očitno to, da je v komunah potrebno čimprej ustvariti mehanizem, ki bo spremljal gibanje življenjskih stroškov. V Sloveniji so to že začeli uresničevati. To izkustvo je potrebno proučiti in videti možnost njegove uporabe na vsem področju Jugoslavije. Treba je usposobiti komunke, da bodo spremljale gibanje življenjskih stroškov, realnih osebnih dohodkov, da bo spremljale gibanje nominalnih osebnih dohodkov.

Na zaključku razgovora s člani uredništva je tovariš Svetozar Vukmanović-Tempo ponudil, da je bilo na V. kongresu ZSJ sprejeto, da je potrebno izbojevati bitko, da se razdelitev dohodka prenese v ekonomske enote in da se njihovi odnosi postavijo na ekonomska načela.

Ostane nam še, da rešimo probleme formiranja in izkoriščanja rezerv tako v ekonomskih enotah kot v podjetjih. Nujno je, da odpravimo podcenjevanje vloge rezervnih fondov, katerih važnost je poudaril že Marx v svoji poznani shemi razdelitve v »Kritiki gothskega programa«.

Vse to so vprašnja in naloge, je zaključil tovariš Tempo, ki jih je treba povsem konkretno izbojevati v sindikalnih organizacijah — od podjetij do komun, do Centralnega sveta.

DUŠAN TOMŠE

HVALE VREDNA PRIZADEVANJA

SIGNALI

Skrb za splošno izobrazbo v Tovarni glinice in aluminija v Kidričevem

Statistični podatki, ki govorijo, da je tudi v naši republiki raven splošne izobrazbe občanov, ki so v rednem delovnem razmerju, zelo nizka (36,6 % vse zaposlenih ima komaj štiri razrede osnovne šole), vsiljuje vprašanje, kako bomo tisti člen zvezne ustave, ki govori, da je osemletno šolanje pravica in dolžnost vseh državljanov, uresničili in seveda tudi omogočili to uresničitev. Pri tem ne gre za uresničevanje nekih formalnih postavk. Praksa namreč kaže, da pomanjkljiva osnovna izobrazba ovira občane pri nadaljnjem strokovnem izpopolnjevanju, ki ga danes vsebolj terjajo gospodarski razvoj, in pri družbeno-ekonomskem izobraževanju, od katerega je v veliki meri odvisna realizacija sistema našega družbenega upravljanja. Pa poglejmo na konkretnem primeru, kako neka gospodarska organizacija skrbi za osnovno izobrazbo članov svojega kolektiva.

Odločni ukrepi za dvig splošne izobrazbe

Osnutek statuta Tovarne glinice in aluminija »Boris Kidrič« v Kidričevem je v enem izmed členov predpisal naslednje: »Zaradi specifičnosti poslovanja podjetja nepismeni ne morejo postati člani kolektiva. Zahteva po določeni izobrazbi, potrebni na posameznem delovnem mestu, je podana v organizacijski shemi.« Dokončni statut pa, ki ga je sprejel delavski svet dne 6. aprila, tega člena ne vsebuje več. Iz preproste razloga, ker so bili člani delovnega kolektiva proti, pa tudi občinski forumi so imeli nemalo pripomb, češ, da bi v današnjem času bila taka zahteva še preostara.

Med nami, ki mislimo o sebi, da smo Slovenci zelo kulturni narod, bi se jih našlo lepo število, ki bi dejali, da je pravzaprav vseeno, ali ima statut Tovarne »Boris Kidrič« člen, ki onemogoča nepismenim zaposlitev v tej gospodarski organizaciji ali pa ne, ker nepismenih pri nas itak ni. Seveda bi se krepko zmotili. Samo v Tovarni »Boris Kidrič« je od 1200 delavcev 19 % nepismenih in brez vsake šole in še vedno se dogaja, da zaprosi za zaposlitev ta ali oni, ki ne zna ne brati ne pisati.

V pogovoru s tajnikom sindikalne podružnice tovaršem Mazero, sekretarjem podjetja in vodjo kadrovske službe tovaršem Segulo in vodjo izobraževalnega centra tovaršem Vrličem v Kidričevem me je najprej zanimalo, kako so odkrili odstotek nepismenih v kolektivu in zakaj so ga iskali. Odgovor je bil, kot sem ga pričakovala.

Pri strokovnem izobraževanju (vse bolj in bolj ga zahteva avtomatizacija njihovega podjetja), ki poteka v izobraževalnem centru, so ugotovili, da delavci zaradi pomanjkljive osnovne izobrazbe ne morejo, pa čeprav se trudijo, slediti. Tako je center za izobraževanje v lanskem letu anketiral v podjetju preko 1200 ljudi in ugotovil, da od teh nima 20 % uspešno končane osemletke, 60 % jih ima samo pet razredov, nekaj celo manj, in 1 % je med njimi popolnoma nepismenih. Nepismenih in polpismenih pa konkretno 38 delavcev. Takoj nato je center razpisal zanje tečaj, ki pa se ga je udeležila le polovica. Seveda je tečaj financiral podjetje in najprej poudarilo nevarnost, ki preti delavcem, ko ne znajo brati opozoril varnosti in tehnične zaščite pri delu.

Zaradi slabega odziva na tečaj in godrnjanje tistih, ki so tečaj obiskovali in naredili zaključni izpit ter se jeli vpraševati, kaj pa oni, ostali, je upravni odbor poslal vsem nepismenim odločbo, da se morajo naučiti brati in pisati v predpisanem roku (možnost imajo v izobraževalnem centru), sicer jih bodo prisiljeni opustiti. Prizadeti so imeli pravico pritožbe, pa se ni nihče pritožil. Tudi ob službo še do danes ni bil nihče, ker je bil to prvi svarilni ukrep.

Toda videti je, da se bo v prihodnje močno zavzel za reševanje nepismenosti v Tovarni »Boris Kidrič« centralni delavski svet. Predvsem je zato, ker je trenutno na seznamu nepismenih le še 14 zaposlenih, in to ljudi od 24 do 30. leta starosti. Če torej ti, tako rekoč mladi niso voljni ustreči osnovni zahtevi delovne organizacije, ustreči zahtevi, ki jim jo delovna organizacija tudi brezplačno omogoči in prilagodi njihovu delovnem času, potem bo najbrž odpoved delovnega razmerja upravičena. Pač pa odpoved ne bo prizadela tiste nepismene člane kolektiva (so na posebnem seznamu), ki so invalidi, člani Zveze borcev, delavci, ki so v podjetju zaposleni več kot osem let ali ki so

starejši od 45 let. Te bodo prisiljeni premestiti na delovno mesto, kjer jim nepismenost ne predstavlja nevarnosti. Vprašanje pa je, koliko ne bo to vplivalo na njihov osebni dohodek. Toda o tem še razmišljajo, saj si ne želijo, da bi bil ta ukrep dvorezen.

Oddelki za odrasle pri osemletkah morajo postati sestavni del šolske politike v komuni

Center za strokovno izobraževanje Tovarne glinice in aluminija »Boris Kidrič« pa poleg tega, da organizira tečaje za nepismene, v katerih se nauče osnove pisanja, branja in računanja, ni in tudi v bodoče ne bo sam skrbel za šolanje delavcev v oddelkih osnovne šole za odrasle. Nekateri člani kolektiva so doslej obiskovali oddelke za odrasle na osemletki v Ptuj, vendar so si morali plačati šolnino sami, podjetje jim je odobrilo le deset dni izrednega dopusta na leto. V prihodnje pa namerava Tovarna »Boris Kidrič« kriti tudi šolnino in celo organizirati osnovno šolanje v krajih, kjer staniujejo njeni delavci. In sicer zaradi spoznanja, da nizka raven osnovne izobrazbe, kot jo je pokazalo testiranje, zavira strokovno napredovanje delavcev in njih aktivnost v organih upravljanja. Pogosto se namreč dogaja, da celo delavec s priznano kvalifikacijo ne obvlada osnovnih računskih operacij in da zaradi nevednosti molči tam, kjer bi moral povedati svoje mnenje.

Tudi sredstev za izobraževanje je videti, da jih je v podjetju dovolj. Zaenkrat so predvideli preko 20 milijonov dinarjev za strokovno in družbeno izobraževanje v lastnem centru, v povezavi z zunanjimi institucijami, za osnovno šolanje in štipendiranje. Zdaj so začeli na podlagi sprejetega statuta delati predloge, »koliko denarja kam«, predloge, ki jih nameravajo izdelati in sprejeti do začetka prihodnjega šolskega leta. Proučujejo tudi predlog mariborskega okraja, če bi od svojih

2,5 % od izplačanih bruto osebnih dohodkov, namenjenih za izobraževanje, odstopili okraju 1 %. Za osemletno šolanje je zaenkrat planiranih 1,5 milijona dinarjev, za knjige in učila, ki bi postala last izobraževalnega centra in bi jih ta izposojal interesentom, pa 2 milijona.

Morda je razveseljivo še to, da bodo osemletke v ptujski občini, vsaj kot kaže po prvih razgovorih z njihovimi vodstvi, voljne ustanavljati oddelke za odrasle. Toda to ni odločitev le v njihovi domeni. Kako bo s kadrom, ki ga še za otroke ni dovolj, je seveda drugo vprašanje, na katero bo morala iskati odgovore tudi občinska skupščina. Toda če bo dobra volja in če bodo po zgledu Tovarne »Boris Kidrič« pričele razmišljati in financirati osnovno šolanje za člane svojih kolektivov tudi druge gospodarske in delovne organizacije, bodo morebiti odpravili vrzeli v osnovni izobrazbi, ki jih je v ptujski občini, kot kažejo podatki, največ zaskrivila druga svetovna vojna in neposredni čas po njej.

Znanje — stimulacija

V Tovarni »Boris Kidrič« si zdaj močno prizadevajo, da bi se »izsolalo« (pri tem mislijo tako na splošno kot na strokovno izobraževanje) čim večje število članov njihovega kolektiva. Tihou upajo, da jim bo to morebiti uspelo vsaj pri tistih do 30. leta starosti. Pri tem pa so šli zaradi SPODBUJANJA celo tako daleč, da so pravkar izdelali osnutek za sistem delitve osebnih dohodkov, ki bi naj upošteval kot enega izmed glavnih elementov — izobrazbo.

Naj se v Tovarni glinice in aluminija v Kidričevem še tako trudijo, da bi dvignili raven splošne in strokovne izobrazbe članov svojega kolektiva, vendar prav ta osnutek, ki stimulira izobrazbo kot enega glavnih činiteljev delitve osebnih dohodkov, ni v skladu z našimi splošnimi načeli, da naj pri delitvi izhajamo iz dela. Prav zato in pa, ker je nivo splošne izobrazbe v kolektivu tako nizek, da bi bila z novim načinom delitve osebnih dohodkov prizadeta velika večina zaposlenih, lahko malodane z gotovostjo sklepamo, da pravkar izdelan predlog ne bo naletel na odprta ušesa. Spodbuda za izobraževanje je lahko in more biti le kvaliteten delo na delovnem mestu, ki ga potem tudi primerno nagradimo. Predpogoj temu pa je seveda poleg osebne prizadevnosti tudi večje znanje. Stimulacija izobraževanju odraslih pa bi morali biti tudi notranji razpisi delovnih mest, možnost napredovanja na zahtevnejše delovno mesto, sistem selekcije.

ALA PEČE

Vedno pogostejše ugotavljamo, da postaja družbeno izobraževanje proizvajalcev v sistemu samoupravljanja življenjska nuja. Ta trditev je našla svoj praktični odraz v številnih oblikah tovrstnega izobraževanja, od različnih političnih šol, do posameznih seminarjev ali samo predavanj. Nič manj kot oblike ni pester vsebina tega izobraževanja. To je razumljivo, saj dinamični razvoj pogojuje in naravnost sili v to pestrost. Kljub temu neizpodbitnemu dejstvu pa je vedno močnejše čutiti težnjo po sistematizaciji družbenega izobraževanja.

Preden bi se spustili globlje v problem sistematizacije, naj v kratkih obrisih nakažemo pomen in vsebino obstoječih oblik družbenega izobraževanja. Če upoštevamo dejstvo, da so tovrstni izobraževalni programi namenjeni v prvi vrsti članom samoupravnih organov, je razumljivo, da je pretežni del programa namenjen ravno ekonomskim in družbenim problemom, njihovu pojasnjevanju in konkretizaciji. Najpogostejše teme so: delitev dohodka, organi samoupravljanja in njihovo delo, decentralizacija in položaj ter vlo-

ranje ob upoštevanju najrazličnejših faktorjev, ki vplivajo na kvaliteto izobraževalnega dela (izkušnje slušateljev, splošno znanje, razgledanost in politična informiranost, članstvo v političnih organizacijah in organih upravljanja, konkretni problemi ožje skupnosti, primeren izbor predavateljev in učnih metod itd.). V tem delu največ grešimo s šabloniziranimi programi, ki niso odraz konkretnega stanja (in zato le »poprečno« aktualni), poleg tega za del slušateljev prezahtevni za drugi del pa preveč osnovni ipd. Zato se nujno zastavlja problem programiranja, izhajajočega iz konkretne prakse in temelječega vsaj na osnovnih analizah kadrov, obstoječega stanja in drugih činiteljev, ki bi utegnili vplivati na uspešnost izobraževanja.

Tretje vprašanje nakazuje problem, v katerega smo se v dosedanjih praksi premalo poglabili. Gre za vprašanje, kako zagotoviti možnost družbenega izobraževanja najširšemu krogu proizvajalcev. Mimogrede se vsiljuje misel, da smo v obdobju pripravljanja in sprejemanja statuta na tem področju marsikaj zamudili. Togo se opiramo na

O SISTEMATIČNOSTI DRUŽBENEGA IZOBRAŽEVANJA

ga ekonomskih enot, razvoj delavskega gibanja, sindikatov itd. Brez dvoma so teme zanimive, saj posredujejo slušatelju osnovna znanja politične ekonomije, ekonomske politike, sociologije, prava in drugih družbenih ved. Prav tako ne moremo dvomiti v potrebnost tega znanja, saj si težko predstavljamo resničnega upravljavca, ki ne bi poznal osnovnih zakonitosti ekonomike in ki ne bi razumel pomembnih ukrepov, ki jih nalagata družbeni in ekonomski razvoj. Vendar bi bilo zgrešeno misliti, da je cilj tega izobraževanja oblikovanje strokovnjakov-ekonomistov, češ, da le strokovnjaki razumejo vprašanja gospodarjenja. Taka stališča, ki se sicer tudi pojavljajo, v celoti zavračamo. Izobraževalni programi so prirejeni takoli, da posredujejo slušatelju tisto in toliko znanja, da bo le-ta laže in pravilneje razumel gospodarska dogajanja in različne ukrepe, da se bo znal kot suveren upravljaec odločiti za najboljše rešitev konkretnega primera, ko bo postavljen pred izbiro med več variantami. Pripravi predloge posamezne rešitve (in to v več variantah), je dolžnost strokovnjakov, zaposlenih v strokovnih službah delovne organizacije.

Zanimivo je, da se iste teme in ista ključna vprašanja pojavljajo skoraj v vseh programih družbenega izobraževanja, v vseh oblikah in na vseh stopnjah (kjer so posamezne oblike organizirane v več stopnjah, n. pr.: politične šole). Prav to dejstvo narekuje sistematizacijo tovrstnega izobraževanja. V tem okviru pa se zastavljajo zlasti sledeča vprašanja:

— katere kategorije proizvajalcev naj zajame določena stopnja izobraževanja;

— kaj in koliko naj obsega program na določeni stopnji;

— kako zagotoviti možnost družbenega izobraževanja najširšemu krogu proizvajalcev.

Dosedanje izkušnje kažejo, da je izbor slušateljev za eno ali drugo obliko izobraževanja v večji meri priložnost kot pa kadrovska načrten in urejen. Posledica tega je, da ljudje z zelo različno predizobrazbo in različnimi izkušnjami poslušajo isti program, ali druga varianta, ki tudi ni redka, da poslušajo slušatelji v več letih približno isto materijo na raznih (višjih) stopnjah. Niti v prvem niti v drugem primeru ne moremo pričakovati posebno ugodnih rezultatov.

Pri drugem vprašanju gre v celoti za vsebino in metodo družbenega izobraževanja na določeni stopnji. Izhodišče je verjetno sistematično programi-

zakonsko določilo o pravici do strokovnega izobraževanja in to normo avtomatično prenašamo v statut. Na ta način je izobraževanje formalno urejeno. Vendar res le formalno. V bistvu gre za globljí pomen pojma »strokovnost« v našem družbenem sistemu. Gre za tesno dialektično povezanost med strokovnim in družbenim znanjem, ki se v pogojih samoupravljanja stapljata v kompleksno celoto. Zato menimo, da bi morali pojem »strokovno izobraževanje« interpretirati bolj dinamično, skladno razvoju družbe. Ravno v internih predpisih delovnih organizacij pa bi morala najti taka interpretacija svoj odraz v tem, da bi bilo izobraževanje obdelano kompleksno, da bi torej tudi družbeno izobraževanje našlo v sistemu pripadajoče mesto.

Priprani smo, da bi bilo danes težko, če ne nemogoče, zajeti v sistem družbenega izobraževanja prav vse in vsakogar v delovni organizaciji. Vendar obstajajo možnosti, da postavimo takemu sistemu soliden temelj. V delovni organizaciji deluje vrsta organov in organizmov, družbenih in političnih, ki na ta ali oni način aktivno in ustvarjalno sodelujejo v samoupravljanju. Vendar jim posvečamo premalo pozornosti. Nekateri teh organov opravljajo zelo pomembne funkcije (DS, UO, komisija za sklepanje in odpuščanje delovnih razmerij, komisija za določanje in ugotavljanje meril za delitev dohodka itd.), pa se dostikrat ne potrudimo, da bi članom teh organov nudili kaj več od izvolitve in problematike, katero naj rešujejo. Verjetno bi prav tu morali pričeti s sistematičnim družbenim izobraževanjem, saj delo teh organizmov v celoti sloni in je odraz ter konkretizacija družbenega sistema. Danes imamo že dovolj izkušenj, da lahko pripravimo kvalitetne, ne prepslošne, temveč zelo uporabne programe dopolnilnega izobraževanja za različne organe oziroma njihove člane. Z načrtnim programiranjem takega izobraževanja bi dosegli dvojce:

— člane različnih organov bi na najhitrejši in primeren način seznanili s funkcioniranjem in delovnim področjem organa,

— zaradi številnosti organov in njihovega članstva bi že s tem zajeli v izobraževanje precejšnje število proizvajalcev.

To vprašanje je še zlasti aktualno v trenutnem obdobju, ko smo tik pred volitvami novih samoupravnih organov, ko bodo številni proizvajalci prevzeli velike in pomembne naloge in odgovornosti.

Ko govorimo o sistematičnosti družbenega izobraževanja, nas zanima tudi vprašanje, kdo naj sodeluje v programiranju, kadrovanju in drugih pripravah oziroma izvedbi. Dosedanja praksa kaže, da so bili iniciatorji družbenega izobraževanja občinski politični forumi, veliko manj pa delovne organizacije same. Menimo, da se mora sistem decentralizacije in krepitev samoupravnosti v delovni organizaciji odraziti tudi na tem področju. Iniciativa mora postopno preiti iz občinskih forumov v samo delovno organizacijo. S tem pa seveda ni rečeno, da tudi strokovna izvedba: programiranje, organizacija in realizacija izobraževanja. Za to dejavnost obstajajo specializirane ustanove — delavske univerze, ki se že uveljavljajo in se bodo na tem področju še bolj razvile. Ne moremo pa si, po drugi strani, predstavljati uspešnega dela, ki ne bi slonelo na tesnem sodelovanju z neposredno proizvodnjo, torej na potrebah in problematiki delovnih organizacij. Le tesna povezanost teorije s prakso in sistematično programiranje, bosta dala zaželene rezultate tudi na področju družbenega izobraževanja.

V tem sestavku smo zajeli le nekaj splošnih misli, ki se porajajo ob prizadevanjih za uveljavitev načrtnega družbenega izobraževanja. Verjetno bi morali o tem vprašanju spregovoriti in napisati še marsikaj, predvsem pa prisluhniti željam, potrebam in praksi delovnih organizacij na eni in izobraževalnih institucij na drugi strani. Vsekakor ugotavljamo, da je to vprašanje vedno aktualnejše in da mu bomo morali posvetiti veliko pozornosti.

JURIJ HRIBAR

Zadnji skupni napor, da bo šolsko leto kar najbolje zaključeno

Hvala, za skoraj dvajsetletno zvestobo!

Z nahrbtnikom na ramah in s staromodnim klobukom na sivih razredčenih lasih, se je prikazal med vrati.

»Ze dvajset let sem naročnik Delavske enotnosti, je začel brez ovinkarjenja. Mislim, da tako zvestih bralcev nimate veliko — pa sem se vam prišel pokazat.«

Priznam, da me je obisk veselo presenetil. Ponudila sem mu stol in kmalu sva bila sredi razgovora.

»Rad berem Enotnost. Posebno zadnje čase, ko pišete iz več podjetij. Včasih ste se menda vrteli okoli enih in istih... No, ja, na naš konec pa najbrž malokdaj pridete, zato sem jaz prišel k vam.«

Posilil me je smeh. »Ce ta dva prebirate, ravno ne morete reči, da delavec ne pustita do besede.«

»Ali, saj nisem tako hudo mislil. No, ja, v našo Apnenico še nikoli ni nihče prišel, pa imamo tristo delavcev. Marsikaj zanimivega bi izvedeli od njih.«

Obisk sem poskušala izkoristiti ne samo za vsebinsko kritiko, ampak tudi za našo naročninsko politiko.

»Se vam zdi Enotnost predraga?«

»Kje pa. Za dvajset dinarjev, pa toliko papirja. Cisto lahko bi jo prodajali po štirideset dinarjev. Jaz jo zato ne bi odpovedal, čeprav imam samo 19.500 dinarjev pokojnine.«

IVAN REKAR je iz Liti-je, je upokozenec, ki se ukvarja zdaj s kmetovanjem, da pokriva svoj proračunski primanjkljaj. Sicer pa je kmetovanje njegov hobby. Daleč naokrog prideluje najlepšo koruzo, buče in sončnice.

»Kakšne članke pa najraje berete?«

»Berem od A do Z vse. Podnevi nimam časa, berem zvečer, ne samo Enotnost, ampak tudi Ljubljanski dnevnik in Primorski dnevnik. Veste, dolgo sem delal v Nabrežini, pa me še zmerej zanima, kaj je tam novega.«

»Imate kakšne predloge, kako bi izboljšali list?«

Rekar je nekaj časa blodil s svojimi velikimi, svetlomodrimi očmi po stenah, kakor da bi iskal misli. Po-

tem pa je oklevaje odgovoril:

»Ne zamerite, po pravici bom povedal, kar mislim. Dobro je, če pišete, kaj je v kakšni tovarni novega, rad to berem in morda tudi drugi. Ampak, po moje, bi bilo le dobro, če bi šli kdaj pa kdaj tudi med delavce. Naj občutijo, da tudi oni nekaj veljajo, ne samo tisti, ki sedijo v pisarnah.«

Za trenutek sem podvomila, ali naš jubilar res prehira Enotnost — Delavcem bodisi individualno pa kot članom samoupravnih organov, odstopamo veliko prostora.

»Katero novinarje pa poznate?«

»Ja... No... Kobalovo že. O, ta si dosti upa... Potem pa... tistega Trinkausa tudi.«

• TGA KIDRIČEVO:

Skrb za prijeten oddih

V tovarni glinice in aluminija v Kidričevem posvečajo v zadnjem času vso skrb letošnjemu letovanju članov kolektiva in njihovih svojcev. Ker je za letovanje v letošnjem letu mnogo večje zanimanje kot je to bilo v prejšnjih letih, je podjetje po sklepu centralnega delavskega sveta kupilo še en počitniški dom. Tako bo letos narasla zmogljivost ležišč od sedanjih 65 na 93. Tu je za letošnje leto 42 ležišč v postavljenih weekend hišicah, ki jih bo prihodnje leto potrebno umakniti zaradi gradnje nove ceste, tako da bo z odstranitvijo weekend hišic ostalo le še 55 ležišč. Vsi, ki poznajo Crikvenico dobro vedo, da je ta kraj ob morju med najlepšimi in zato tudi najdražjimi ter je prav zaradi tega imel UO počitniškega doma letos mnogo več skrbi in dela, da je rešil vprašanje, kako skalkulirati ceno oskrbnega dne tako, da dom ne bo imel izgube in da bi cene bile take, da bi bile res dostopne za vsakega člana delovnega kolektiva TGA. V kalkulaciji so predvidevali polno zasedbo doma od 1. junija do vključno 30. septembra in je tako prišel na kalkulacijsko ceno oskrbnega dne 980 dinarjev za odrasle člane in 780 dinarjev za otroke članov kolektiva do starosti 10 let. CDS podjetja je na svoji seji 30. marca razpravljal o kalkulacijskih cenah ter jih tudi odobril. Istočasno pa je odobril tudi regres v znesku 500 dinarjev, ki ga dobijo vsi člani kolektiva in njihovi ožji svojci, medtem ko velja polna cena za člane drugih kolektivov dnevno 1500 din za odrasle in 1000 din za otroke do 10 let starosti. Če bi se kdo od članov drugih kolektivov želel le hraniti v domu, pa znaša cena dnevno 1200 din za odrasle in 700 din za otroke. Tako končno obstajajo vse možnosti, da se za ta letni oddih lahko odloči prav vsak član kolektiva. UO počitniškega doma je in še bo poskrbel za nabavo raznih rekvizitov za razvedrilo, istočasno pa bo tudi uredil z avtobusnim podjetjem SAP iz Maribora prevoz z avtobusom iz Kidričevega v Crikvenico in nazaj in tako omogočil, da ne bo potrebno za to voditi še posebnih skrbí in se prerivati v vlakih, ki so v sezoni polni. —ce.

• KZ SVEČINA:

Sadjarsko proizvodnjo želijo povečati

Ceprav v zadnjih letih na področju zadrug ne beležijo masovne proizvodnje, je lani 43-članski delovni kolektiv te gospodarske organizacije zabeležil dober gospodarski rezultat. Ta rezultat je toliko bolj ugoden zato, ker je za celih 22 milijonov dinarjev višji kot leta 1962. Pa tudi s čistim dohodkom so v zadrugi kar zadovoljni. V letošnjem letu pričakujejo v kmetijski zadrugi Svečina (če ne bo vremenskih nepravil), dobro letino tako v sadjarstvu kot v vinogradništvu. Ze sedaj predvidevajo, da bodo odkupili letos 150 vagonov raznega sadja, predvsem jabolka in 25 do 30 vagonov vinskega mošta. Seveda bo-

Za praznik mladosti je bil tudi v parku ing. Stanka Bloudka v Ljubljani pravi živ-žav

Izredno toplo vreme zadnjih dni je preteklo nedeljo privabilo tudi na bregove Save in Sore za ta letni čaj rekordno število kopalcev

do največ tržnih viškov zajeli iz pogodbene proizvodnje, saj so letos kmetijski strokovnjaki zajeli v pogodbeno sodelovanje dosti več površin kot lani. Da bi dosegli v sadjarski proizvodnji čim boljše kvaliteto sadja, posvečajo vso skrb zaščiti sadnega drevja in pridelka. Zadruga skrbi predvsem za reprodukcijski material — zaščitna sredstva. Imajo pa tudi škroplilne ekipe, ki opravljajo škropljenje pri vseh tistih kmetovalcih, ki še nimajo lastnih motornih škroplilnic.

Da pa bi nadaljevali s sadjarsko tradicijo, so se v kmetijski zadrugi Svečina odločili urediti večjo sadjarsko planta-

žo na področju katastralne občine Slatina in delu Svečine. Računajo, da bo obnova zaključena do leta 1970 in to na skupni površini 150 hektarov. V kmetijski zadrugi Svečina pa skrbijo tudi za dober plasma tržnih viškov. Največ sadja prodajo direktno potrošnikom na tržišču. Tako imajo trenutno v Ljubljani 4 in prav tako 4 prodajalne v Puli. Samo v letošnjem letu so v teh prodajalnah prodali neposredno potrošnikom nekaj več kot 18 vagonov sadja, predvsem jabolka. Neposredno bodo prodajali sadje potrošnikom tudi letos, ko pričakujejo na svojem področju dobro sadno letino.

L. Z.

Največ sonca in zraka se boste naužili, če boste dopust preživeli pod šotorom
INDUPLATI JARŠE izdeluje kvalitetne šotore v 6 tipiziranih izvedbah

Na dnevnem redu: VOLITVE V DELAVSKE SVETE

• TGA KIDRIČEVO:

Pred obsežno in odgovorno nalogo

V Tovarni glinice in aluminija v Kidričevem se pripravljajo na volitve v novi delavski svet in svete proizvajalcev delovnih enot.

CDS podjetja je na svoji seji imenoval komisijo za volilne imenike in volilno komisijo. Tako bo v skladu z določili novega statuta podjetja štel delavski svet 60 članov, delovne enote pa od 20 do 40 članov. Določil je tudi število članov posameznih delovnih enot, in sicer: delovna enota glinice 35 članov, DE strojne energetike 20 članov, DE aluminij 40 članov, DE vzdrževalni obrati 40 članov, DE osrednjih služb 30 članov in DE prometa 25 članov. Prav tako pa se volijo člani delavskega sveta proporcionalno na število zaposlenih v posamezni delovni enoti. Tako bodo v delavski svet izvolili zaposleni v delovnih enotah glinice 11 članov, strojne energetike 4 člane, aluminija 17 članov, vzdrževalnih obratov 14 članov, osrednjih služb 9 članov in prometa 5 članov.

Volitve v delavske svete morajo biti opravljene do 16. junija 1964. Čas, ki je za to določen, je zelo kratek, naloge pa so obsežne in odgovorne, zato sta izvršni odbor SZDL in predsedstvo občinskega sindikalnega sveta Ptuj na skupni seji določila, da bosta izvedla enotno politično akcijo in da bosta pomagala delovnim kolektivom in delavskim svetom pri njihovem delu. Politično akcijo bo dobro pripravilo politično vodstvo komun. Seveda pa bo pri vsem tem najvažnejše volitve čim skrbneje pripraviti. Tako bodo na zborih

delovnih ljudi obravnavali delavski sveti najaktualnejše probleme, katerih gotovo ni malo. Med najpomembnejše sodi gotovo čimprej in čim realnejše uresničanje politike petega kongresa ZSJ in smernic za VIII. kongres ZKJ. Skrbno bodo proučili, kako so izkoriščene proizvodne zmogljivosti, stanje na tržišču, posebno skrb pa bodo posvetili notranjemu sistemu delitve osebnih dohodkov po vloženem delu. Sindikalne podružnice bodo do zbora delovnih ljudi pripravile akcijske programe za novi delavski svet. Pri vsem tem pa bo najbolj važno izbrati take kandidate, ki si bodo res prizadevali, da bodo organi upravljanja sproti reševali vse probleme in ki bodo zmogli obsežno delo in odgovorne naloge, ki čakajo nove delavske svete.

-ce

• NOVA GORICA:

Volitve bodo pred rokom

Ceprav je bil z republiškim predpisom rok za volitve delavskih svetov in drugih organov upravljanja v železniških transportnih podjetjih podaljšan do 30. junija, so v ZTP Nova Gorica sklenili, da bodo volitve že 16. junija. Izvolili bodo 35-članski centralni delavski svet, razen tega pa še v prometni sekciji, v sekciji za vleko in v sekciji za vzdrževanje proge obratne delavske svete, od katerih bo vsak imel po 25 članov. Ker sega območje podjetja od Jesenic do Sežane in do Ajdovščine, bodo sklicali za predlaganje kandidatov devet zborov delovnih ljudi, volišč pa bo verjetno še več, da ne bi volivci, ki jih je skupno blizu 1300, na dan volitev izgubili preveč časa, če bi bila volišča predalet od njihovega delovnega mesta.

Sindikalna organizacija letos ne bo predlagala svojih kandidatov, vendar pa bodo na sestankih obravnavali dosežke in pomanjkljivosti delavskega samoupravljanja ter druge gospodarske probleme podjetja in sekcij prav glede na naloge novih samoupravnih organov.

J. S.

7dni v sindikatih

MARIBOR-CENTER — V občinski sindikalni svet Maribor-Center je včlanjenih 199 sindikalnih podružnic, ki vključujejo 31.982 članov sindikata. Od tega števila jih je največ vključenih v strokovni sindikat industrije in rudarstva, in sicer 11.553 članov, nadalje v sindikat strokovne dejavnosti, kjer je v 73 sindikalnih podružnicah včlanjenih 6014 članov. Gradbeni delavci so včlanjeni v 11 sindikalnih podružnicah s skupaj 4589 članov, sindikat delavcev družbene dejavnosti pa vključuje 3544 članov, ki so vključeni v 14 sindikalnih podružnic. Čeprav je področje občine izrazito industrijsko, je tudi sindikat kmetijske, živilske in tobačne industrije močno zastopan, saj je v 21 sindikalnih podružnicah včlanjenih 2795 članov, medtem ko je v sindikat prometa in zvez včlanjenih 1922 članov, in to v 14 sindikalnih podružnicah.

Da bi bilo delo sindikalnih podružnic čim bolj uspešno, so pri občinskem sindikalnem svetu Maribor-Center že pred leti ustanovili strokovne odbore za strokovne sindikate, kot industrijo in rudarstvo, strokovne dejavnosti in za strokovni sindikat družbenih dejavnosti. Na zadnji seji predsedstva občinskega sindikalnega sveta so sklenili, da bodo ustanovili še strokovne odbore za sindikat delavcev kmetijske, živilske in tobačne industrije in strokovne odbore za sindikat delavcev prometa in zvez. Na občinskem sindikalnem svetu menijo, da bo imela dosti dela zlasti strokovna komisija, ustanovljena za sindikat kmetijske, živilske in tobačne industrije, saj je v teh gospodarskih panogah danes še mnogo nerešenih vprašanj. Glavna naloga komisije bo pomagati sindikalnim podružnicam pri njihovem delu, ki je bilo do sedaj v marsikateri sindikalni podružnici izredno slabo.

L. Z.

CELJE — Nedavni plenum Okranskega sindikalnega sveta v Celju, ki je bil posvečen vlogi in metodam dela sindikalnih organizacij v tem okraju, je pokazal, da so vodstva sindikalnih podružnic pri svojem delu dosegla zaželene uspehe. Navzlic vsemu pa je potrebno podvzeti v okviru sindikalnih podružnic široko zasnovo akcije, katere namen naj bi bil ta, da bi vsi člani sindikalnih podružnic aktivno sodelovali pri reševanju številnih pomembnih vprašanj, s katerimi se pri svojem delu sindikalne podružnice srečujejo. Omenili so, da je največja ovira pri delu sindikalnih podružnic ta, da se posamezna pomembna vprašanja rešujejo v ožjem krogu in da prav zaradi tega tako odločanja povzročajo opazke. V želji, da bi sindikalne podružnice v prihodnje dosegle še večje uspehe, je nujno potrebno, da se izdelajo programi dela, s katerimi se naj podrobno seznanja tudi članstvo.

S POSVETOVANJA KOMISIJE ZA ODDIH IN REKREACIJO PRI OSS MARIBOR

V SPOMIN

Kadar pade beseda o velikih mednarodnih tekmovanjih, se naši atleti dolgo progašajo ne razlikujejo prav dosti od, na primer, dolgo-progašev na snegu. Samo kolikokrat smo jih zadnja leta spremljali z upanji preko meje in se nadejali, da »to pot že ne bo tako kot prej, da bodo gotovo med prvimi?« Pa tudi izjave njihovih trenerjev so bile ob takih priložnostih razmeroma polne nerealne-ga optimizma.

Pred dnevi pa so — proti vsem pravilom — prav po-tihoma in skromno zapustili domače ognjišče naši atleti, da se v Moskvi pomerijo na tradicionalnem »Krosu Pravde«.

In glej čudo! Naš Cerva-
van iz Sao Paola je prile-
kel v cilj reči in piši: če-

trtil! Za tremi domačimi in pred 96 tekmovalci iz deseti-
h držav! Bil je torej naj-
boljši atlet iz tujine.

Uspeh Cervana je zares zelo zelo velik. Prav gotovo je razveselil številne naše ljubitelje atletike. Ne-dvomno pa jih je precej tudi razžalostil, ko je s svo-jim rezultatom obudil spo-mine na »lepe stare čase«, ko so bili naši atleti na po-dobnih krosih, na samem vrhu evropske elite.

NOVA
METODA

Kaj vse se dogaja v na-
ših ringih — predvsem na
prvenstvenih tekmah — te-
mu verjetno nihče ne more
odrediti meje. Vse kaže, da
so stara, že preizkušena
»sredstva« borbe za točke
že davno, davno zastarela.

Preteklo nedeljo je npr.
v Kragujevcu za časa dvo-
boja »Radnički« : »Meta-
lac« kar naprej zmanjko-
valo električnega toka. Prav
po vsem mestu ga je bilo
vseskozi dovolj, le nad sta-
dionom je žarnica tako ču-
dno mežikala, da so po
daljšem oklevanju sodniki
le prekinili borbo. Pri re-
zultatu 9:5. Seveda, za do-
mačine. Končni razplet bo
razumljivo »za zeleno mi-
zo«.

Prav zanimivo je, da si
ob nenavadnem mežikanju
svetlobnih teles nad rin-
gom sodniki še zdaleč niso
bili edini v tem, kaj stori-
ti. Nekateri so zahtevali pre-

kinitiv, drugi pa so spet
trdili, da tudi v mraku prav
dobro vidijo in da lahko z
bojem nadaljujejo.

Ko je bilo vendarle vse-
ga konec, je samo en sodnik
priznal svojo napako in
dejtal, da je zanjo priprav-
ljen nositi vse posledice.

Vsi ostali pa so bili tihi.
Kot vedno.

ŠILO

PRIPRAVE
NA POČITNICE

Nedavno je organizirala komisija za oddih in rekreacijo pri Okrajnem sindikalnem svetu Mari-bor posvetovanje z refrenti posameznih delovnih organizacij za dopuste. Na posvetu naj bi prisotni izmenjali svoje izkušnje in se pogovorili o mož-nostih zamenjave v počitniških domovih ter načinu regresiranja dopustov. V naslednjem podajamo nekaj pomembnejših izvlečkov z omenjenega po-sveta.

V. Š., METALNA MARIBOR:

»Eto izmed pomembnih vpra-
šanj, o katerem bi morali sedaj
razpravljati, je vprašanje poli-
tike kooperacije, to je izmenja-
ve in vzdrževanje manjših po-
čitniških domov.

Ob pregledih statističnih po-
datkov opazimo, da naši počit-
niški domovi nimajo v celoti za-
sejenih svojih kapacitet, pred-
vsem zaradi naveličanosti kolek-
tiva do določenega kraja in pa
visokih cen. Poleg tega je treba
še upoštevati, da je v maribor-
skem okraju okoli 180 manjših
delovnih kolektivov ter mnogo
več ustanov, ki nimajo svojih
lastnih počitniških domov in
možnosti dopustovanja, kljub
temu, da imajo zagotovljena
sredstva za regresiranje svojih
ljudi.

Del tega vprašanja smo sku-
šali urediti v preteklem letu,
uspeh pa je spričo dejstev za-
prtoosti počitniških domov tako
minimalen, da smo pravzaprav
ostali tam, kjer smo bili. Mnogi
počitniški domovi skušajo na
osnovi sporazumov med sindi-
kalnimi podružnicami potegniti
samo korist s tem, da zaračuna-
vajo mnogo višje penzijske
usluge kot svojim ljudem. V
preteklem letu smo sicer v okvi-
ru možnosti preko obstoječe po-
čitniške skupnosti Kovinske in-
dustrije zamenjavali oziroma do-
deljevali proste kapacitete pod-
jetju TAM, Tovarni dušika Ru-
še, ustanovam v Rušah, Tovarni
lepenke v Podvelki, Strojniku
mizarstvu Trbovlje, Kmetijski
šoli Maribor, Mariborskemu ti-
sku, Vzpenjači, šolam in inter-
natom občine Tezno, upokojen-
cem občine Tezno in posamez-
nikom. Prav gotovo je možno
z dobro recepcijsko službo in
pravočasnim planiranjem dopu-
stov mnogo prispevati, da bodo
tudi tisti, ki še nimajo svojih
počitniških domov, dopustovali
v naših domovih.

Znano je precej primerov, da
ima v istem obmorskem kraju
svoje počitniške domove več slo-
venskih podjetij. Ti domovi ima-
jo le po deset do trideset po-
stelj. Lastniki se vsak po svoje
ubadajo s številnimi organiza-

cijskimi problemi okoli nabave
prehrambenih in drugih artik-
lov, imajo vsak svojega nabav-
ljača, ekonoma itd. Prav pri tem
vprašanju bi morali marsikaj
napraviti v smislu kooperacije
domov in enotnega nastopanja
na tržišču. To nam narekujejo
letošnje kalkulacije spričo pre-
cejšnjega dviga cen prehranbe-
nim artiklom. Razumljivo je, da
bodo počitniški domovi morali
svoje penzijske usluge povišati.
Posledica pa bo, da si naši slab-
še plačani ljudje spričo današ-
nje politike regresiranja, ne bo-
do mogli privoščiti dopustovanja
izven domačega kraja.

Start v novo pavalno sezono

M. J., TAM MARIBOR:

»Letos smo v TAM popravili
pravilnik o regresiranju. Glede
na sedanje cene je 500 din re-
gesa zelo malo, zato naj bi se
povečal na 800 dinarjev. Kolikor
predlog ne bi bil usvojen, bi ra-
liko krili iz osebnih dohodkov.
Regresirali bomo vse počitniške
domove in vsa pogodbeno leto-
vanja, ki jih bomo sami najeli.
Priznavali bomo regrese tudi ti-
stim, ki bodo letovali po svoji
izbiri. Za vsa naša letovanja bi
priznali do 750 din regresa za
ženo in nepreskrbljene otroke.
Izven sezone bi dajali 200 din
regresa več.

Lani smo kupili dom na Po-
horju, istočasno pa smo ugoto-
vili, da se ne izplača graditi ali
kupovati domov ob morju, kjer
ga lahko uporabljamo samo tri
do štiri mesece na leto. Turistične
organizacije ob morju nimajo
rade domov, ker nimajo od njih
nobene koristi. Dom ima svojo
hrano, oskrbo, cene. Občina dobi
edino prometni davek na plače
ter dnevno turistično takso. Ugo-
tovili smo, da je za podjetje bo-
lje in ceneje, da daje večji re-
gres in nima režije, investicij,
iskanja potrebnega osebja itd.
Paziti pa je treba, da niso najete
kapacitete neizkoriščene.

Pred dnevi je bila v Ljubljani tretja seja začasnega odbora Prosvetno-kulturnega zbora za telesno kul-turo. Osrednja točka dnevnega reda je bila obrav-na-va predloga Zakona o »Komisiji SR Slovenije za telesno kulturo«.

Ze od nekdanj namreč pogrešamo v naši republiki neki forum na ravni republike, ki bi kot samostojen repu-bliški upravni organ reševal in koordiniral številna vpra-šanja telesne kulture. Komisija naj bi skrbela za uskla-jevanje dela na področju telesne kulture, ki ga opravljajo republiški organi za šolstvo in zdravstvo ter drugi repu-bliški organi in organizacije. Dalje naj bi komisija:

- spremljala in proučevala razvoj telesne kulture v SR Sloveniji;

- izdelovala in spremljala plane perspektivnega raz-voja telesne kulture;

- pripravljala in utemeljevala predloge o dodelitvi re-publiških sredstev za delo telesnokulturnih organizacij ter dajala predloge o razdelitvi teh sredstev;

- dajala predloge in mnenja v zvezi z organiziranjem in financiranjem večjih mednarodnih in domačih telesno-kulturnih prireditvev, ki terjajo posebna finančna sred-stva;

- sodelovala s pristojnimi organi in organizacijami pri načrtovanju potreb po strokovnih kadrih na področju te-lesne kulture ter pri strokovnem izobraževanju in uspo-sabljanju teh kadrov;

- pripravljala osnutke predpisov s področja telesne kulture in predlagala pristojnim republiškim organom ukrepe za napredek telesne kulture;

- dajala drugim organom mnenja in pripombe k osnut-kom predpisov, s katerimi se urejajo vprašanja, ki so po-membna tudi za telesno kulturo in

- opravljala druge zadeve iz republiške pristojnosti na področju telesne kulture, kolikor posamezna vprašanja niso dana v pristojnost drugih republiških organov.

Dvomi, pomisleki...

Torej, same zelo pomembne in odgovorne naloge ter vprašanja, ki smo jih doslej puščali v nemar.

Zelo zanimivo, morda bolj rečeno: nerazumljivo, pa je, da nekateri naši najplebnejši telesnokulturni delavci niso soglašali (in tudi danes ne soglašajo) s formiranjem tega nadse potrebnega telesa. Menijo, da povsem zado-stujejo občinske zveze in Zveza za telesno kulturo Slo-venije. Dalje glasno dvomijo o tem, ali bo omenjena ko-misija na ravni republike sploh kos svojim nalogam in ali ne bo morda hodila v zelje komisiji pri Izvršnem svetu in Zvezi za telesno kulturo Slovenije? Skratka, niso si povsem na jasnem, ali pomeni ustanovitev komisije SR Slovenije za telesno kulturo korak naprej v naši telesno-kulturni dejavnosti, ali morda korak nazaj. Kdo ve...?

Naj v zvezi z navedenimi dvomi in pomisleki o for-miranju Komisije SR Slovenije za telesno kulturo povem tole:

Res je, da imamo Zvezo za telesno kulturo Slovenije, res je, da imamo že v večini občin občinske zveze in prav tako drži, da obstaja Komisija za telesno kulturo pri Iz-vršnem svetu. K vsem tem dejstvom pa je treba dodati za boljše razumevanje celotnega vprašanja majhen ko-mentar, oziroma pojasnilo.

1. Komisijo za telesno kulturo pri Izvršnem svetu se-stavlja nekaj ljudi, ki se povsem na amaterski bazi sni-dejo nekajkrat na leto ter proučijo to ali ono aktualno vprašanje. Za svoje delo komisija ne prejema nikakršnih sredstev, zato je razumljivo povsem brez operativnih mož-nosti.

2. Zveza za telesno kulturo SR Slovenije je telo, ki povezuje in skrbi za posamezne strokovne zveze. Ni njena naloga, da bi vodila ter usmerjala politiko osnovne teles-ne vzgoje na naših izobraževalnih ustanovah, ni njena na-loga, da bi skrbela za aktiven oddih in rekreacijo delov-nih ljudi, ne more in nima pravice dati svojega veta, kadar gre za meglomanske gradnje, za visoke investicije dvom-ljive rentabilnosti itd., itd.

3. Pojasnilo okoli občinskih zvez ne bi izvenelo po-vsem resno, saj vemo, da še tam, kjer ti forumi že obstajajo, običajno niso kos problemom, pa čeprav ne segajo niti za ped preko občinskih meja.

Torej...?

Odkod potlej dvomi o potrebnosti foruma, ki bi imel vse možnosti, da se uspešno zavzema za neko načrtnojšo politiko na področju telesnokulturne dejavnosti pri nas? Odkod pomisleki in skeptičnost? Je mar v našem športu res vse tako idealno, vse tako brežhibno, načrtno in pre-mišljeno?

A. ULAGA

PRED LETOŠNJO KOPALNO SEZONO

VSI SMO BILI NEPLAVALCI

Vsi smo bili najprej neplavalci. Tudi tisti, ki tekmujejo na olimpijskih igrah. Tudi tisti, ki plavajo 33 km daleč čez Rokav-ski preliv od francoske obale do angleške. Tudi tisti, ki prihaja-jo na Silvestrovo na Mali Lo-šini, kjer tekmujejo v podvod-nem ribolovu.

ZARES NAJBOLJ ZDRAV
ŠPORT

Zdravniki sodijo, da je zmer-no plavanje z zmernim sonče-njem in z igrami na planem najbolj zdrava športna aktiv-nost. Ko se v poletni vročini se-zuješ in slečeš, ko zabredeš v svežo vodo, imaš zares občutek nenavadnega telesnega ugodja. Se malo poprej utrujen in mol-čeč, postaneš na kopanju dobre volje.

Fiziološki učinek plavanja pa ni samo v tem, da dobiš v teku let treniranja močnejše mišice in skladno razvito postavo. Pla-vanje cenimo zlasti zaradi ko-ristnega učinka na notranje or-gane, na dihalni in srčno-žilni sis-tem. O plavalcih je znano, da

imajo veliko pljučno kapaciteto, kar jamči za temeljito preskrbo organizma s kisikom. Nekateri vrhunski tekmovalci v plavanju lahko izdihnejo do 7 ali 8 litrov zraka, kar je dvakrat več od ko-ličine, ki jo zmorejo pljuča ne-športnikov.

Razen tega se plavalci svoje-vrstno utrjujejo na soncu, zra-ku in vodi, kar stopnjuje splošno odpornost proti boleznim. Potrebna pa je zmernost, poseb-no za tiste, ki se ukvarjajo s športom samo na počitnicah. Naši ljudje navadno ne preti-ravajo na dopustih s plavljenjem ali čolnarjenjem, pač pa s son-čenjem. Preveč se sončijo v le-žanju, preveč jim je na tem, da bi dobili na hitro temno polt.

KOPANJE SODI K VSEBINI
LETNEGA DOPUSTA

Za tisočere ljudi je poletno kopanje sinonim za športno re-kreacijo v najbolj vročih mese-cih. S tem morajo računati tudi vodstva počitniških domov. Ko-panje ni samo želja kakih raz-

vajenih gostov, ni luksuz, tem-več dejanska potreba. Razum-ljivo je, da ni povsod v bližini urejenih kopališč, zato je treba izkoriščati tudi druge možnosti kopanja, na pr. v reki ali po-toku.

Kadar se odločimo za kopa-nje v tekoči vodi, upoštevajmo, da je voda navadno pred nase-ljem bolj čista. Izberemo son-čen prostor, kjer je tudi prime-ren dostop do vode. Po možno-sti naj bo v bližini mivka ali prod. Mislimo moramo pa še na druge potrebe: na varno, nizko (zajezeno) vodo za otroke, na trato, kjer bodo odrasli igrali odbojko ali kako drugo igr, in ne nazadnje na senco, kamor se bodo umaknili tisti, ki so za sonce preveč občutljivi, pa lju-bitelji šaha in drugih iger pri mizi.

Prav bi bilo misliti tudi na neplavalce. Na otroke in odras-le. Za to niti ni nujno potreben solan učitelj plavanja, v sleher-ni družbi na dopustu se najde človek, ki rad pomaga pri pou-

čevanju plavanja. Treba pa je misliti na to, treba je hoteti. Tam, kjer gre za organizirane skupine otrok ali odraslih, je že kar obvezno, da se pogovorimo o strokovni pomoči neplavalcem.

Ob tako zastavljenih športno-rekreativnih nalogah letnega dopusta je potrebno, da uredimo na plavalšču dva prostora: pro-stor za neplavalce in začetnike ter prostor za izurjene. Včasih zadostuje, da malo potistimo in poglobimo dno potoka — in že imamo pogoje za »nekaj sun-kov«. Koliko bolje kakor nič!

BOJ

PLAVALNI NEPISMENOSTI

Jugoslovanske organizacije za telesno kulturo so začele v lan-skem letu s pomembno akcijo z geslom »Naučite se plavati!«. Da bi se kar največ mladias na-učilo plavanja in da bi kar se-le da odpravili »plavalno nepismenost«, to je naš prvi smoter. Zato smo se odločili, da bi se v vseh organizacijah in zasebnih tovarishajh pozanimali za nepla-valce in da bi jim na poletnih

taborjenjih, kolonijah in počit-niških domovih nudili posebno strokovno pomoč.

V nekaterih krajih so že lani organizirali tečaje za neplaval-ce. S takimi tečaji ali drugimi oblikami navajanja na plavanje je treba nadaljevati tako dolgo, da bodo vsi mladi ljudje delež-ni dobrot plavanja, da bodo imeli o poletnem času nekoč vsi veselje z rekreacijo v vodi. To pa nalaga komunam nov odnos do gradnje športnih naprav. Do-slej so skrbele v večji meri za tekmovalni šport, zlasti za igriš-ča za nogometne tekme. Pla-valni bazen so zgradili le ma-lokje, to pa zaradi tega, ker so imeli v mislih zahtevne gradbe-ne koncepcije plavalnih klubov (veliki zidani bazeni s skakalni-cami in podobno). Ob humani akciji »Naučite se plavati!« pa bi bilo prav, če bi mislili naj-prej na neplavalce in jim oskr-beli vsaj toliko primerne vode, da bi odpravili plavalno nepis-menost.

To bi bil v perspektivi važen korak naprej v boju za vključi-tev v najbolj zdravo obliko po-letne rekreacije vseh tistih, ki so obsojeni na večni strah pred vodo in na nevednost do vseh prijetnih aktivnosti v zvezi s kopanjem, plavanjem in čolnar-jenjem, če jim bomo omogočili, da se nauče plavanja. D. U.

Ob oknu sem sedel. Vlak je ropotal in požiral kilometre. Da bi nekako premagal dolgčas, sem začel preštevati brzofavne droge. Čez tisoč sem jih naštel, toda zaman. Potem sem začel opazovati sopotnika. Molčala sta. Dal bi vse, kar imam in vse kar bom kdaj imel, če jima ni bilo dolgčas prav tako kot meni.

Naposled je spregovoril dolgin, ki je sedel meni nasproti:

»Oprostite, ali vas moti, če odprem okno?«

»Kar izvolite,« sem odgovoril brez razmišljanja.

»Hvala vam. Saj veste, kako je: srečaval sem tudi takšne, ki bi dali prej glavo kot pa okno, ki pa tako ni njihovo temveč last uprave železnice.«

»Prav imate. Ljudje so čudni,« sem rekel zaradi reda.

»Oprostite ali morda vas moti, da sem odprl okno?« je vprašal skrivnostni dolgin tretjega potnika.

»Niti najmanj,« je odgovoril ta in dalje čital časopis.

»Prav imate. Sicer pa je bolje, da je odprto. Mogoče bo to komu izmed nas rešilo življenje.«

Dolgčas

»Kako to mislite?« sem vprašal in poskušal skriti strah.

»Oh prijatelji in tovariši. Žalostna je to zgodba,« je dejal dolgin vzdihujoče.

»Izgleda, da ste razpoloženi za šalo?« je vprašal tretji sopotnik, ko je odložil časopis.

»Jaz. Niti najmanj,« je pojasnil dolgin.

»O čem pa potem govorite?« so zadržala kolena tudi tretjemu sopotniku.

»Resnico vam povem: naše ure so odštete,« je dejal dolgin v tragični pozi.

»Neumnost,« je ugotovila moja osebnost.

»Pa še kako ogromna neumnost: klepetamo in gremo v smrt...«

Tretji človek se je znova oglašil:

»Vi resnično govorite čudne stvari.«

»Jaz govorim samo tisto, kar vem. Pa veste vi, da bo ta vlak kmalu trčil z drugim?«

»To pa je res največja neumnost, kar sem jih slišal zadnjih sto let,« se je vse bolj izražala moja osebnost.

»Ali je to neumnost ali ne, to je drugotno. Bratje moji, primarno je to, da bo čez kakšno minuto ali trenutek prišlo, do mogočnega trčenja.«

»V redu. Od kod pa to veste?«

»Moj veliki prijatelj, ki vse ve in lahko vse stori.«

»Vedel sem, da obstajajo mogočni ljudje, toda da bi lahko naredili trčenje dveh vlakov brez vsake potrebe, tega pa še nisem slišal,« sem dejal bolj za sebe. »Toda, zakaj ste potem vi sedli v ta vlak?«

»Kako: zakaj? Moj prijatelj, je to uredil prav zaradi mene. Ni mi več do življenja. ONA me je zapustila in ni vzroka več za moj obstoj.«

»Neumnost!« je ugotovila moja osebnost že drugič.

»Kot kaže, se vi šaljite,« se je čez trenutek oglašil tretji sopotnik.

Vlak se je začel ustavljati. Tretji sopotnik in jaz sva nekako istočasno vprašala skrivnostnega dolgina:

»Recite, da ste se šaljili, recite...«

»Nisem se šalil, temveč sem se, prvič: dolgočasil, drugič: ste se dolgočasili in tretjič: ravnokar pišem psihološko dramo in sem hotel videti reakcijo tistih, katerim preostane le še nekaj minut življenja...«

MILOVAN ILIČ

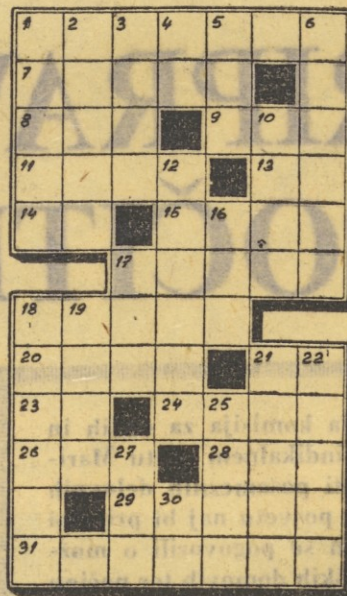
Za razvedrilo in kratek čas

Križanka

Vodoravno: 1. priimek poljskega književnika, ki je za svoj roman v štirih delih (Jesen, Zima, Pomlad, Poletje) prejel Nobelovo nagrado, 7. mesto v Nemčiji, blizu Stuttgarta, a plesna prireditev, 9. enota za merjenje električne upornosti, 11. mesto v Grčiji pod Parnasom, 13. velika reka v Sibiriji, 14. medmet, 15. velika španska reka, 17. črevesna bolezen, 18. vrh strehe, 20. povrtnina, 21. kratka za »Slovenski pravopis«, 23. veznik, 24. opomba, diplomatski dopis (množ.), 26. nikalni prislov, 28. eden izmed čutov, 29. pršica, parazit, ki sesa kri domačih živali (množ.), 31. vrsta vina.

Navpično: 1. drag kamen, 2. muza ljubezenskega pesništva, 3. znana univerza v Connecticutu, 4. avtomobilska kratica Monaka, 5. medmet začudenja, 6. bobnar, 10. vrsta iglavca, 12. kozaški načelnik, 16. grška boginja, 17. kesanje, 18. starinsko glasbilo na strune, 19. veletok v Sibiriji, 21. dalmatinsko moško ime, 22. gosneca, 25. omet, 27. kratica ameriške rasistične organizacije, 30. solmizacijska nota.

RESITEV PREJSNJE KRIŽANKE

Vodoravno: 1. bicikel; 8. omorika; 9. bula, v; 10. ena; 11. kri; 13. ri; 14. Oran; 15. proza; 16. Morana; 18. epoda, t; 20. na; 21. da; 22. T(one) S(eliškar); 23. Pan; 24. Otomani; 27. ribežen.

Kam na letni oddih?

Če ste se odločili, da koristite Vaš letni oddih v juniju in septembru po ugodni ceni (dnevna oskrba od 900—1000 din), vam priporočamo naslednje naše letoviške centre:

- PLANICA — vila Gorenjka
- KRANJSKA GORA — dom Podles
- POHORJE — dom Zarja
- SAVUDRIJA — vila Cijana
- OMIŠALJ na otoku Krku
- SELCE pri Crikvenici
- NOVI VINODOLSKI — vila Neda
- SALI, Dugi otok pri Kornatih
- VODICE pri Šibeniku
- KRILO pri Splitu

Prijave sprejema in daje nadaljnje informacije Počitniška skupnost pri občinskem sindikalnem svetu Ljubljana Center, Ljubljana, Dalmatinova 4, I. nadstropje, soba 7, tel. 30.033

Za dom, službo, dopust, izlet — vedno

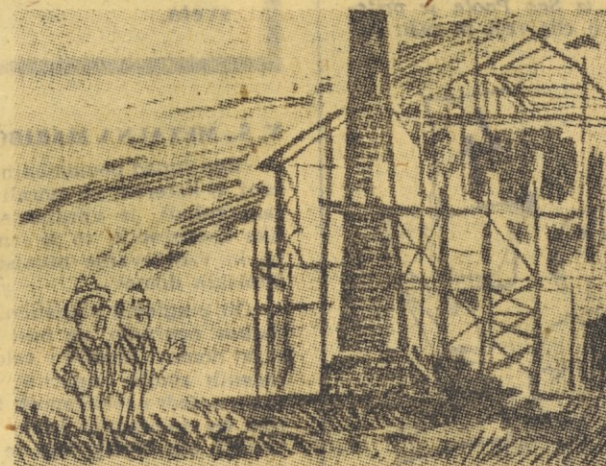
PRODAJNI SERVIS

Modna hiša

LJUBLJANA • MARIBOR

— Na nekatere probleme moramo gledati v popolnoma novi luči!

— Kaj vam bo pa prinesla tale investicija? — Tega ne vemo! Vemo le, da nam bo odnesla kaki dve milijardi!

OBRATNO PROIZVODNO PODJETJE

ALMA — Maribor

Vsak dan večja proizvodnja izdelkov iz plastičnih mas:

- PLASTIČNA EMBALAŽA: polietilen, PVC folija v vseh kreacijah (z možnostjo štiri-barvnega tiska)
- PLASTIČNA GALANTERIJA: (mape, katalogi, albumi, etuiji, namenjeni za pisarniško poslovanje, propagandne službe, tehnične biroje ipd.)
- PLASTIČNI PRIPOMOČKI za adjustiranje — predvsem konfekcija — juvidur vložki, trdila in drugo
- KONFEKCIJIRANJE »IPREN PENE« (gobe v vseh oblikah in velikostih), sedeži — vložni in podložni — izoblikovani iz »ipren« pene, embalaranje in zaščita proizvodov pred lomom, igrčke ipd.)
- PLASTIČNA ZAŠČITA IN ISOLACIJSKA SREDSTVA (prevleke za obleke, plašče, prevleke za stroje vseh vrst in velikosti, laboratorijske naprave, izolacijski vložki za embalaranje v šode, zaboje ipd.)

Z NAŠIMI KVALITETNIMI IZDELKI SE PRIPOROČAMO!

Spored RTV Ljubljana za teden od 28. maja do 3. junija 1964

ČETRTEK

28. maja
8.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.20—6.35 Tečaj ruskega jezika — 8.05 Z opernih in koncertnih odrov — 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo — 9.25 Radi bi vas zabavali — 10.15 Delavska godba Svoboda-Center Trbovlje — 10.30 Pet minut za novo pesmico in Pozdravi mladim risarjem — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Lahka glasba — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30—14.35 Glasbeni sejem — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Literarni sprehod — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Zabavni zbori — 17.15 Turistična oddaja — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Veseli zvoki — 18.45 Kulturna kronika — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Četrtek večer domačih pesmi in napevov — 20.45 Operetni zvoki — 21.00 Lirika skozi čas — 21.40 Stjepan Sulek: Tretji klasični koncert — 22.10 Mladi jugoslovanski reproduktivni umetniki in novih posnetkih iz našega studia — 23.05 Pevke se vrstijo — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.

PETEK

29. maja
5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.20—6.35 Tečaj hrvaško-srbskega jezika — 8.05 Valček Johanna Straussa, Carla Zellerja, Mihaela Ziehrerja in Carla Millockerja — 8.30 Slovenske narodne poje mali vokalni ansambli — 8.55 Pionirski tednik — 9.25 Med suitami — 10.15 Zaključni prizor Verdijevega »Rigoletta« — 10.35 Novost na knjižni polici — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Domače melodije za veselo opoldne — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Iz noine mape violinista Alija Dermelja in violončelista Cirila Škerjanca — 14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo — 14.35 S popevkami in melodijami po vzhodnih deželah — 15.15 Napotki za turiste — 15.20 Zabavna glasba — 15.45 Jezikovni pogovori — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Popolne pri dunajskih klasičih — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Pesmi borbe in dela — 18.30 Priporočajo nam... — 18.45 Iz naših kolektivov — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Koncertantna zabavna glasba — 20.15 Tedenski zunanepolitni pregled — 20.30 Novi posnetki iz domače glasbene literature — 21.00 Godala v ritmu slow rocka

SOBOTA

30. maja
5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.20—6.35 Napotki za turiste — 6.20—6.35 Nadaljevalni tečaj angleščine — 6.45 — 6.50 Pregled športnih prireditev za konec tedna — 8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo — 9.25 Pionirski tednik — 9.47 Iz filma in glasbenih revij — 10.15 Domače polke in valčki — 10.35 Tri skladbe Bedricha Smetane poje zbor »Moravskih učiteljev« — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.25 Slovenski pevci zabavne glasbe — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30—14.35 Glasbeni sejem — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Poje moški zbor »Svoboda« iz Strazišča pri Kranju — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino — 17.35 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Recitali znamenitih pevcev — 18.45 Novo v znanosti — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 »Ko je sonce zaslišalo« — 20.20 »Ujetniki Sargaškega morja« — 21.00 Sobotni ples — 22.10 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Do polnoči v plesnem ritmu — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

NEDELJA

31. maja
6.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.30—6.35 Napotki za turiste — 7.40 Pogovor s poslušalci — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.50 Iz mladinske instrumentalne glasbe — 9.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — I. — 10.00 Se pomnite, tovariši... — 10.30 Svet v orkestralnih barvah — 11.30 Nedeljska reportaža — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II. — 13.10 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Za našo vas — 13.50 Koncert pri vas doma — 14.10 Glasbeni izlet po romanskih deželah — 15.05—19.00 Danes popoldne — 16.00 Humoreska tega tedna — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Izberite svojo popevko — 21.00 Ob 100. letnici rojstva R. Straussa — 22.10 Plesna glasba — 23.05 Klasični in pionirski sodobne glasbe — z evropskega vzhoda — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

PONEDELJEK

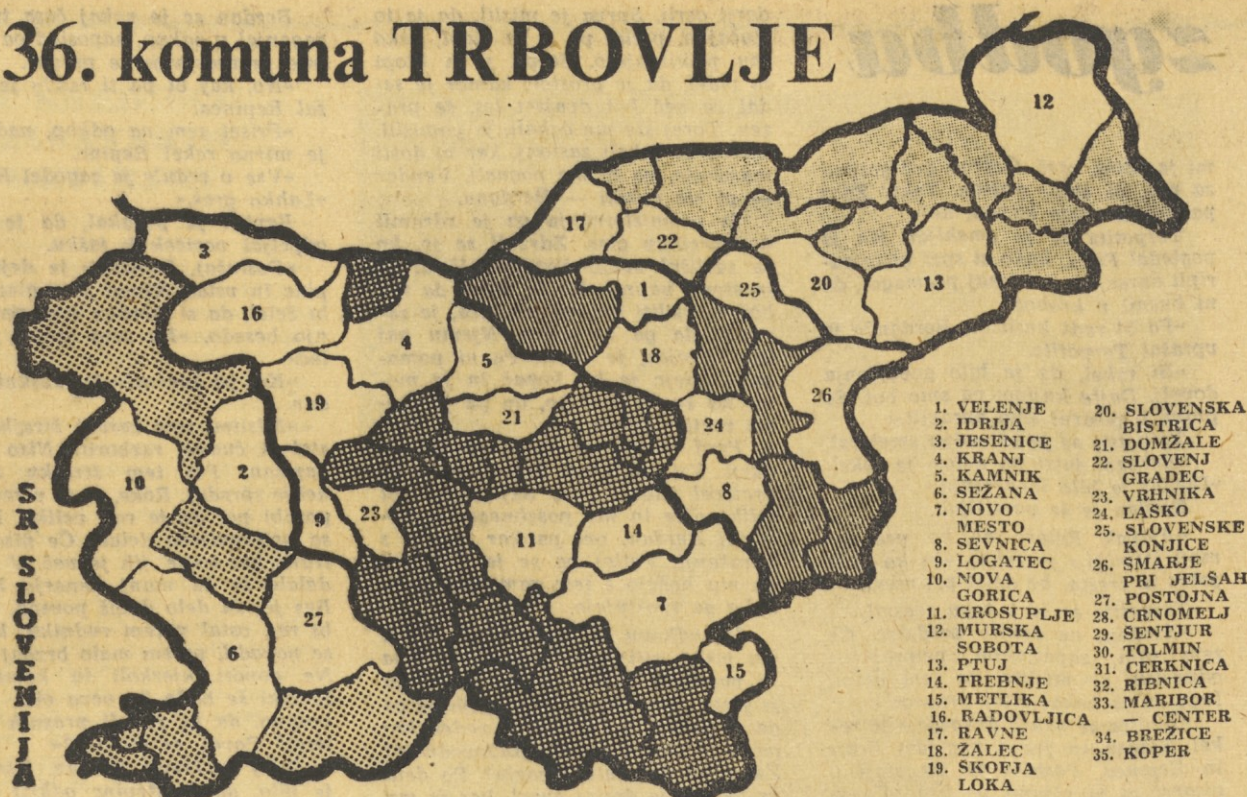
1. junija
5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Poje Slovenski orkester — 8.25 Ritmi Latinske Amerike — 8.55 Za mlade razvedneže — 9.25 Pojeta mezzosopranistka Biserka Cvejić in basist Tomislav Neralić — 10.15 Domače skladbe za godalne instrumente — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Slovenski pevci zabavne glasbe — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30—14.35 Glasbeni sejem — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.45 S knjižnega trga — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Iz opernega sveta — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Pevke vzhodnih dežel — 18.45 Pota sodobne medicine — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00—22.00 Skupni program JRT — studio Zagreb — 22.10 Glasbena medigra — 22.15 Skupni program JRT — studio Beograd — 23.05 Literarni noćturno — 23.15 Pevke se vrstijo — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

TOREK

2. junija
5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.20—6.35 Tečaj makedonskega jezika — 8.05 Jugoslovanski pevci zabavne glasbe pojo — 8.35 Narodne in domače pesmi — 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo — 9.25 V tritetrinskem taktu — 9.45 Uroš Krek: Pet narodnih pesmi — 10.15 Majhni zabavni ansambli — 10.40 Petar Konjović: Dva odlomka iz opere »Košana« — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 35 minut z domačimi vižarji — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Krsto Cipeli: Pika nogavička — 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo — 14.35 Slovenske narodne v različnih izvedbah — 15.15 Zabavna glasba — 15.30 V torek na svadenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Pevke iz Bolgarije — 18.25 Plesni orkester RTV Ljubljana in njegovi solisti — 18.45 Na mednarodnih krizpotih — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Poje zbor RTV Beograd — 20.20 Radijska igra — 21.14 Vesterne pesmi — 22.10 Glasbena medigra — 22.15 Skupni program JRT — studio Ljubljana — 23.05 Melodije za lahko noč — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

SREDA

3. junija
5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.20—6.35 Tečaj makedonskega jezika — 8.05 Jutranji divertimento — 8.55 Pisan svet pravljic in zgodb — 9.25 Tako pojo in igratio v Frangi — 10.15 Glasbeni pozdrav iz Piske — 10.45 Človek in zdravje — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Pevke v izvedbi slovenskih pevcev zabavne glasbe — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Ritmi in razpoloženja — 14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo — 14.35 Lahka glasba — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Komorni zbor RTV Ljubljana poje pesmi slovenskih skladateljev — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Chopin — skladatelj — 17.35 Iz fonoteke radia Koper — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Mojstri orkestrske igre — 18.45 Ljudski parlament — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Skladatelj Janez Matičič — 20.30 Plesni zvoki — 21.05 Skupni program JRT — studio Sarajevo — 22.10 S popevkami po svetu — 23.05 Literarni noćturno — 23.15 Nočni koncert — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

SODNI PROCES V CELJU

Ob 40. obletnici spopada rudarjev in ostalih delavcev zasavskih revirjev ter delno tudi iz nekaterih drugih krajev Slovenije v Trbovljah pod vodstvom KPJ z »Orjuna«, uniformirano in oboroženo organizacijo jugoslovanskih nacionalistov, ki je terjal poleg večjega števila ranjenecv tudi osem smrtnih žrtev in je silovito odjeknil v vsej takratni jugoslovanski javnosti ter imel med drugim za posledico tudi nagel konec te, takrat zelo nevarne fašistične organizacije, bo izšla v zbirki »Dokazi« založbe »Borec« v Ljubljani pod naslovom »Prvi junij 1924 v Trbovljah« knjiga, ki skoraj izključno le na podlagi sodnih in številnih drugih dokumentov osvetljuje ta pomemben, to je enega največjih dogodkov v zgodovini slovenskega delavskega gibanja med obema vojnoma.

Jedro te izredno zanimive in poučne knjige tvori ponatis leta 1924 pripravljene in nato zaplenjene ter uničene izdaje stenografskih zapisov s sodne razprave proti dvajsetim udeležencem tega spopada iz vrst rudarjev in drugih delavcev ter študentov pred okrožnim sodiščem v Celju v mesecu novembru 1924, ki sta jih na sami sodni razpravi pred štiridesetimi leti naredila nalašč za to poslana partijska stenografa Dušan Kermavner in Stane Krašovec, za tisk pa jih je takrat pripravil Dušan Kermavner, eden izmed letošnjih dobitnikov Kidričeve nagrade za znanost. Žal so bili od te zaplenjene in uničene, kasneje pa vendarle dovoljene izdaje natisnjeni samo štirje izvodi, do današnjih dni pa se je, kolikor je do zdaj znano, ohranil le en sam primerik, ki ga hrani zgodovinski arhiv CK ZKS.

Sedanji, drugi izdaji teh stenografskih zapisov je dodan kot uvod kratek politično-zgodovinski okvir spopada prav tako izpod peresa Dušana Kermavnerja — kratek politično-zgodovinski prikaz tedanjega političnega položaja doma in v svetu, ki ima tudi svojo zelo zanimivo zgodovino. Podlaga zanj je bil namreč spominski prikaz, ki ga je Dušan Kermavner ob deseti obletnici trboveljskega dogodka, to je leta 1934 napisal v kaznilnici v Sremski Mitrovici kot čtivo za takratne komunistične zapornike in ga uspel ohraniti do današnjih dni. Drugi del uvoda izpod peresa istega pisca obsega zanimivo in za tiste čase značilno zgodbo o prepovedi in o razveljavljanju prepovedi razširjenja prve, uničene izdaje knjige »Prvi junij«, France Klopčič, naš znani zgodovinar, partijski delavec in publicist, pred štiridesetimi leti pa eden glavnih organizatorjev odpora rudarjev proti Orjuni in eden glavnih obtožencev v celjskem procesu leta 1924 je jezikovno obdelal štirideset let stari tekst prve izdaje »Prvi junij«, dodal sedanji drugi izdaji pod tekstom številne pojasnilne opombe ter zbral in napisal izredno zanimive podatke o nadaljnji življenjski poti ter usodi vseh dvajsetih obtožencev v celjskem procesu, katerih več kot polovica se je kasneje razvila v revolucionarne velikega formata. Knjigo, ki jo zaključuje 22 originalnih fotografij iz celjskega sodnega arhiva, je okusno opremil akademski kipar Stojan Bačič.

Knjiga »Prvi junij 1924 v Trbovljah«, ki bo čez nekaj dni zagledala beli dan, je nedvomno dragocen prispevek k študiju slovenskega predvojnega delavskega gibanja, obenem pa izredno zanimivo čtivo za vsakogar, ki ga zanima doba porajanja mednarodnega fašizma in odpor slovenskega proletariata proti temu najhujšemu zlu v zgodovini človeštva že ob samih njegovih začetkih. Na bralce naredi močan vtis in daje zelo popolno sliko o samem spopadu in njegovih vzrokih, o sodnem procesu v Celju leta 1924 in o razmerah v tistih, za delavski razred izredno težkih časih. Zato je na vsak način vredna branja. Ker pa

sodnega procesa proti orjunašem na poseben ukaz tedanjega notranjega ministra ni bilo, čeprav so oni izzvali spopad in po spopadu z revolverji in bikovkami v rokah vdrali v lokale in delavska stanovanja ter pretepali celo otroke in starce, si pridržali talce iz vrst delavcev ter kot povračilo za tri svoje žrtve zažgali Rudarski dom in ustrelili rudarskega aktivista Franca Fakina, nadalje, ker je takratno meščansko reakcionarno časopisje le z delno izjemo klerikalnega, takrat opozicijskega »Slovenca« namerno popačeno poročalo o dogodku, ker se je postavilo na stran Orjune, slovenski delavski tisk pa ni mogel poročati, ker je bil takoj po spopadu zadužen, je ta knjiga obenem z edinim izvidom prve knjige, ki je ohranjen, in poleg še živih prič edini verodostojen in dokumentiran prikaz resnice o dogodkih 1. junija 1924 v Trbovljah.

Slika, ki jo daje ta knjiga, je na kratko približno naslednja:

V Trbovljah in ostalih zasavskih revirjih kraljuje vsemogočna Trboveljska premogokopna družba pretežno tujih kapitalistov in kuje iz delavskih žuljev mastne dobičke. Rudarji po neuspeli stavki leto dni pred tem, ko so si morali množično poiskati zaposlitev v Franciji, nadaljujejo — tisti ki so ostali v revirjih — pod vodstvom ilegalne KPJ svojo borbo za svoje politične, strokovne in kulturne organizacije, za boljši kos kruha in za oblast v občini in državi, ker še niso pozabili štiriletnega klanja za imperialistične interese kapitalistov v prvi svetovni vojni in še vedno upajo, da bo oktobrska revolucija, ki je prinesla zmago in oblast delavcu in kmetu v Rusiji, našla podobnih odmev po vsem svetu, kar bi osvobodilo kapitalističnega izkoriščanja nove narode in dežele.

Toda proti revoluciji, ki bi osvobodila svet, dviga svojo glavo fašizem, doslej neznana pošast. Reakcija v svetu si je pomagala od razsula po prvi svetovni vojni, posebne najete tolpe — v Italiji fašisti, v Nemčiji »hackenkreuzlarji«, podobno pa tudi v Bolgariji in drugod ob podpori vojske, orožništva in policije razbijajo z bombami in revolverji delavske shode, pobijajo delavske voditelje ter požigajo delavske domove.

Borbi za kruh, za svobodo organiziranja in za svobodo tiska ter za enakopravnost slovenskega, hrvatskega in makedonskega naroda s srbskim, kajti v SHS — tako se je takrat imenovala Jugoslavija — vlada velikosrbska buržoazija in je oblast strogo centralizirana — se pridružuje nova nujnost — boj pro-

ti fašizmu, tej največji nevarnosti, ki je komaj petnajst let kasneje začel novo svetovno klanje in pahnil v najstrašnejšo katastrofo vso Evropo in velik del ostalega sveta.

V taki situaciji napove Orjuna, uniformirana in oborožena organizacija, ki jo je ustanovila nacionalistična stranka Pribičevića za boj proti »separatizmu«, to je za ohranitev velikosrbske nadoblasti v državi in za boj proti delavskemu gibanju, da bo 1. junija 1924 razvila svoj prapor v delavskih Trbovljah. Oblasti, Trboveljska premogokopna družba kot pokrovitelj trboveljske, komaj dobro ustanovljene podružnice Orjune in vrhovno vodstvo Orjune v Sloveniji računajo, da je delavsko gibanje v zasavskih revir-

skličejo za isti dan svoj volilni shod v zvezi s predstoječimi občinskimi volitvami. Udeležba na tem shodu je izredno velika. Lokalne oblasti, ki sta jim bili prijavljeni obe prireditvi, kljub očitni nevarnosti za spopad, niso zabranile ne ene ne druge, pač pa so za vzdrževanje reda poslale v Trbovlje šest orožnikov...

Tako se je zgodilo, da je po cesti s kolodvora prikorakal s strumnim korakom spreved lepih, črnih, popolnoma novih, na pol vojaških uniform, razvrščen po vojaško v čete s svojimi komandanti in praporci na čelu. Pred sprevedom je korakala in neumorno igrala vojaška godba Dravske divizijske oblasti v Ljubljani. V bližini Rudarskega doma,

originalnih in pogumnih delavcev, rudarjev in steklarjev. Poleg treh intelektualcev, celo en delavski pesnik je vmes (naš Mile Klopčič), pa tudi ena ženska — kasnejši narodni heroj, pokojna Antonija Čevca.

Skoraj vsi brez izjeme moško priznavajo, da so po prepričanju komunisti, isto stori tudi branilec, pokojni dr. Henrik Tuma. Ne priznavajo pa seveda direktne udeležbe v spopadu, glede katere tudi sodišče nima nobenih dokazov.

Pred nami se razvrste tudi priče: objestni in bahaški orjunaši, državni uradniki in preprosti, nekateri tudi močno zaostali ljudje, ki so deloma branili, deloma pa tudi bremenili posamezne obtožence. Najodurnejša priča je orožnik, komandir orožniške postaje iz Zagorja, ki je hotel z bikovko izvleči priznanja iz aretiranih rudarjev in je že pred tem ovajal tudi nedolžne iz golega osebnega maščevanja.

Na razpravi ni manjkalo tudi šaljivih prizorov, ker je vladala med obtoženci ves čas najvišja moralna, tako da so si tu in tam privoščili tudi kakšno krepko na račun Orjune pa tudi sodišča. Zavedni »knapje« so pač tudi pred sodiščem ostali »knapje«, ki se ne ustrašijo vsake »malenkosti«. Vrh tega pa so se tudi izražali v pristnem »knapovskem« žargonu. Obilo smeja je bilo, ko je državni tožilec dr. Rus v svoji obtožnici navedel med drugim, da je obtoženi Josip Sluga v svojem govoru na shodu dejal, »da nameravajo v nedeljo trboveljski fašisti razviti svojo »cunjo!« Isti obtoženec je tudi dejal, ko ga je zasliševal predsednik sodišča, da »imamo (že toliko konferenc (pred sodiščem namreč, namesto da bi rekel »toliko razprav«), pa še nismo prišli do jasnega«. Obtoženi Ivan Jane pa je na pripombo predsednika sodišča, čes da to še ni vse, kar je povedal, da razume pod besedo komunistem, odgovoril: »Za enkrat bo dosti.«

Na zatožno klop so prišle tudi nekatere delavske pesmi Mileta Klopčiča. Vendar ga sodišče zaradi teh pesmi ni obsodilo, pač pa je v obrazložitvi sodbe navedlo, da gre njegove »Plamtče okove« »smatrati za poetičen izbruh še neustanovitve nega mladeniča, kojega pojmi niso še popolnoma razviti«.

Sledi govor državnega tožilca, poln strupenih izlivov proti vsaki napredni deji, nato pa čudovita govora obeh branilcev, ki sta pomenila za tisti čas velik pogum, še danes pa pomenita tudi bogato in vsestransko poznavanje družbenih ved ter takratnega političnega položaja doma in v svetu. Saj so nekatere ugotovitve zagovornika dr. Henrika Tume naravnost prešokne.

Na koncu — sodba v imenu Njegovga Veličanstva kralja, ki je bila tudi izvršena: dvanaest obtožencev je bilo oproščenih, osem pa obsojenih skupno na šest let, 4 mesece in 3 tedne težke ječe, dopolnjeno mesečno z enim trdim ležiščem in enim postom. Obsojeni so bili med drugim tudi zaradi razširjanja objav, s katerimi so »ščuvali na nasilje«, zaradi resolucije, sprejete na shodu, zaradi nagovarjanja h krivemu pričevanju in podobno.

Izmed dvajsetih obtožencev v celjskem procesu leta 1924 so kasneje trije dokončali Komunistično univerzo narodnih manjšin zahoda v Moskvi, dva pa Mednarodno leninsko šolo istotam. Osem izmed njih je padlo v NOB, eden kot žrtev letalske bombe, eden pa kot žrtev Stalinske čistke v Sovjetski zvezi. Dva izmed njih živita kot izseljenca v Franciji, oziroma v Sovjetski zvezi, ostali pa so raztreseni po raznih krajih Slovenije in Jugoslavije.

Spopad zasavskih rudarjev z Orjuno leta 1924 v Trbovljah spada nedvomno med najodločnejše pa tudi med najučinkovitejše in najslavnejše akcije slovenskega delavskega gibanja v razdobju med obema vojnoma.

MILE SMOLINSKY

Pred to hišo se je 1. junija 1924 leta vnel spopad med orjunaši in naprednimi delavci Trbovelj

jih oslabljeno zaradi množičnega odhoda rudarjev, med njimi tudi političnih aktivistov in funkcionarjev na delo v Francijo in da je napočil čas, da lahko s praznimi obljudami, demagogijo, paradami, pa tudi s silo preslepe in pridobe rudarje zase, razbijejo njihove organizacije in do kraja zavladajo nad njimi. Nad 500, po nekaterih ocenah pa celo okoli 1000 uniformiranih in oboroženih orjunašev iz vse Slovenije, pa tudi iz Zagreba in celo iz Dalmacije pride zato z dvema posebnima vlakoma v Trbovlje, da bodo pomagali razviti prapor trboveljski Orjuni, čeprav ta še ni pridobila nobenih članov iz vrst delavcev.

Rudarji, organizirani v NDSJ (Neodvisna delavska stranka Jugoslavije pod vodstvom ilegalne KPJ) in v ZDMJ (Zveza delavske mladine Jugoslavije pod vodstvom ilegalnega SKOJ) sklenejo upreti se in

tam, kjer je bila cesta med hribom in hišami najozja, je spreved treil v živi zid, ki ga je tvorilo več sto, po nekaterih ocenah pa celo okoli 1500 rudarjev in ostalih delavcev iz revirjev, nekaj desetini pa celo iz Ljubljane in Jesenice.

Samo za hip se je živi zid razmaknil, tako da so godbeniki vojaške godbe lahko nemoteno odšli skozenj, nato pa se je zopet sklenil. Več parov žuljavih rudarskih rok — junaki, ki so šli v gotovo smrt — je seglo po orjunaških praporih, nakar se je začelo obojestransko streljanje. Na cesto sta prileteli in se razpočili tudi dve bombi.

V splošni zmešnjavi, ki je nastala, je padlo sedem smrtnih žrtev, večje število ljudi pa je bilo ranjenih. Iz vrst delavcev-borcev sta padla rudarja Jože Zupanc in Albin Fric, slučajno pa sta bila smrtno zadeta rudarja Jakob Očepek in Ivan Rozina. Nekaj ur zatem, ko so se orjunaši do kraja zdijvali nad prebivalstvom Trbovelj ter zažgali Rudarski dom, so v kamnolomu nad Trbovljami ustrelili osmo žrtev — zvezanega talca, rudarja Franca Fakina.

Sledile so množične aretacije v revirjih in Ljubljani med pristaši NDSJ in ZDMJ ter rudarskega kulturnega društva »Vesna« iz Zagorja — med orjunaši pa le nekaj aretacij zaradi divjanja ter umora in požiga, toda še te šele čez nekaj tednov.

Sele čez pol leta se je v Celju pred okrožnim sodiščem začel proces proti dvajsetim zaprtim rudarjem in drugim delavcem zaradi udeležbe pri spopadu in zaradi komunistične propagande. Med obtoženci so bili tudi intelektualci brata Klopčič iz Zagorja in Vladislav Klinc iz Ljubljane. Zaprte orjunaše pa so izpustili brez procesa in so ostali nekažnovani.

Na sodni obravnavi v Celju lahko vidimo, kakšno je bilo sodstvo v stari Jugoslaviji in čujemo iz ust državnega tožilca ter branilcev, kaj je pomenil zloglasni zakon o zaščiti države, naperjen v prvi vrsti proti komunistom.

Pred nami se nato razvrsti vseh dvajset obtožencev, preprostih, toda

Po spopadu so še isti dan fašistični orjunaši zažgali Rudarski dom

Rudarska zgodba

(ODLOMEK IZ ROMANA)

Leta 1889, 22. in 23. julija, je izbruhnil najprej v Zagorju, dan kasneje pa tudi v Trbovljah in Hrastniku prvi veliki štrajk zasavskih rudarjev. Porojen iz bede, saj so takrat delali rudarji za majhne plače po dvanajst ur na dan, je pokazal izredno odločnost in tovarišstvo rudarjev. Upirali so se mesec dni, kljub temu, da so jih lovili z vojaki po gozdovih, da so jih zajeli kot zborovalce na pogajanjih, da so njihove družine in sami trpeli pomanjkanje. Ta prvi veliki upor je pokazal nezlomljivo moč slovenskega delavstva, slovenskih rudarjev, ki so se upirali tako dolgo, dokler niso naposled v socialistični revoluciji dosegli popolne zmage.

Objavljena odlomka sta iz romana »Rudarska zgodba«, ki bo predvidoma izšel naslednje leto pri založbi »Borec«.

Berdan je počasi stopal po zjednem kolovozu. Se nekaj sto metrov poti in bo doma. Hotel je že zaviti na stezo, a se je nenadoma premislil. Domov ne gremi! Naravnost v pisarno stopim in jim povem, kar jim gre. Oni meni knjigo, jaz pa jim odbrusim svoje. Rekel sem, da bom zadnji prišel na delo. Ne njim, ampak knapom. To obljubo sem držal. Natanko do pike. Včeraj so začeli delati povsod: v Zagorju, Trbovljah in Hrastniku. Kolikor vem, ne delava edino z Lojzom. Njega so zasili v kajho, jaz pa vam pokažem fige... No, saj boste tudi mene zasili. Dvema, trem bom že razbil gobec ob slovesu. Ne bi bil Berdan, če bi jim pokazal samo figo. Lahko bi jim napravil govor. Sama, imeti bi moral namenjen jezik, kot ga ima Ciril. Nekaj krepkih na gobec, to bo še najbolj pravo...

Zaslišal je, da nekdo lomasti v grmovju. Postal je. Zagledal je Drejca.

»Sem slišal, da boš zadnji,« je mencial Drejc in se prestopal z noge na nogo. »Tudi jaz sem hotel. Pa bodi ti. Si bolj poklican, da si zadnji. Mislim, če si že voditelj.«

»Kakšen voditelj?« je zagodel Berdan.

»Oh, saj vsi vemo, da si bil v tej stavki glavni. Mislim, najbolj trden.«

Berdanu se je zdelo, da ničesar ne razume. Vse je postavljeno na glavo. Tale Drejc, stradež hudičev. Skopuh, kolikor ga je, pa bi bil skoraj zadnji, je pomislil. Lahko bi bil, če bi le hotel. Pa je le njemu odstopil to čast. No, zdaj si je pa res zaslužil, da ga vzamem k številki. Če si tak, pa bodi na moji številki namesto Retešeta, ki je Hermanu povedal, kje spi Lojz. Reteše, pes za vrvedel. Psa brnecjo, ta pa se je brcnil sam.

Srečal je prve rudarje, ki so delali v nočni izmeni. »Kako, starina, so ga pozdravljali.

»Sem slišal, da ste pričeli delati. Če ste vi, moram še jaz.«

Kako bi bilo prijetno, če bi lahko hodil takole ure in ure, pa bi se vsakič začudil: »Ali že delate? Sem slišal, da ste menda začeli. Pa ste res?« In vsak bi s sklonjeno glavo nekaj zamomljajal. Jaz pa bi šel počasi naprej, do naslednjega. Tako bi lahko hodil ure in ure. Jaz, prvi med hrastniškimi knapi.

Pa je le prišel pred pisarno in veselja je bilo konec. Vstopil je v vežo. Sluga Klenovšek ga je zadržal, češ da je že Drejc notri.

»Saj ni ženska, in slečena,« je rekel Berdan in odrinil slugo. V pisarni so bili Terpotitz, Fitz, Repinc in Drejc.

»Vi, Berdan, pa zadnji,« je rekel Terpotitz in stopil k njemu. Svoji tanki prst je uperil v Berdana. »Za nalašč zadnji! Samo da bi drožil mene, Fitz in pokazal, kdo je Berdan.«

»Cisto zadnji nisem,« je rekel Berdan. »Lojza imate že zaprtega.«

»Kdo?« se je začutil Terpotitz.

»Mi? Saj nisem žandarmerija.«

»Pri vas je vse pomešano, da bi se hudič ne znašel,« je rekel Berdan. Pogledal je Drejca in zazdelo se mu je, kakor da bi mu rdečuh priklimal. »Mi v štrajk, vi pa po vojake;

če človek spi v gozdu, po njem in v železje. Mislim sem, da samo razbojnik vklepajo. Pa človek je za bit, veliko glavo ima, pa nič koristi od tega. Prepozno spregleda.«

Terpotitz se pogledal Repinca. Višji nadzornik ni niti trenil. Potem se je obrnil k Berdanu.

»Vas je oni, Ciril, šuntal?« je vprašal Terpotitz.

»Midva se nista dobro razumela, pa mi ni mogel veliko povedati,« je rekel Berdan; zdelo se mu je, da je celo nekoliko zardel. »Pa sem bil jaz kriv. Že prvi dan sva se sporekla. Tako me je premetal in kresnil, da še svoj živ dan nobeden tako. Bister fant, korajžen. Škoda, da ni knap.«

Terpotitz se je namrščil. Zdaj je poškilil k Fitzu.

»Kako, ni knap?« je vprašal. »Je torej — agitator? Ne?«

»Kaj pa jaz vem, kaj je to — kako ste že rekli. Ne znam besede,« je rekel Berdan. »Jaz, to vam povem — knapa ovoham. On ni bil čisto pravi. To sem precej vedel. Ampak hudičev dober fant in zelo blizu knapom. Mogoče nas je imel še raje, kot se imamo mi med sabo.«

Berdan je videl, kako ga Terpotitz napeto gleda in posluša. Ni mu vpadal v besedo, kot je bila njegova navada. Zato je še z večjim veseljem nadaljeval: »Pa veste, zakaj ni bil čisto naš? Prepameten je bil. Ste že kdaj pomislili, kako bi bil lahko pameten človek knap? Da bi za teh nekaj posranih soldov garal po dvanajst ur na dan. Ste pomislili na to? ... Niste? Jaz pa sem. Pa ne velikokrat. Če dosti misliš, se ti rabota zagabi. Sam sebi se zagabiš, ko spoznaš, kako si neumen. On pa je hotel, rad bi nam pomagal, rad bi bil čisto naš, pa ni šlo. Je moral takrat upričo vas stegniti jezik in je dobil knjižico. Če si neumen, je kriz, če si pameten in nisi na pravi strani, imaš pa spet težave. Zmerom jih dobiš po grbi.«

Terpotitz je med zadnjimi besedami začel hoditi po pisarni.

»Kaj pa mislite, da boste vi dobili, Berdan?«

»Eh, kaj? Knjigo mi boste dali,« je rekel Berdan in se nasmehnil Drejcu.

»Pa ste prepričani, Berdan, da vam bom dal knjižico?«

»Kaj bi drugega s takimi, ki se puntajo? Zadnji sem prišel. Zaradi strahu, saj morate, čeprav veste, da takšnega knapa ne boste več imeli.«

Terpotitz je za hip postal. Na obrazu mu je zaigral nasmehek. Stopil je k Berdanu.

»No, povejte, Berdan, kakšen človek sem. Se o meni povejte, kar si mislite,« je rekel Terpotitz.

»Saj bom,« je zagodel Berdan.

»Če ste me vprašali, bom! Nikar ne mislite, da se vas bojim. Čeprav vsi tile (pokazal je na Fitz in Repinca) trepečejo pred vami; jaz nisem nikoli. Poznam svojo vrednost. Takihle rok... Razprli je dlani in mu jih pokazal.«

»Takihle rok ne najдете zlepa. Njimi ne bom brez dela, čeprav me poženete. No, če že moram o vas, potem sem hotel reči, da ste ves pasji in z zlata jama za gospodo. Razumete se na delo, znate iztisniti iz knapa, kar je treba. Pri tem pa, kar mi je edino všeč, hodite pokonci. V obraz, v oči, kakor komu gre. To

mi je edino všeč. Čeprav grd gospod za nas, po svoje pošten. Tako! Zdaj pa dobim svojo knjigo, ne?«

Terpotitz se je smehljaj. Ko je pogledal Fitz, kako si spet briše zaripli obraz, se je komaj premagal, da ni bušnil v krohota.

»Pa bi radi knjižico, Berdan?« je vprašal Terpotitz.

»Bi rekel, da je bilo govorjenja dovolj. Dajte knjigo, pa smo bot. Se pravi, v pisarni smo opravili.«

Terpotitz se je še vedno smehljaj. »Berdan, jutri na delo,« je rekel.

»Dovolj je bilo lenarjenja.« Berdan je še pomisljal.

»Ampak Reteše ne bo več pri moji številki,« je rekel. »In ko Lojz pride iz aresta, bo delal pri meni.«

Terpotitz se je v hipu zresnil.

»Berdan, ne želite predalec. Če sem vam, zapeljanim, pripravljen odpustiti, ne mislite, da sem vsem. Lojz, to je nekaj čisto drugega.«

»Hudiča je nekaj drugega,« je rekel Berdan in jezno pogledal Fitz in Repinca. Pozabil je, da stoji v pisarni in je pljunil po tleh. »Če je zaradi tiste preklete dekleline porinil pod kolovoz nekaj soldatov, ki jih je naščuval Herman, še ni razbojnik. Lahko bi jih tako zdelal, da bi jih lastna mati ne spoznala. Jaz mislim, kar se žensk tiče, naj obračunata med sabo, ni pa treba, da bi v to vlačili sodnijo. Tako! Če Lojza ne sprejmete na delo, odidem isti dan kot on. Midva, povem vam, kamorkoli greva, za naju bo delo. Bo!«

Berdan ni nikogar več pogledal. Obrnil se je na peti in odšel iz pi-

darji ozrli. Sprva je mislil, da je to slučajno, potlej pa je le videl, kako mu prikimujejo. Stopil je h klopi in videl, da je prostor, kamor je sedel že več kot dvajset let, še prazen. Torej ste me čakali, je pomislil. Lahko bi čakali zastoj, ker ni dosti manjkalo, pa bi me pognali. Vendar — vi ste čakali — Berdana.

Iz premišljevanja ga je zdrnil nadzornikov glas. Zdrnil se je, ko je zaslišal svojo številko. Vstal je in stopil naprej. Ko je slišal, da mu hočejo vsiliti nekega novince, je zagodel, da ga ne mara. Njemu naj dajo Drejca, je rekel. Pa ni pomagal. Drejc je bil kopač in je moral na svojo številko, on pa je moral vzeti novince.

Pred rovom pa so ga obsuli rudarji. Vsi so hoteli vedeti, kako je preživel zadnji dan. Saj nisem bil toliko dlje in nič posebnega, je pomislil Berdan, oni pa kar naprej z vprašanji. Potlej pa se je domislil, da mu hočejo s tem samo pokazati, kako ga spoštujejo.

Na odkopu se je spomnil, da ni pri jašku niti minute posedel. Tega ni napravil, odkar je bil knap. Bil je jezen nase zaradi tega. Najhuje pa ga je grizlo, ker sploh ni vedel, kaj ga je gnalo na odkop. Radovednost? Zelja po delu ali denarju? Po delu že ne. Če je doslej garal, ker se mu je zdelo, da pač tako mora biti, se mu je zdaj posvetilo, da gara za nekoga. Nekdo, predstavljal si ga je kot zavaljenega gospoda z Dunaja, potegne boljši konec. Jame v življenju morebiti še videl ni, premoga ni prišel v roke, kaj še, da bi se kopal v lastnem znoju, in vendar — sedi na denarju. (Ciril je znal vse to tako lepo povedati: škoda fanta!) On pa gara za nekaj soldov. Zakaj, le zakaj so fanta zaprli? Hm! Prebister je in zato nevaren. Pa ga bodo pognali. In

Berdan se je nekaj časa trmasto zaganjal v odkop, naposled pa mu je bilo pretvarjanja le preveč.

»No, kaj bi pa ti rad?« je vprašal Repinca.

»Prišel sem na odkop, nadzirat,« je mirno rekel Repinc.

»Vse v redu!« je zagodel Berdan.

»Lahko greš.«

Repine je počakal, da je vozač odpeljal voziček k jašku.

»Poslušaj, Berdan,« je dejal Repinc in vstal. Kimal je z glavo, kot bi želel, da si Berdan zapomni slednjo besedo. »Ne ženi stvari predalec.«

»Kaj pa ženem?« je revsknil Berdan.

»Mislim, tole zaradi štrajka. Postal si čuden, razborit. Niso dobro zapisani. Pri tem štrajku si bil nekeje spredaj. Roke, te so v redu. Ne pozabi pa, da je rok veliko. In vse so pripravljene delati. Če niso tako trdne kot tvoje, jih je več. V sili delale še za manj denarja kot ti. Res je, da delo dobiš povsod. Če pa bi rad ostal v tem rudniku, kjer si se navadil, potem malo brzdaj jezik. Ne govori kjerkoli in komurkoli. Štrajki še bodo, to veva oba. Ali je vredno, da bi zaradi praznih besed letel? Povej, se izplača?«

Zdaj je kimal Berdan. Všeč mu je bilo, da je Repinc odkril in da govori natanko tako, kot misli. Samo, tega se Repinc ni več zavedal; ni bil njihov. Bil je na drugi strani. Čeprav je mislil, da stoji na obeh bregovih, je bil le na njihovem, gosposkem. Ne trden, ne zanesljiv, a vendar njihov.

»Veš, Albert,« je rekel Berdan, »se izplača. V sami stavki, takrat je že prepozno. Če nisi prej trden, prepričan, da imaš prav, se zalomiš. Veliko se jih je zalomilo. Ti še boljše veš, kot mi vsi skupaj, kaj je kdo govoril, koga je poltlačil. Zal, res mi je žal. Albert: jaz ne morem popeljati ljudi za sabo. Pa bi rad. Ti ne veš, kako me zdaj mika, Berdan bo le, kot si rekel, bolj spredaj. To pa vedno. Zabit kakor je, čuti pa, kam pelje vsa stvar. Natanko! V tej stavki se ni za las spremenil.«

Repinc je bil prepričan, da bo Berdana pregovoril, naj bolj pazi, kaj govori. Zdaj pa je uvidel, da bi bilo vse zaman. Če si je Berdan nekega vtepel v glavo, potem ga tudi z volmi nisi spravil s poti. Trmasto, nerodno, ampak zmerom naravnost. Tak je bil Berdan in v tej stavki se ni za las spremenil.

Imelo ga je, da bi mu povedal, kako stežka je pregovoril Terpotitz, naj Berdana ne odpusti. Rad bi mu povedal, da bi morda tudi sam odšel za njim, če bi mu vrnil knjižico. Tako je bil sklenil. Vendar — Berdanu tega ne more povedati. Ni se odločil za to, da bi se potlej s tem postavjal. Berdana je imel res rad. Nikoli starina tega ne bo vedel niti občutil, nikoli mu ne bo povedal, kako mu zavidava vso roboto trdnosti. In še marsikaj, manj važnega mu ne bo nikoli povedal. Ne zato, ker bi tega ne hotel, le Berdan ga ne bi bil pripravljen poslušati.

»Malo se le brzdaj,« je dejal Repinc ob slovesu.

»Ne bom!« je trmasto rekel Berdan. »Brzdajo naj se oni, gospoda.«

Škoda Alberta. Je razmišljal Berdan, ko je Repinc odšel. Tako dober knap bi lahko bil. On bi lahko vodil. Bister je, preudaren, pošten, trden, on bi lahko. Pa so ga zvalili k sebi. Niso ga povsem pridobili in ga nikoli ne bodo. Vendar žel je od nas. Čeprav ne trdno, stoji pa le na njihovem bregu.

Samo — kdo bo nas vodil? Ciril bi čez leta lahko. Ampak, kdo bo zdaj?

Kakorkoli je premleval to težavo, vselej je ugotovil, kako malo je ljudi, da bo moral sam, čeprav mu glava slabo služi, moral bo bolj prijeti. Saj, napravil bo vse. To je vedel. Le kdo bo ob pravičnem času poruntal najbolj pametno? Hudič, nekako bo treba. Ni čisto jasno, ampak treba bo.

Potlej je do konca izmene premišljal, da bo treba nekaj napraviti. Čeprav se mu ni čisto jasno posvetilo — kaj.

Svagelj: horba delavcev z orjunaši

sarne. Tudi Drejc nikogar ni vprašal, če lahko gre, in je stopil za njim.

»Pa je res, da je bilo samo zaradi dekleta?« je vprašal Terpotitz svojega namestnika.

Fitz je vprašujoče pogledal Repinca.

»Kolikar jaz vem,« je rekel Repinc, »je Zidarjeva hodila z Lojzom, preden so šli v hribe. Vem pa tudi, da je Herman zelo lazil za njo.«

»To mi pa ni všeč, če je res,« je dejal Terpotitz. »Fitz, je res, kar pravi Repinc?«

»Tudi jaz sem vse tako slišal,« je rekel Fitz.

Terpotitz je s svojimi živahnimi očmi preiskoval oba moža. Se zmerom je premišljeval. »Če mi kdo laže v obraz,« je rekel, »tega ne vidim rad. Fitz, sporočite v Laško, da lahko Lojza čez teden dni spustijo. Čeprav zaradi dekleta, teden dni naj še sedi. Lotil se je vojakov. Mi smo jih poklicali. Vsakdo jih pa res ne more premetavati. Red mora biti. S Hermanom se bom pa tudi pomenil.«

Ko je Berdan stopil skozi vrata čakalnice, je opazil, da so se vsi ru-

koliko pametnega bi jim lahko povedal. Razložil bi jim lepo po vrsti, kar je narobe na svetu. V drugem štrajku bi pokazali gospodi. Saj, če bi jaz znal in vedel. Kako bi vse razložil. Tako pa — bušak se rodiš, siromak umreš.

Delo mu ni šlo izpod rok. Vse, česar se je polotil, se mu je nekam zataknilo. Fant, prestrašen, ker se je Berdan tako na križevu držal, sploh ni upal odpreti ust. Tako se je Berdan pogovarjal sam s seboj. Če ni bilo fanta na odkopu, je govoril celo na glas. Nič smešno se mu ni zdelo, da se pogovarja sam s seboj. Tako si pride človek bolj na čisto, si je dopovedoval. In možgani se čistijo. Morda, če bi začel zelo zgodaj in če bi bil zelo trmast, morebiti bi se lahko česa naučil. Tako pa — velika in prazna glava. Samo velik klobuk rabiš, koristi pa nobene.

Repinca danes še ni pričakoval. Ko ga je zaslišal v rovu, kako ga kliče, se je potuhnil. Tudi ko je prišel Repinc na odkop, se je Berdan delal, kot da ga ni opazil. Repinc pa si tega očitno ni gnil k srcu. Sedel je, kar ni bila njegova navada, in čakal, da ga bo Berdan naposled le moral opaziti.

Proizvodni diagrami v zasavski komuni

TRBOVLJE nas že dolgo časa več ne seznanjajo samo z izvori sicer dragocenelega premoga, s trdim življenjem rudarja, z obeležjem mesta, ki mu dajeta črno zlato in nenehni ropot separacije svojstven pečat. Rudnik je bil vseskozi temeljni kamen za rast samega sebe, za lastno modernizacijo, hkrati pa je predstavljajal ključ za razmeroma hiter razvoj še številnih drugih proizvodnih panog, ki so več ali manj povezane z rudarsko proizvodnjo. Znamenitele rudarja pa seveda vsebuje razne družbene službe — od zdravstva, socialnega varstva do šolstva, kulture in prosvete — mimo katerih ne sme in ne more nobena in četudi le skromna informacija o delu in življenju v tej zasavski komuni.

Od leta 1948 je narodni dohodek porasel za natanko petkrat! Kot narodni dohodek nas preseneča visok indeks v primerjavi leta 1963 z letom 1948 glede na osebne dohodke. Ki je ob koncu lanskega leta 628, število zaposlenih beleži z indeksom 146 že nad 6800 zaposlenih, število prebivalcev pa je poraslo od 15.488

v letu 1948 na 18.118 v lanskem decembru.

Skladno z rastjo narodnega dohodka in števila zaposlenih je v tem petnajstletnem obdobju porasla proizvodnja električne energije za tri in polkrat, po rekonstrukciji daje tovarna cementa štirikrat več te dragocene gradbeniške surovine, revirji dajejo okoli 2 milijona ton premoga letno, 6327 ton raznih kovinskih izdelkov pa opozarja na šestkratno povečanje tovrstne proizvodnje. Med povsem nove proizvode sodi pisarniška in šolska oprema. Za vsem tem tiče milijardne investicije dobro vložene denarja! 74 odstotkov vseh investicij so Trbovlje dole namenile modernizaciji rudnika, kovinske industrije in manjših gospodarskih organizacij, 26 odstotkov pa razvoju družbenega standarda. Družbeni standard zaposlenih je vsekakor svojstveni oblikovalec višje produktivnosti zaposlenih, večje mere prizadevnosti, iznajdljivosti in marljivosti na delovnem mestu in je njegov dohodek pri oblikovanju narodnega dohodka na zaposlenega, ki

že skoraj dosega milijon dinarjev letno, enake vrednosti kot modernizacija proizvodnje z osvojitvijo modernejših tehnologij.

Rudarski poklic predstavlja še zmerom poklic z najzlahtnejšo in najdaljšo tradicijo. Malone 2000 kvalificiranih rudarjev pomeni dragoceno delovno silo, od katere si rudnik lahko obeta nadaljnjo rast svojih proizvodnih diagramov. Ob rudarskem poklicu pa se uveljavlja še vrsta novih: zlasti iz kovinske in gradbeniške stroke ter za potrebe proizvodnje električne energije. Tu je vrsta podjetij, ki terjajo usposobljene delavce raznih proizvodnih dejavnosti in nas že samo podatek, da je v komuni okoli 57 objektov servisnega značaja, opozarja na pestro lestvico poklicev, ki jih ne zahteva samo zdajšnji čas, pač pa že tudi predstavljajo mikaven cilj za mlajšo generacijo. Predvsem je tu trgovina: tri milijarde in 300 milijonov letnega prometa ne opozarja samo na kupno moč prebivalstva, ampak v precejšnji meri na živahnost v prelivanju materialnih dobrin v ko-

rist tistega, ki jih proizvaja, tistega, ki je v vlogi vsakdanjega potrošnika. Obenem s trgovino rasto diagrami še v gostinsko-turistični gospodarski dejavnosti, ki so z indeksom 670 v odnosu na leto 1957 že pomembna številka v komunalnem gospodarstvu. Mrzlica, Kum, Vrhe in Partizanski vrh, znameniti kraji iz obdobja revolucionarnih dogajanj v zasavskih revirjih in iz obdobja partizanskega boja, nudijo zdajšnjim revirjem številne možnosti rekreacije in počitka.

Trbovlje že dolga leta niso več samo — rudnik. Delavski dom, športni objekti, zdravstveni dom, čista pročelja stanovanjskih in poslovnih zgradb, urejene ceste s parki, urejena kanalizacija in razsvetljava, vse to uvršča Trbovlje med svetla mesta, ki na vsakem koraku spominjajo na udobno počutje njegovih prebivalcev. Zategadelj je tudi prav, da pripovedujemo o Trbovljah kot o delavskem središču, katerega povojni razvoj je lahko zrcalo celotnega našega razvoja, ki je značilnost v značilnosti skrbnega združevanja proizvodnih diagramov naših organizacij z rastjo družbenega in osebnega standarda delovnega človeka-proizvajalca.

Spomenik NOB v Trbovljah

V SREDIŠČU ZASAVSKIH REVIRJEV

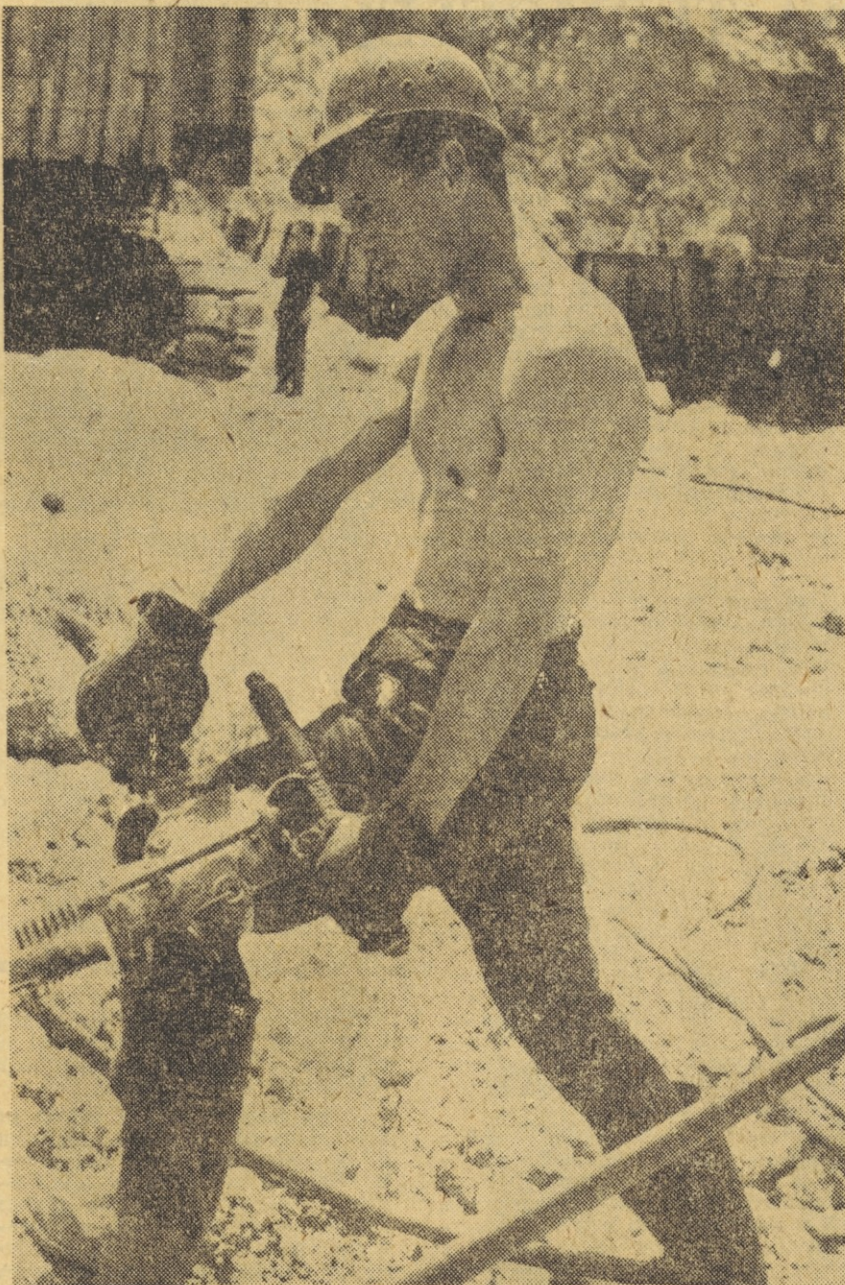
Zagorje, Trbovlje, Hrastnik — predstavljajo v zgodovini našega proletariata obsežno poglavje o življenju in delu proizvajalca, ki mu je odmerjalo kos kruha edinole delo v proizvodnji, ki si dandanes odmerja svoj dohodek z upornim črpanjem črnega zlata — premoga. Trbovlje so kraj ob železniški progi Ljubljana—Zidani most, ki ga pozna vsak prebivalec naše republike, če že ne malone vsak član naše jugoslovanske skupnosti. Trbovlje kot mesto in rudnik kot gospodarska organizacija sta neločljivo vezana v enoten pojem: pogovor o življenju v mestu je pogovor, vezan na delo v revirjih, in če že pripovedujemo o širokih mestnih ulicah, o Domu rudarjev, o svetlih pročelijih novih stanovanjskih poslopjih, blokov in stolpnic, o novih poslovnih zgradbah, potlej ne moremo in ne smemo mimo pripovedi o proizvodnji v rudniku, o njenih sodobnih poteh, ki že dolga leta skoraj z ničemer več ne spominja na predvojne čase, enako ne kot ne mesto z vsem svojim videzem.

Vendar pa — mesto raste, gradnje ga nenehno izpopolnjujejo; enak neugnam ritem nadaljnega posodabljanja, modernizacije zasledimo v rudniku. Tudi tu so na dnevnem redu neutrudljivi pogovori o hitrejšem in vse hitrejšem osvajanju nove tehnike, novih načinov hitrejšee in cenejše eksploatacije premoga, o uvajanju ugodnejših pogojev za rudarje, za generacije rudarjev.

Presodimo!

RUDNIK TRBOVLJE-HRASTNIK se pripravlja na obsežno rekonstrukcijo doslej že tehnološko zastarele separacije premoga. Le-ta z napredovanjem odkopa v globino, kjer se sestav rovnega premoga vse bolj spreminja, predstavlja ozko grlo v normalni proizvodnji. Zlasti še zato, ker prihaja na separacijo premog zelo moker in zablaten zavoljo pogostih vodnih vdorov na odkope. Večji del drobnih vrst premoga, ki ga sedaj črpajo, preobremenjuje pralnico oziroma tisti del separacije, kjer se predeluje premog do 60 milimetrov velikosti zrn. Debele vrste premoga pa sedaj ročno odbirajo, medtem bo bodo z novo separacijo debeli sortiman v celoti očistili vseh jalovih primesi na mehanični način. Velikega pomena je vse večji odkop zrasle škrljave partije premoga. Le-ta je nižje kaloričen in ima večjo vsebino pepela, vendar je še uporaben za velike kotlane naprave. Zategadelj bo rudnik prilagodil novo separacijo za pridobivanje poleg komercialnih vrst premoga tudi tako imenovani srednji produkt. Nižje kaloričen premog je dragocen vir energije, posebno če je uporaben v neposredni bližini rudnika. Prav to možnost pa **RUDNIK TRBOVLJE-HRASTNIK** ima, saj sta v neposredni bližini Cementarna in Termoelektrarna Trbovlje, kateri se bo pridružila še ena s še večjo zmogljivostjo oziroma porabo premoga. Z gradnjo nove termoelektrarne Trbovlje II je postavljena pred kolektiv rudnika zahtevna naloga: **PRIPRAVITI IN ORGANIZIRATI EKSPLOATACIJO PREMOGA ZA POTREBE TERMoelekTRARNE — TRBOVLJE II.**

V rudniku pravijo, da sedanja mehanizacija ne ustreza predvideni povečani proizvodnji, kajti samo nova termoelektrarna bo terjala 1500 ton dnevno več premoga. Zato je kolektiv rudnika že lani začel pripravljati načrt za rekonstrukcijo celotnega obrata. Izdelal je tri med seboj povezane investicijske programe in sicer: program povečanja in rekonstrukcije separacije, program koncentracije odkopavanja premoga v jami in program eksploatacije premoga za potrebe termoelektrarne. Program rekonstrukcije separacije predvideva predvsem povečanje klasičnih naprav, zlasti predklasične rovnega premoga po mokrem postopku. Mokri postopek je bolj dovršen in ima veliko prednost pred sedanjim suhim postopkom, posebnostjo če upoštevamo že omenjen dovoz zablatenega premoga iz jame. Večji izkoristek separiranja in boljše kvaliteta komercialnih vrst premoga bosta omogočila večjo proizvodnjo in kar je odločilnega pomena, dokajšen prihranek delovne sile. Obsežen program povečanja proizvodnje, pravijo v upravi RTH, bomo lahko dosegli le, če si bomo zagotovili redno dotok delovne sile. Statistika, ki jo vodi rudnik, pa kaže prav nasprotno. Priliv delovne sile nenehno upada in ne zadošča niti za nadomestitev delavcev, ki odhajajo v pokoj ali v JLA. Lani je rudnik zaposloval povprečno 3955 delavcev (od tega 394 žensk in okoli 200 invalidov), med letom pa je bilo sprejetih 965 novih delavcev, medtem ko jih je prekinilo delovno razmerje 1082. Številke opozarjajo na veliko fluktuacijo že ustaljene kvalificirane delovne sile. V prvih mesecih letos se je fluktuacija še bolj povečala, in da je problem še bolj pereč, pride najbolj do izraza v obratih osnovne dejavnosti. V rudniku menijo, da je vzrok temu predvsem majhen ali pa enak zaslužek, kot ga imajo delavci v drugih podjetjih, ki pa ne delajo v nevarnih in zdravju škodljivih delovnih pogojih. Bržkone bi povečali stalnost zaposlenih z gradnjo družinskih stano-

Trboveljski rudar

Odvoz materiala iz dnevnega kopa

vanj. Naj še tokrat uporabimo številke, ki so često najbolj zgovorne: trenutno ima rudnik zaposlenih 3860 delavcev in 2947 družinskih članov. V teh stanovanjih stanuje 1700 aktivnih delavcev in 1050 rudniških upokojevcov ter 197 tujih strank. Na stanovanjsko komisijo pri rudniku je naslovljenih 619 prošenj za stanovanja, od katerih je 377 takšnih prosilcev, ki so brez stanovanj, in 242 takšnih, ki prebivajo v slabih in neprimernih stanovanjih. Nedvomno je, da je problem prerasel okvir podjetja in terja vso pozornost tudi družbene skupnosti.

Zavoljo omenjenega problema delovne sile v rudniku je kolektiv pripravil program koncentracije proizvodnje. Le-ta načrtuje koncentracijo sedanje proizvodnje v jami na manjše število odkopnih enot, na teh odkopih pa povečanje proizvodne zmogljivosti. To pomeni večjo zasedbo odkopne fronte v vseh treh

izmenah in strojno pridobivanje premoga na odkopih. Seveda bo rudnik prej dokupil ustrezno mehanizacijo. S koncentracijo odkopavanja in mehanizacijo separacije bo prihranek delovne sile tolikšen, da bo zadovoljil potrebe razširjene eksploatacije na poljih, kjer bo rudnik pridobil premog za potrebe Termoelektrarne.

Iz vseh treh omenjenih programov pripravljajo kolektiv rudnika dokončni investicijski elaborat, s katerim bo zastopal svoje interese na natečaju, ki ga bo razpisala Jugoslovanska investicijska banka.

V interesu nadaljnega procvita in ustvarjalnosti naše mlade socialistične domovine in celotnega kolektiva Rudnika Trbovlje-Hrastnik je, da si še nadalje prizadeva zviševati proizvodne diagrame.

OD 200 NA 350 TISOČ TON LETNO

Nedvomno je **CEMENTARNA TRBOVLJE** ena najstarejših tovarn v Sloveniji. Kot večina industrijskih podjetij v Zasavju je zrasla tudi ta tovarna iz majhnega predvojnega obrata — cementarne. Zavoljo tega je razumljivo, da je preživel kolektiv trboveljske cementarne marsikatero uro preizkušnje na poti do današnje stopnje razvoja. Se leta 1950 je tovarna proizvajala 227 ton cementa na zaposlenega, medtem ko ga bo letos proizvedla 600 ton. To pa pomeni letno proizvodnjo 200.000 ton cementa in tretjino letno predvidenih potreb gradbeništva v Sloveniji.

Cedalje večje potrebe gradbeništva in široke potrošnje so terjale od kolektiva **CEMENTARNE** vse večjo proizvodnjo. Zmogljivost je bila polno izkoriščena, zato so se v tovarni odločili za rekonstrukcijo. Kolektiv cementarne je po uspešno končani rekonstrukciji leta 1962, v katero je vložil veliko lastnih sredstev, odpravil lani ozko grlo v meljavi cementa. Z montažo večjega mlina z zmogljivostjo 40 ton na uro,

ki ga je izdelal »Litostroj«, je kolektiv zaključil prvo fazo rekonstrukcije. Že lani je tovarna dosegla proizvodnjo, odgovarjajočo novim kapacitetam (172.000 ton), vendar s precejšnjimi naporji. Letos, pravijo v tovarni, pa se je pričelo normalno proizvodno delo in bodo dosegli proizvodnjo 200.000 ton cementa. Dnevno odpremljajo tudi po 800 ton s kamioni, po železnici v vrečah ali v razsutem stanju. Kljub dobri proizvodnji in dokajšnjim ekonomskim uspehom — saj je povprečno 470 zaposlenih ustvarilo lani 2 milijarde 426 milijonov dinarjev skupnega dohodka, se kolektiv bori z velikimi težavami. Naj omenimo le nekatere izmed njih:

Pri obstoječih predpisih zamenja akumulacije dosega cementarna lastno ceno proizvodnje, ki je le neznatno nižja od prodajne cene. Prodajna cena cementa je že 9 let enaka (12 dinarjev za kilogram znamke PC 250, medtem ko je cena potrošnemu materialu, premogu in električni energiji večkrat porasla. Vrsta organizacijskih ukrepov, skrajna štednja z materialom, zmanjšanje normativov in povečana produktivnost ter stoddotna izkoriščenost kapacitet ne more v korak z omenjeno podražitvijo. (Za tono cementa je potrebno 500 kilogramov premoga in 110 kilovatnih ur električne energije!). V letih 1961, 1962 in deloma v letu 1963 je bilo treba odšteti še 460 milijonov dinarjev na račun prometa davka. V upravi tovarne pravijo, da jih niso nič manj prizadele tudi nove uredbe o povišani carini in kurzni razlikah. Te uredbe so bile sprejete namreč v času rekonstrukcije cementarne in so popolnoma spremenile temeljito preiščljeno finančni načrt odplačevanja zapadlih anuitet. Zdaj porabijo celotno amortizacijo in vsa sredstva skladov za odplačevanje kreditov, kljub temu pa jim bo letos zmanjkalo še 247 milijonov dinarjev za odplačilo dolga Investicijski banki za kritje omenjene kurzne razlike in povečane carine. Pri vsem tem pa v upravi tovarne ugotavljajo, da preprodajalec cementa zasluži nekajkrat več kot proizvajalec. Cement znamke PC 350 se prodaja tudi po 23.000 din za tono, to je 9600 din dražje, kot velja v tovarni.

Ceprav položaj, v katerem se je znašel kolektiv, ni spodbuden, so v tovarni že pripravili potrebne analize za prehod na 42-urni tednik. Prav tako nameravajo izpopolniti sistem nagrajevanja in zvišati osebnih dohodkov za 15 odstotkov. Doslej so bili dohodki dokaj nizki, kajti kolektiv je s skrajnim varčevanjem pri osebnih dohodkih in trošenju drugih skladov ustvarjal potrebna sredstva za rekonstrukcijo. Vendar sodijo v tovarni, da s plafoniranimi cenami ne bodo kmalu ustvarili zamisljivega.

Posebno pozornost je posvetil kolektiv **CEMENTARNE** sedemletnemu perspektivnemu razvoju. Skladno z razvojem cementne industrije v državi, ki bo proizvodnjo podvojila do leta 1970 — od treh milijonov ton letno na šest milijonov — bo tudi **CEMENTARNA** v Trbovljah povečala proizvodnjo. Se-

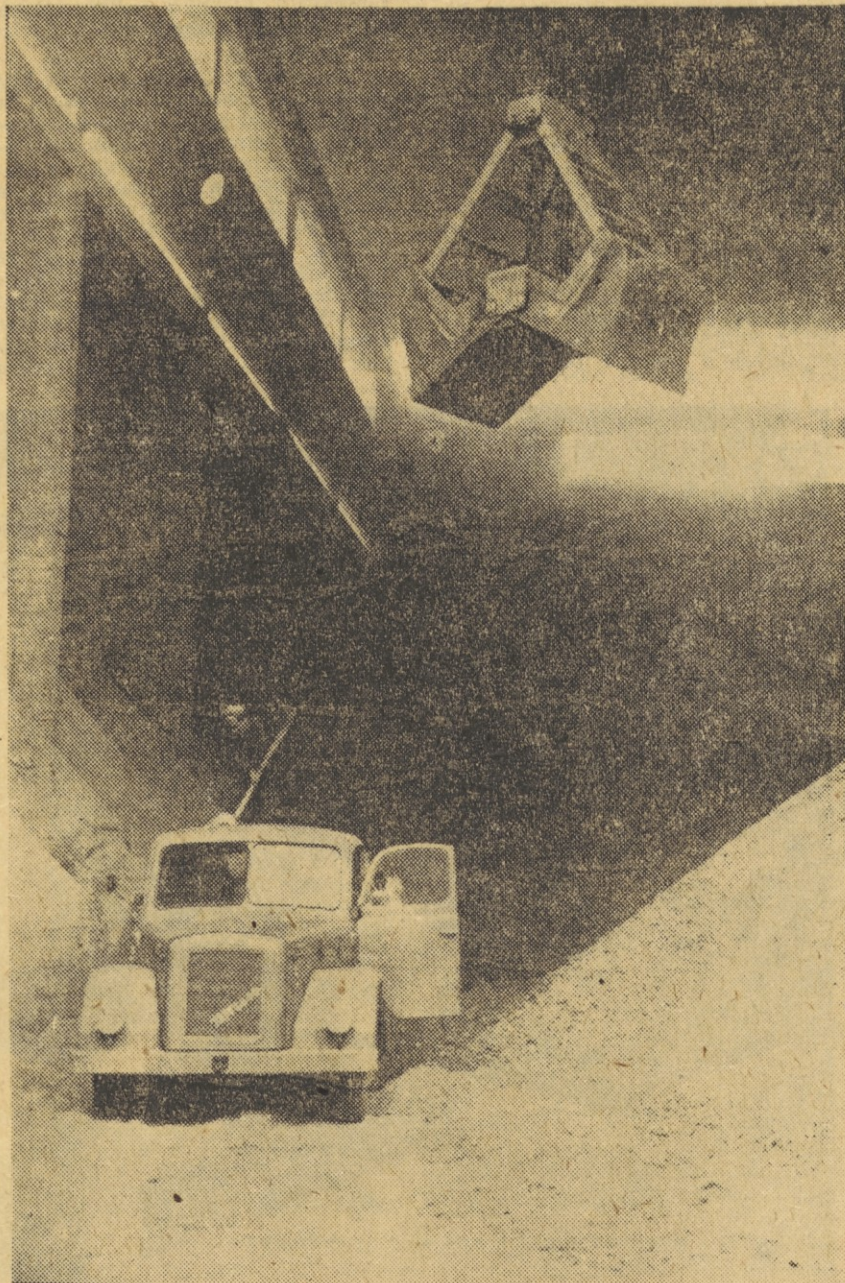
demletni perspektivni plan predvideva graditev še ene 500-tonske peči. S to pečjo bo povečana proizvodnja od sedanjih 172.000 ton cementa letno na 350.000 ton. To je stoddotno povečanje, vtem ko se število zaposlenih ne bo bistveno spremenilo. Kolektiv bo štel le 80 delavcev več. Za to investicijo bo tovarna potrebovala okoli 3 milijarde 200 milijonov dinarjev. Poudariti je treba, da **CEMENTARNA** akumulira letno 343 milijonov amortizacije in nekaj skladov, hkrati pa mora do leta 1966 odplačati preostanek dolga od najetih kreditov za rekonstrukcijo. Zato bo bržkone treba še nekaj let čakati na pričetek nove gradnje. Cement pa, ki je nujno potreben gradbeni dejavnosti in po katerem je čedalje večje povpraševanje, bomo kupovali v drugih oddaljenih krajih. To bo veljalo naše gradbeništvo po ocenah najmanj 600 milijonov dinarjev letno več za prevoz cementa.

Z DOBRO ORGANIZIRANO HRANILNO SLUŽBO K VEČJIM INVESTICIJAM

Z reorganizacijo bank je bila leta 1961 ustanovljena **KOMUNALNA BANKA TRBOVLJE**, ki je pričela tedaj samostojno poslovati po načelih gospodarske organizacije za območje trboveljske in hrastniške komune. Komunalna banka ima v Hrastniku ekspozituro, kjer vodi žiro račune zasebnikov ter hranilno službo. V Trbovljah je sedež banke in opravlja tamkajšnji delovni kolektiv vse posle, ki spadajo v delovno območje banke. Z odlokom o izvajanju splošne kreditne politike v preteklem letu se je pričela **KOMUNALNA BANKA** uveljavljati na področju mobilizacije vseh razpoložljivih sredstev za nadaljnja investicijska vlaganja. Zlasti uspešna je v hranilni službi, ki jo spodbuja z občasnimi akcijami: razpisi nagrad za vlagatelje v skupni vrednosti 400 tisoč din, razdeljevanje šolskih potrebščin šolski mladini... Uspeh ni izostal, saj je med 28.000 prebivalci 6000 vlagateljev, predvsem učencev in dijakov, katerih vloge znašajo 273 milijonov dinarjev in so v primerjavi z enakim obdobjem lani večje za 40 milijonov.

ZAVAROVALNICA TRBOVLJE

ima poslovno področje na območju treh občin: občine Trbovlje, Zagorje in Hrastnik, kjer opravlja vse vrste imovinskega zavarovanja, vse vrste obveznega zavarovanja družbenega premoženja, prostovoljnega zavarovanja zasebnega premoženja in življenjskega ter neizglednega zavarovanja oseb. Od vseh zavarovalnih skupin izkazuje največji škodni odstotek skupini industrija in živina, ki močno prekoračujeta 100-odstotno tehnično premijo, to je tistega dela premije, ki je namenjen za izplačilo škode.

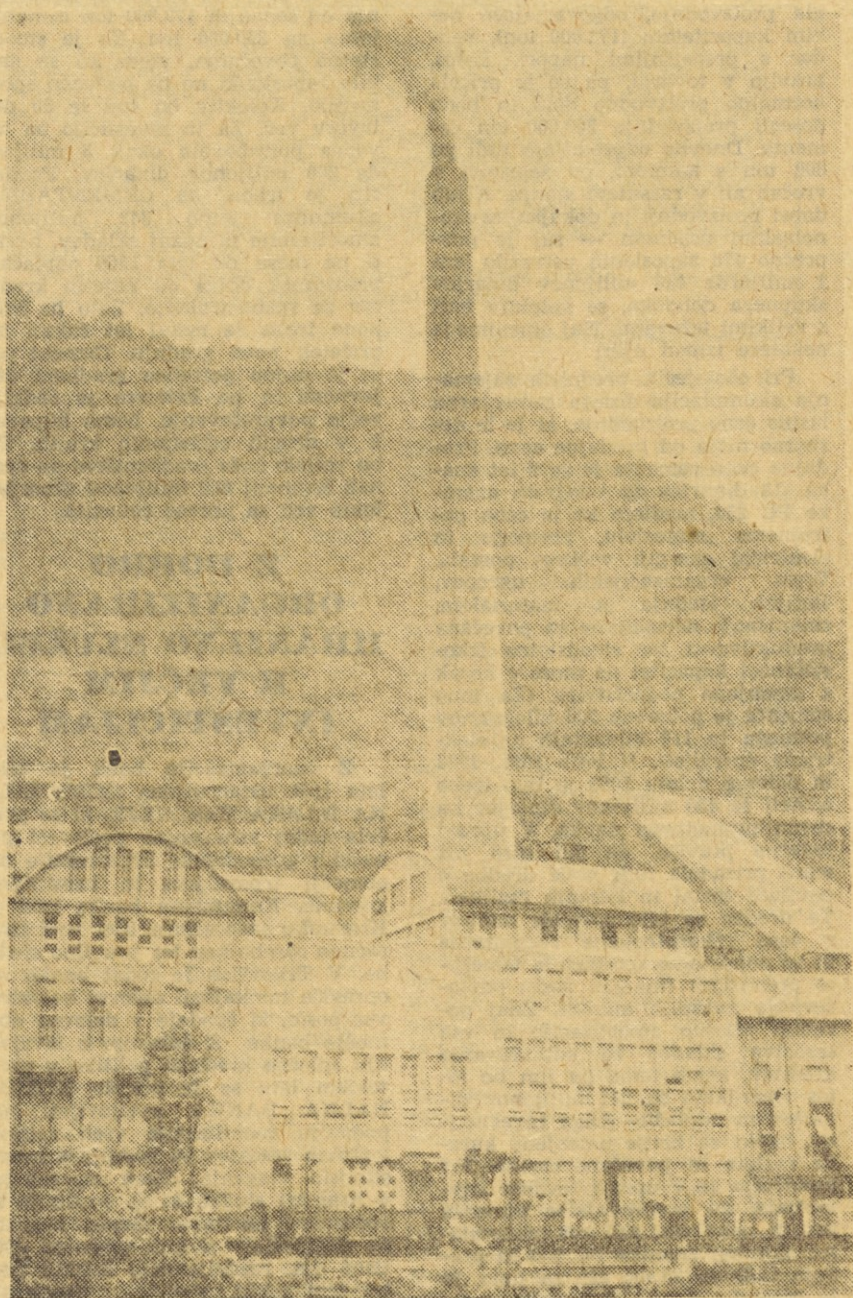

Cementarna Trbovlje: nakladanje klinkerja za silose

Cementarna Trbovlje: razkladanje tufa za izdelavo cementa

V SRCU ZASAVJA — NOVA TERMoeLEKTRARNA

Termoelektrarna Trbovlje

Tudi delovni kolektiv TRBOVELJSKE TERMoeLEKTRARNE bo 1. junija slovesno praznoval občinski praznik in štiridesetletnico zloma Orjune v Trbovljah. Ta dan bo okoli 300 delavcev elektrarne navzočih pri začetku uresničevanja svoje zamisli, ki je plod večletnih priprav in prizadevanj ne samo organov delavskega samoupravljanja in uprave podjetja, temveč vsega kolektiva; začetku gradnje nove termoelektrarne Trbovlje II moči 100 megavatov.

Poznamo dve vrsti elektrarn. Hidroelektrarne in termoelektrarne, obe vrsti sta pomembni in nepogrešljivi v sestavi jugoslovanskega elektrogospodarstva. V slovenski elektrogospodarski skupnosti so termoelektrarne: Soštanj z Velenjem, Trbovlje in Brestanica. Čedalje večja potreba po električni energiji terja povečanje proizvodnje hidroenergije in termoeenergije. Medtem ko hidroelektrarne izkoriščajo močne tokove Drave, Save in Soče in so v precejšnji meri odvisne od vodostaja, uporabljajo termoelektrarne za proizvodnjo elektrike druge vire energije. V našem primeru; premog oziroma premogov prah. Vendar pa so termoelektrarne zavoljo svoje vloge v proizvodnji glede na zanesljiv vir energije, v dokaj težjem položaju kot hidroelektrarne. Zategadelj, ker imajo funkcijo izpopolnjevanja vrzeli v proizvodnji električne energije in morajo biti v nenehni pripravljenosti, da mnogokrat dopolnjujejo potrebo po električni

energiji s svojo proizvodnjo. Njihova proizvodnja se zategadelj ne more natanko predvideti, niti določiti čas popravil in remontov.

Zdajšnja Termoelektrarna Trbovlje sodi med najstarejše elektrarne, v državi. Zgrajena je bila leta 1913 z namenom, da bo oskrbovala rudnike in industrijo z električno energijo. Svojo nalogo je bolj ali manj uspešno izpolnjevala, kljub temu, da je instalirna moč nenehno nihala. Šele leta 1956 se je ustalila in dosegli 56,5 MW (megavat je enota za merjenje moči električnega toka, instalirna moč pa je teoretična možnost proizvodnje električne energije ob razpoložljivih napravah), kar je tudi dokončna maksimalna možna povečava zmogljivosti v obstoječem objektu glede na zdajšnje parametre pare in na lokacijo v ozki dolini Save. Pri postopnem povečevanju instalirne moči elektrarne pa je imel tamkajšnji kolektiv velike težave. Ozko grlo je namreč bilo v proizvodnji pare.

Že v letih 1937 in 1938 je bila elektrarna preurejena. Montiran je bil prvi kotel za kurjenje s premogovim prahom, ki ga doslej niso izkoriščali in je odtekal z vodo za pranje premoga na separaciji rudnika premoga. S poznejšim vgrajevanjem novih kotlov (s kapaciteto 60, 100 in 125 ton pare na uro — t/h), pa za voljo neustreznih prostorov stare zgradbe (kajti elektrarna ob gradnji ni bila predvidena za povečanje zmogljivosti), ni dosežen zaželen učinek kotlov. Z ozirom na parametre

pare, za katere so grajeni kotli in turboagregati v obstoječi elektrarni, je specifična poraba kalorij za 1 kilovatno uro zelo visoka in je znašala v zadnjih letih blizu 4250 kcal/kWh (kilokalorij za kilovatno uro elektr. energije). Torej je tudi izkoristek goriva v sedanjih napravah dokaj nizek, zlasti če ga primerjamo s sodobnimi napravami, ki imajo specifično porabo samo okoli 2000 kcal/kWh. Nizek izkoristek goriva pa znatno vpliva na ceno proizvodnje električne energije.

Kljub sicer na kratko opisanim težavam je kolektiv Trmoelektrarne dosegel v proizvodnji dokajšnje uspehe. Od leta 1945 dalje je diagram proizvodnje nenehno rasel. Naj navedemo le nekaj števil: leta 1945 je znašala proizvodnja električne energije 59.000 megavatnih ur, izkoristek naprav pa 23 odstotkov. Leta 1956 se je proizvodnja povečala na 227.000 MWh in izkoristek naprav na 45 odstotkov, pet let pozneje je bila proizvodnja že 263.000 MWh, izkoristek pa 53 odstotkov. V sedemnajstih letih po vojni je Termoelektrarna Trbovlje proizvedla 2.523.402 MWh, za kar je porabila 3.785.000 ton premogovega prahu, računajoč specifično porabo goriva 1,5 kilograma za kilovatno uro. To je približno štiriletna proizvodnja vseh vrst premoga v rudniku Trbovlje-Hrastnik. Ti podatki dovolj zgovorno pripovedujejo o pomenu trboveljske elektrarne v Zasavskem bazenu.

Torej nad 60 odstotkov proizvedene energije oddaja elektrarna v slovensko 110 kilovoltno omrežje, ostanek pa se porabi v Zasavju, kjer so največji porabniki rudnik Zagorje, rudnik Trbovlje-Hrastnik in Cementarna Trbovlje.

Stara termoelektrarna je bila zgrajena z namenom, da se izkoristi razpoložljive količine premoga za proizvodnjo električne energije. Z zamenjavo starih kotlov in dograditvijo novih, pa se je težilo za tem, da se izkoristi slabše vrste premoga z manjšo kalorično vrednostjo.

Da bi se ekonomsko izkoristile zdajšnje velike zaloge še ne eksploatiranega premoga slabše vrste, se je na posvetovanju o problemih in nadaljnjem razvoju industrije v Trbovljah, ki ga je pripravilo Društvo inženirjev in tehnikov ter Društvo

jo. Njihov trud je bil poplačan, saj je bil letos februarja pripravljen investicijski program, sprejet. Tudi investicijski kredit je odobren v višini 11,2 milijarde dinarjev, kolikor bo veljal novi objekt z ustrezno opremo.

Komandna plošča parnega kotla, kapacitete 125 ton na uro

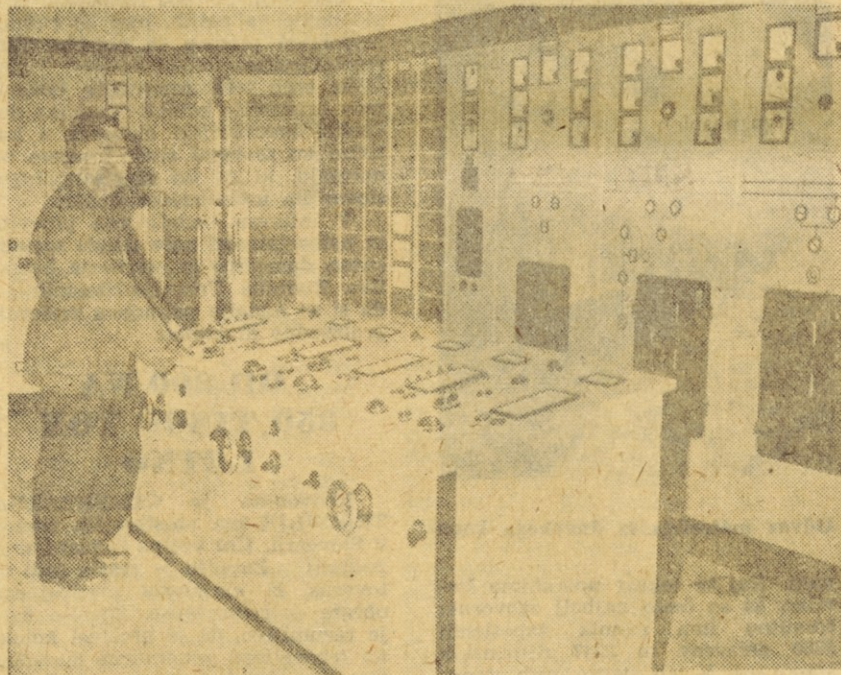
Poudariti velja, da bo tamkajšnji kolektiv za to gradnjo prispeval 40 odstotkov od vrednosti investicijskih stroškov iz svojih skladov.

Nova termoelektrarna prične po predvidevanjih poizkusno obratovati 31. decembra leta 1966, z redno proizvodnjo pa bo pričela pol leta kasneje. Letna proizvodnja bo znašala 750 milijonov kilovatnih ur električne energije, od tega bo namenjeno 700 milijonov kWh za potrošnike, ostalo pa za lastne potrebe (za pogon transportnih trakov, strojev in drugih naprav). Za proizvodnjo 750 milijonov kWh bo porabila okoli 600.000 ton premogovega prahu in s tem omogočila znatno večjo proizvodnjo nekomercialnih vrst premoga, predvsem rudniku Trbovlje-Hrastnik.

stracija o proizvodnji in izkoriščanju naprav ter urah obratovanja Elektrarne v Trbovljah:

Leto	Proizvodnja v MWh	% izkoristka naprav	ure polne obratovanja
1945	59.389	23,3	2420
1946	68.031	27,2	2480
1947	80.637	31,5	2760
1948	93.758	36,9	3230
1949	141.840	55,4	4360
1950	99.905	39,1	3420
1951	82.982	32,6	2860
1952	105.384	41,5	3630
1953	131.828	51,8	4540
1954	105.901	41,6	3650
1955	140.233	57,3	5020
1956	226.968	45,8	4020
1957	238.786	48,2	4230
1958	235.552	47,5	4160
1959	236.640	51,8	4540
1960	188.169	38,1	3330
1961	263.000	53,1	4660

Kolikor električna energija predstavlja nepogrešljiv element v razvoju mestnih in industrijskih središč, toliko bolj pomembno je jugoslovansko, elektrogospodarstvo v mednarodnem merilu. Povezovanje sistema naše države s sistemi Italije, Avstrije, Madžarske, Bolgarije in Grčije omogoča, da lahko racionalneje izkoristimo zgrajeni hidro in termoelektro-energetski potencial in da lahko eventualne presežke v proizvodnji energije v času sezone uveljavimo na tujem tržišču. S tem pa bomo, mimo drugega, zagotovili trdnost našega energetskega sistema.

Termoelektrarna: komandne plošče električnih stikalnih naprav

ekonomistov leta 1962, porodila zamisel o gradnji nove termoelektrarne. Od takrat dalje so se v elektrarni nenehno ukvarjali s to misli-

V prid nove gradnje govorijo zelo ugodni pogoji. Omenili bomo le nekatere pomembnejše, ki odločilno vplivajo na uresničitev zamisli: predvsem lokacija objekta, ki je 300 m vzhodno od zdajšnje elektrarne na levem bregu Save med železniško progo in strugo. Neposredna bližina stare elektrarne omogoča porabo tamkajšnjih obstoječih skladišč za premog, medtem ko bo struga Save dajala zadostne količine primerno hladne vode, s katero je moč doseči nižjo specifično porabo goriv. Nadalje, možnosti priključka na 220 KV omrežje. Elektrarna bo najprej oddajala proizvedeno električno energijo v slovensko 110 KV omrežje, kasneje pa bo preko Ljubljane in Celja povezana s skupno jugoslovansko 220 KV mrežo. Pri tem je predvsem pomembno, da priključek na novo omrežje ne bo terjal dodatnih investicijskih vlaganj. In ne naposled neposredna bližina rudnikov Trbovlje-Hrastnik in Zagorje, v katerih pridobivanje premoga z večjo vsebino pepela ne bi bilo ekonomsko upravičeno, saj cena takšnega premoga ne prenese prevoznih stroškov na večje razdalje. Vsekakor to ugodno vpliva na ceno gradnje in na nižje proizvodne stroške.

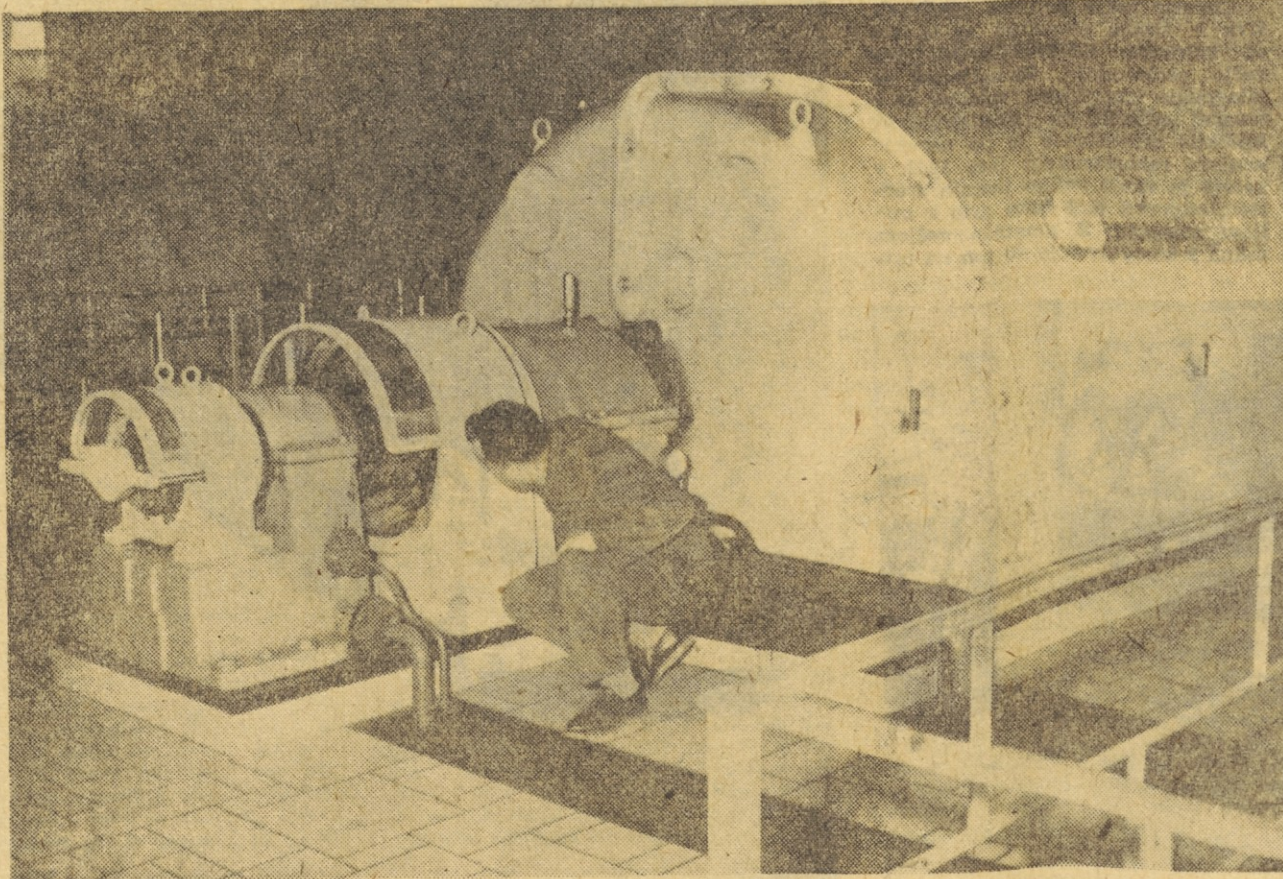
Hkrati bo Termoelektrarna Trbovlje II pospešila napredek industrije v tem kraju, zlasti nadaljnji razvoj rudnikov in tovarne opeke. Investicijski program namreč predvideva postavitev parnega kotla z zmogljivostjo 400 ton pare na uro. Odvečna proizvodnja pare tega kotla se bo lahko smotno uporabila v sušilnici elektrofiltrske opeke v opekarni in na separaciji rudnika. Elektrofiltrski pepel, ki ostaja pri izogrevanju premogovega prahu, je poraben kot surovina za izdelovanje

ELEKTRO LJUBLJANA — POSLOVNA ENOTA TRBOVLJE

Najprej naj povemo, da je Elektro Ljubljana lani ustanovljeno podjetje, ki združuje pet samostojnih poslovnih enot. Tě so: poslovna enota Kočevje, Novo mesto, Ljubljana-okolica, Ljubljana-mesto in Trbovlje.

Osnovna naloga združenega podjetja in s tem tudi POSLOVNE ENOTE TRBOVLJE je razdeljevanje električne energije. Kolektiv (192 delavcev) oskrbuje z električno energijo vse območje nekdanjega trboveljskega okraja. Zato ima v svoji sestavi tri razdelilne transformatorske postaje v Trbovljah, Hrastniku in Zagorju ter 180 transformatorskih napajalnih postaj, razvrščenih po vsem omejenem območju. Skozi transformatorske postaje je šlo lani 131 milijonov kilovatnih ur električne energije, kar predstavlja vrednost okoli milijardo 300 milijonov dinarjev.

Vendar je treba poudariti, da se kolektiv ukvarja tudi s storitveno dejavnostjo. Ustanovil je več servisov za popravilo elektroinstalacij, radijskih in televizijskih sprejemnikov ter gospodinjskih strojev. Leti so v vseh večjih krajih: Trbovljah, Hrastniku, Zagorju in Sevnici. Nedvomno je ta dejavnost znatno vplivala na ustvarjeni skupni dohodek (3 milijone na zaposlenega), ki ga bo kolektiv, zagotavljajo v podjetju, letos povečal za 15 odstotkov.

Termoelektrarna: generator parne turbine jakosti 20 MV

OD REMONTNE DELAVNICE DO TOVARNE

Kako lahko nastane, zahvaljujoč poštvalnosti in iznajdlivosti kolektiva, iz majhne remontne delavnice industrija, ki je ustvarila lani že več kot 4 milijarde skupnega dohodka, nazorno pripoveduje primer podjetja STROJNA TOVARNA TRBOVLJE.

V okviru trboveljskega rudnika je bila ustanovljena leta 1879 majhna remontna delavnica za popravilo vozilov in jamskih strojev. Ta delavnica se je širila z razvojem mehanizacije v rudniku. Nekdanja Trboveljska premogokopna družba je bila prisiljena, zavoljo čedalje hujše konkurence na premogovnem tržišču, mehanizirati trboveljski rudnik. Seveda je stroje uvažala iz tujine, vendar je morala vzgojiti ustrezen strokovni kader za popravilo in vzdrževanje teh strojev. Proti koncu obdobja med dvema vojnima je bil strokovni kader že tako usposobljen, da je lahko sam izdeloval enostavnejše jamske naprave. Majhna remontna delavnica pa je dobila izrazitejšo podobo strojne delavnice z dograditvijo osrednjega dela poslopja rudniških delavnic.

Dokajšnje izkušnje omenjenega strokovnega kadra, ustreznost lokacija glede na surovinsko bazo (Zelezarna Štore, Jesenice, Litostroj in Termoelektrarna Trbovlje) in ne naposled potencialna usmerjenost prebivalstva k rudarstvu so pripomogli, da se je po vojni odločil kolektiv takratnih Centralnih rudarskih delavnic, da bo svojo dejavnost močnejše razvil in v prihodnje samostojno posloval. Leta 1949 se je podjetje osamosvojilo, osnovna naloga kolektiva pa je bila: IZDELOVANJE OPREME IN STROJEV ZA RUDARSTVO.

V začetku poslovanje ni bilo posebno uspešno. Dokaj truda in poštvalnosti je vložil kolektiv STROJNE TOVARNE V TRBOVLJAH, da je premostil začetne težave, ki so se odražale v pomanjkanju vseh vrst strojnih naprav, tesnih, nezdruženih in temnih prostorih, zastareli opremi in strojev, skratka dediščini, ki mu jo je zapustil nekdanji lastnik. Z dograditvijo novih obratov, zlasti še z dograditvijo nove montažne hale ter z dobro organizacijo proizvodnje si je postavil kolektiv STROJNE TOVARNE temelje za rentabilno poslovanje in naglo večanje proizvodnega programa.

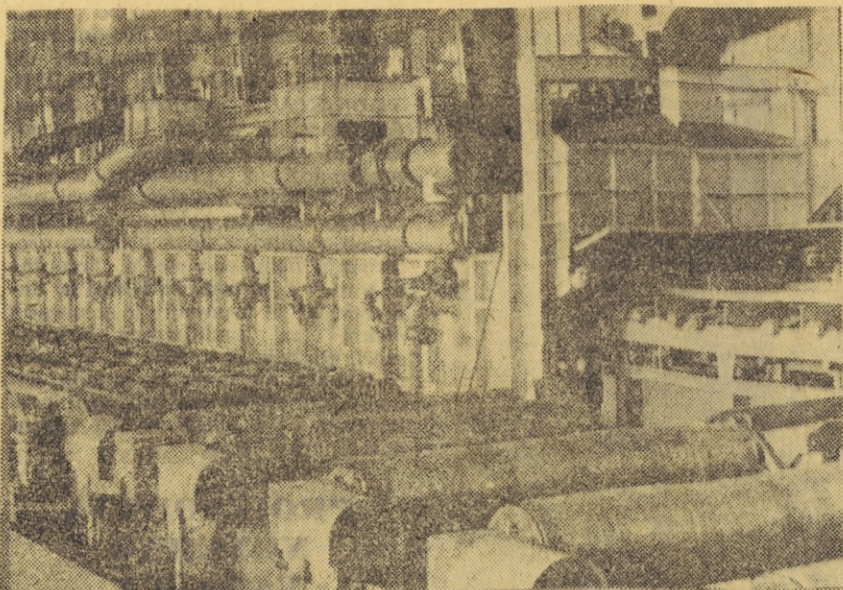
Danes je STROJNA TOVARNA TRBOVLJE edini pomembni proizvajalec rudarske opreme in rudarskih strojev v naši državi. Njen proizvodni program se je razširil tako, da zdaj obsega tudi proizvodnjo strojev za gradbeništvo in metalurško industrijo. Še več! Strojna tovarna je specializirani proizvajalec kompletnih rudarskih objektov — od montersko tehnoloških študij, projektiranja, izdelave, vgraditve na kraju do izročitve objekta v redno obratovanje. Seveda je program proizvodnje prilagojen potrebam tržišča in ga lahko razvrstimo v štiri osnovne skupine:

ZA RUDARSTVO: izvozni stroji, izvozni jaški, celotna oprema za okna, oprema za mehanizacijo odvozniš in dovozišč, transporterji, jeklene jamske stojke in stropnike, oprema za separacije kovin in nekovin, vibracijska in resonančna sita, jekleni dozirni trakovi...

ZA ČRNO IN BARVASTO METALURGIJO: peči za ogrevanje, žarilne in druge peči, različna oprema za valjarne in livarne, transporterji, naprave za izvlačenje palic, stroji za količenje palic, naprave za navijanje trakov, različne jeklene in pločevinaste konstrukcije...

ZA GRADBENIŠTVO: granulatorji, vibracijska sita, skreperji, prevozniki agregati za drobljenje in sejanje, razne vrste transporterjev, celotna oprema za separacije v kamnolomih...

ZA ENERGETIKO IN DRUGE INDUSTRIJSKE NAPRAVE: jekleni členasti transporterji, razne vrste drugih transportnih naprav, bunkerji, bunkerska zapirala, drobilci za premog, motala za ranžiranje, različne jeklene in pločevinaste konstrukcije...

STT Trbovlje: oprema v Zelezarni Jesenice, ki je izdelek Strojne tovarne

Obseg proizvodnje se je povečal od ustanovitve do danes za šestkrat. Leta 1949 je znašala proizvodnja okoli 1000 ton, zdaj pa 6060 ton končnih izdelkov. STROJNA TOVARNA je tako postala najmočnejša gospodarska organizacija v komun, saj v njenem okviru ustvarja 33 odstotkov narodnega dohodka. V podjetju pravijo, da bodo še nadalje povečevali proizvodnjo. Po sedemletnem planu se bo skupni dohodek povečal za 85 odstotkov in bo realizacija presegla vrednost osem milijard dinarjev.

Bogat asortiman in visoka tehnična kvaliteta izdelkov, čemur poseveča kolektiv STROJNE TOVARNE posebno pozornost, sta omogočili podjetju uspešno uveljavljanje tudi v mednarodni delitvi dela. Izvoz hoče usmeriti predvsem na področje konvertibilnih valut, zajema pa okoli 23 % celotne proizvodnje. Vendar teži tovarna še k nadaljnjemu povečanju izvoza, zato je lani ustanovila poseben oddelek za zunanjo trgovino, ki načrtno proučuje in analizira zunanje tržišče.

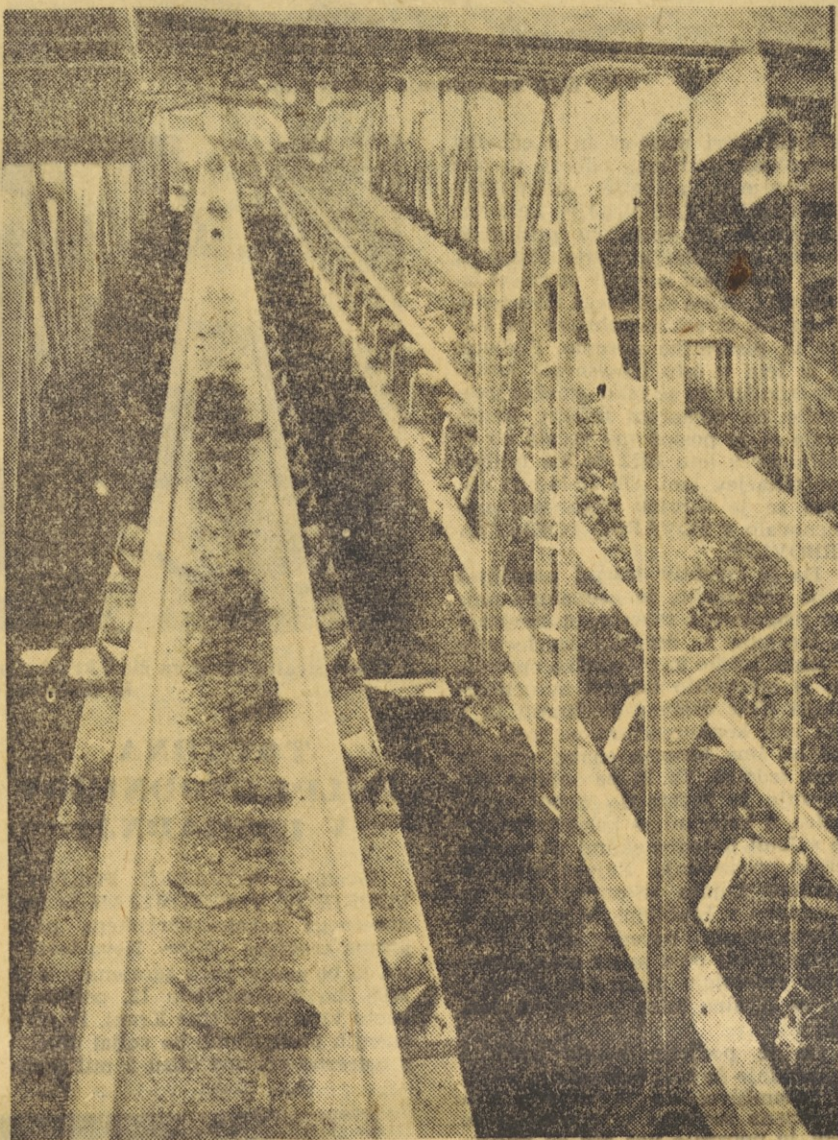
Omeniti velja, da si kolektiv tovarne prizadeva osvojiti tržišče tudi z novimi izdelki domače konstrukcije. Serijsko izdeluje cevasto jekleno jamsko stojko tipa »Valent«, jamska stojka nadomešča lesene podpornike v rudnikih in je delo domačega konstruktorja — delavca kolektiva STT Valentina Osredkarja. Omenjena stojka je prinesla kolektivu in iznajditelju lepo priznanje na svetovni razstavi v Bruslju. V STROJNI TOVARNI se sedaj resno ukvarjajo z mislijo, da bi formalizirali oddelek, ki bi organizirano vodilo delo na novitih in javnih razpisih pa bodo še bolj spodbujali člane kolektiva k izpopolnjevanju funkcionalnosti izdelkov in inovativstvu nasploh.

SMOTRNA PROIZVODNJA TERJA OPREDELITEV LE NA SORODNE SKUPINE PROIZVODOV

Brez razvitega proizvodnega programa je 1. januarja 1953 pričelo poslovati novo Obrtno podjetje »Mehanika« Trbovlje. Če si težko predstavljamo obrtno proizvodnjo takratnega podjetja brez dobro razvitega proizvodnega programa, ki je zaposlovalo tedaj vsega 29 delavcev, pričujoči uspehi preteklega leta nedvomno opravičujejo za tisti čas malce neustrezno ime podjetja.

Se v času administrativnega vodenja našega gospodarstva je imela Strojna tovarna v Trbovljah oddelek za proizvodnjo analitičnih tehnic. Kaj kmalu se je iz tega oddelka razvila finomehanična delavnica, ki je zaposlovala 14 delavcev in se je 31. decembra 1952 osamosvojila.

Na zdajšnjem prostoru »Mehanike« je kolektiv s pomočjo takratnega občinskega ljudskega odbora zgradil prve poslovne prostore, katere je iz leta v leto s skrbno prigrisovanjem sredstvi čedalje bolj širil.

Transport premoga na separaciji rudnika rjavega premoga v Brezi — izdelek Strojne tovarne Trbovlje

Zategadelj, ker podjetje ni imelo vnaprej dobro pripravljenega proizvodnega programa, je sicer proizvodnja narasčala (zavoljo dokajšnjih potreb po tovrstni dejavnosti v tem kraju), vendar je asortiman izdelkov postal tako raznolik, da terja smotrna proizvodnja opredelitev le na zožene, vendar sorodne skupine proizvodov. Navedli bomo temeljne skupine, ki jih je lani podjetje proizvajalo, od katerih pa zajema vsaka skupina še vrsto izdelkov različnih dimenzij in izvedb, to so: laboratorijsko medicinska oprema, instalacijski in varovalni material, elektrovezni material za proste vode in kable ter stavbeno okovje. Od naštetih prvo omenjeno skupino podjetje zdaj opušta.

Z vsem tem se nismo dobili prave podobe o proizvodnem programu »Mehanike«. Lani je kolektiv tega podjetja izdelal 200 ton ali 7 milijonov kosov izdelkov. To je 20 vrst proizvodov v različnih oblikah, kar predstavlja 621 milijonov realizacije in malone 55 odstotkov večji skupni dohodek nasproti minulemu letu.

Heterogenost proizvodnje torej nedvomno opravičuje namero kolektivnega

tiva, da v letošnjem letu prične z načrtno usmeritvijo na ožje področje proizvodnega programa, kajti le tako bo lahko dokaj uspešneje organiziral proizvodnjo in jo seveda tudi povečal ter mehaniziral. Ker so od omenjenih skupin v realizaciji najmočnejše zastopani elektromaterial za proste vode in kable ter elektroinstalacijski in varovalni material, in ker je po teh izdelkih največje povpraševanje, potlej je razumljivo, da se je kolektiv podjetja »Mehanika« Trbovlje odločil, da bo v prihodnje načrtno usmerjal proizvodnjo v te tri skupine.

OBRAČUN Z DESETLETNO DEJAVNOSTJO

Kleparski, vodoinstalaterski, ključavničarski, elektro oddelek predstavlja na legitimaciji PODJETJA METALIJA TRBOVLJE razmeroma obsežno in zdajšnjim potrebam prilagojeno dejavnost. Ob desetletnici

ustreznejšo strojno opremo, za nadaljnjo rast strokovnih sposobnosti zaposlenih. Tako bo podjetje še naprej lahko služilo vsakdanjim potrebam v rudarski in gradbeni industriji kakor tudi lokalnim potrebam zavarstvenega bazena.

ZAVOD ZA ZAPOSLOVANJE DELAVCEV TRBOVLJE

Predhodnik zdajšnjega Zavoda za zaposlovanje delavcev v Trbovljah je bila tamkajšnja posredovalnica za delo. Z zakonom o službi za zaposlovanje delavcev in s programom perspektivnega gospodarskega razvoja trboveljske komun je leta 1961 ustanovljen zavod dobil dokaj širše in odgovornejše naloge na tem področju. Poleg posredovanja pri zaposlovanju delavcev in vodenju evidence o izpraznjenih in prostih delovnih mestih, kar je bila osrednja naloga nekdanje posredovalnice za delo, je zavod prevzel skrb še za: pomoč mladini in odraslim pri izbiri poklica v skladu z njihovimi nagnjenji in zmognostmi ter potrebami gospodarstva in javnih služb; skrb za strokovno usposabljanje, prekvalifikacijo in uveljavljanje z zakonom določenih pravic začasno nezaposlenih; za poklicno usmerjanje in vključevanje mladine v uk...

Precej obširnejša zavodova dejavnost terja razen potrebnega upravnega aparata tudi dobro organizirano službo zaposlovanja in poklicnega usmerjanja delavcev, oboje pa terja povezanost z ustrezno analitično službo s statistiko in evidenco. Zato namerja zavod v novih prostorih, v katere se je nedavno vselil, organizirati omenjeno statistično analitično službo in ambulanto, ki bo pod strokovnim vodstvom zdravnika-specialista za poklicno usmerjanje delavcev in ki bo nedvomno s pridom služila ne samo trboveljski komun, temveč celotnemu zasavskemu območju.

Kot doslej, bo Zavod za zaposlovanje delavcev v Trbovljah še nadalje posvečal vso pozornost zaposlovanju ženske delovne sile in mladine, ki je v tem kraju vsako leto več in predstavlja obsežno področje dela zavoda, na katerem je minulo leto dosegel lepe uspehe.

PRED SAMOUPRAVNIMI ORGANI PTT ODGOVORNE NALOGE

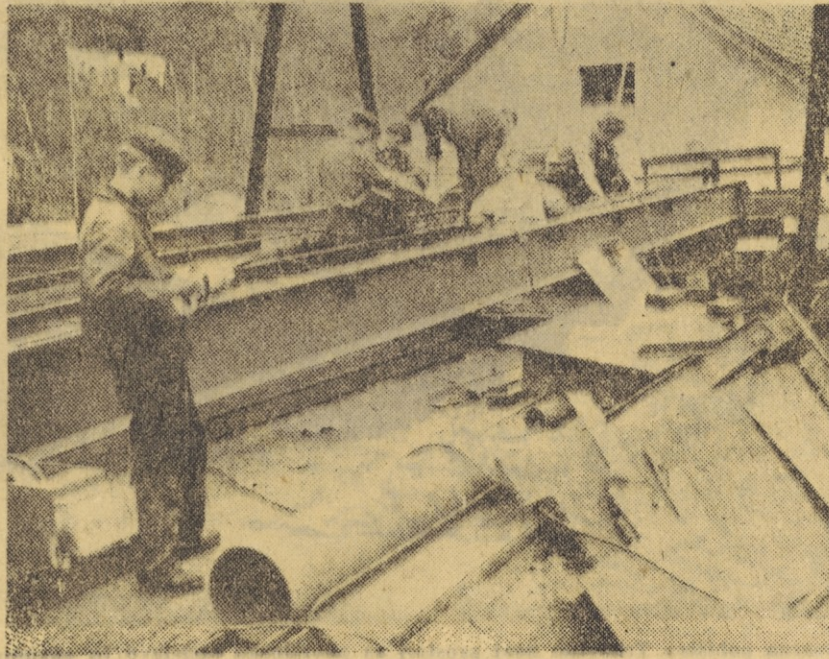
Z decentralizacijo upravljanja ptt dejavnosti je bilo ustanovljeno PODJETJE ZA PTT PROMET V TRBOVLJAH. To podjetje združuje več izvršilnih enot v zasavskem bazenu: Dol pri Hrastniku, Izlake, Hrastnik, Podkum, Trbovlje, Radeče, Zagorje in Zidani most.

Od osamosvojitve podjetja leta 1961 do danes je vložil kolektiv naštetih enot v splošno mehanizacijo poštnega prometa, telegrafijo in telefonijo 64 milijonov dinarjev. Dogradili so ultra kratkovalni sistem Ljubljana—Trbovlje, povečali avtomatsko telefonsko centralo v Trbovljah za 100 priključkov in vključili v telefonsko centralo Hrastnik telefonske naročnike iz Dola pri Hrastniku, postavili več telefonskih govorilnic...

Ceprav je kolektiv močno povečal in izboljšal ptt storitve, temeljijo smernice sedemletnega perspektivnega plana na nadaljnji mehanizaciji in avtomatizaciji ter povečanju poštno telegrafskih in telefonskih storitev: priključitev vozelnega področja Trbovlje na tranzitno telefonsko centralo v Ljubljani, s čimer bo omogočena neposredna povezava naročnikov z ljubljansko, gorenjsko in koprsko omrežno skupino; postavitev 12-kanalnega visokofrekvenčnega prenosnega sistema, ki bo vezan na osrednjo telegrafsko centralo v Ljubljani. S tem bo Zasavje dobilo najmodernejšo telegrafsko in telefonske zveze z republiškim središčem in drugimi avtomatiziranimi področji.

Mehanika Trbovlje: montaža varovalk

Metalijska izdelava mostnega žerjavnika nosilnosti 3 tone

URESNIČITEV STARE ŽELJE

Eno izmed 22 po vojni ustanovljenih podjetij v Trbovljah je podjetje ELEKTRO LIVARSKA INDUSTRIJA »ELIT« TRBOVLJE. Tudi za to, kot za vsa po vojni zgrajena podjetja, je značilen skromen začetek.

Decembra 1954 je bila ustanovljena Tovarna gospodinjskih električnih strojev »Elektrostandard«, ki se je pozneje preimenovala v »ELIT« TRBOVLJE. Naslednje leto po ustanovitvi je pričela tovarna s poizkusno proizvodnjo z desetimi delavci. Izdelovali so gospodinjske aparate za široko potrošnjo. Proizvodnja ni bila posebno uspešna. Kazale so se pomanjkljivosti v dokaj pomanjkljivi in zastareli opremi ter strojih, neizkušenosti kolektiva in zlasti v raztresenih poslovnih prostorih. Slednje je bilo odločilnega pomena, kajti leto je povzročilo, da je bila proizvodnja neorganizirana, zategadelj pa tudi nizka produktivnost dela, dokaj višji režijski in proizvodni stroški, nizka akumulativnost... Kljub naštetim težavam je delovni kolektiv tovarne vztrajal in letos, ko praznuje 10-letnico obstoja, s ponosom zre na prehojeno pot.

Proizvodni diagrami so iz leta v leto rasli. Že leta 1956 je prešla tovarna iz poskusne v redno proizvodnjo. Takrat je štel kolektiv že 42 delavcev, ki je ustvarjal 21 milijonov skupnega dohodka. Naslednje leto se je število zaposlenih zvišalo na 61, dohodek pa na 51 milijonov dinarjev, vendar z doseženimi uspehi kolektiv ni bil zadovoljen. Njegova stara želja je bila: zgraditi nove poslovne prostore. Zato je ves čas skrbno zbiral sredstva, da bi uresničil svojo zamisel. Uspel je! Kolektiv tovarne je še enkrat opravil svoj obstoj. Lani 29. novembra je slavil dvojni praznik — dan republike in delovno zmago — otvoritev novih prostorov.

Da je lahko kolektiv sodobno organiziral proizvodnjo, kot to terjajo proizvodni proces in omogočajo prostorni obrati nove tovarne, kolektiv ni zanemaril mehanizacije. Nasprotno. Veliko sredstev je potrošil za nabavo novih strojev in strojne opreme, ki jo je sproti kupoval. Upravičeno sodijo, da bodo le tako še bolj povečali produktivnost dela. Dosedanja prizadevanja na tem področju in pa nenehno izpopolnjevanje sistema nagrajevanja, v kar je zlasti usmerjena pozornost organov samoupravljanja, so dala dobre rezultate. Saj je dosegel kolektiv minulo leto 340 milijonov realizacije, letos pa načrtujejo 400 milijonov. Po perspektivnem proizvodnem planu bo podjetje še nadalje povečevalo proizvodnjo. Posebno veliko si obeta od specializacije ne bo bistveno zmanjšo mehanizacijo, vendar se zavoljo specializacije in bo bistveno zmanjšal proizvodni program. Le-ta predvideva ukinitve nekaterih izdelkov, tako da bo »ELIT« TRBOVLJE še naprej izdeloval: pralne stroje oziroma baterije, vse vrste tekamelit mazalke, instalacijski material in siluminske podstavke in opravljal usluge vliivanja.

NAČRTNA USMERITEV V SPECIALIZACIJO

Leta 1948 so v Trbovljah pričeli graditi Strojno tovarno na prostoru Centralnih rudniških delavnic. 60 mizarjev, ki so bili zaposleni v teh delavnicah, je zavoljo tega sklenilo zgraditi nove prostore v gornjih Trbovljah. Zamisel je podprl občinski ljudski odbor, kolektiv 60 mizarjev pa se je z velikim elanom oprijel dela. Potrebe mlade socialistične domovine, udarniško delo, stara opeka porušeni rudniški delavnice, zastarela oprema, to so bili temelji današnje TOVARNE POHIŠTVA V TRBOVLJAH. Leta 1951 so bili

ELIT: modeliranje jedrovnikov

zgrajeni novi prostori in z odločbo občinskega ljudskega odbora je bilo ustanovljeno podjetje »STROJNO MIZARSTVO TRBOVLJE«. Leto dni kasneje se je kolektivu pridružilo Mestno mizarstvo podjetje Trbovlje. Tako okrepjeni kolektiv je pričel izdelovati izdelke stavbnega mizarstva, kuhinjsko in sobno pohištvo ter solsko in pisarniško opremo. Podjetje je iz leta v leto izboljševalo kvaliteto izdelkov in se tako uspešno uveljavilo na domačem tržišču. Realizacija se je postopoma večala od 47 milijonov v letu 1952 do 313 milijonov dinarjev lani. Ob 10-letnici obstoja se je Strojno mizarstvo preimenovalo v TOVARNO POHIŠTVA TRBOVLJE.

Da je kolektiv dosegel nekajkrat večjo realizacijo, je nedvomno največ pripomoglo zavestno usmerjanje proizvodnje v serijsko izdelovanje sodobne šolske in pisarniške opreme. To je omogočilo hitrejši in učinkovitejši dvig delovne storilnosti in s tem tudi konkurenčnost na trgu. Že več let ima tovarna enake cene za svoje izdelke. To in pa solidno poslovanje je zagotovilo dobre odjemalce, s katerimi je kolektiv tovarne sklenil pogodbe skoraj za vso letošnjo proizvodnjo. Največ njihovih izdelkov kupita »Slovenija-les« in »Lesnina« v Ljubljani. V podjetju z zadovoljstvom povedo, da imajo vedno dovolj dela in da sedaj predvsem izdelujejo pisarniško opremo, kot so pisalne mize, omare, vitrine, itd.

Če je podjetje hotelo serijsko proizvodnjo še bolj izpopolniti, pottlej je razumljivo, da je vlagalo vsa ustvarjena sredstva v mehanizacijo. Lani je potrošilo več kot 26 milijonov dinarjev za nove stroje in opremo. Zlasti pomembna investicija je dograditev nove žage in skladišča za rezan les in hlodovino. Sedaj gradi podjetje tudi novo poslopje, v katerem bo skladišče novih izdelkov, odprema in nekaj upravnih prostorov.

Ceprav zlasti omenjamo dobro gospodarjenje, je treba poudariti, da je bila skrb za delovnega človeka in usposabljanje kadra vedno med prvimi nalogami podjetja, ki danes brez skrbi gleda v prihodnost. Vendar se skrb za delavca ne kaže samo v izobraževanju na strokovnih tečajih, ki jih podjetje organizira s pomočjo delavske univerze v Trbovljah, temveč tudi v nenehni skrbi za delavca na delovnem mestu, za njegovo varnost, za primeren oddih in rekreacijo.

Naj na koncu še povemo, da zaposluje specializirana TOVARNA POHIŠTVA TRBOVLJE 137 delavcev, ki bodo letos ustvarili več kot 350 milijonov dinarjev skupnega dohodka.

200 milijonov dinarjev in bo v končni fazi zaposloval okoli 700 delavcev, predvsem ženske delovne sile (90 odstotkov). TOVARNA POLPREVODNIKOV V IZGRADNJI že sedaj zaposluje več kot 200 delavcev, del pri gradnji objekta, del pa v proizvodnji v prostorih tovarne »ELIT« Trbovlje, kjer se delavci priučujejo v novem poklicu, da bo lahko ob vselitvi v nove prostore proizvodnja nemoteno stekla. Trenutno se vozi v Ljubljano in Kranj 80 delavcev, ki se usposabljaajo v obratih »Iskre« za kvalificirane delovne moči, od katerih znanja bo v bodoče v znatni meri odvisen narodni dohodek ob predvideni vrednosti proizvodnje — 4 milijarde 700 milijonov dinarjev letno.

PROIZVODNJA NENEHNO NARAŠČA

Skrb za delovne invalide in dela manj zmogljne osebe v trboveljski komunici je rodila Zavod za zaposlitev invalidnih in drugih oseb »TIKA« Trbovlje. Humana in vsestranska pomoč občinske skupščine, družbeno-

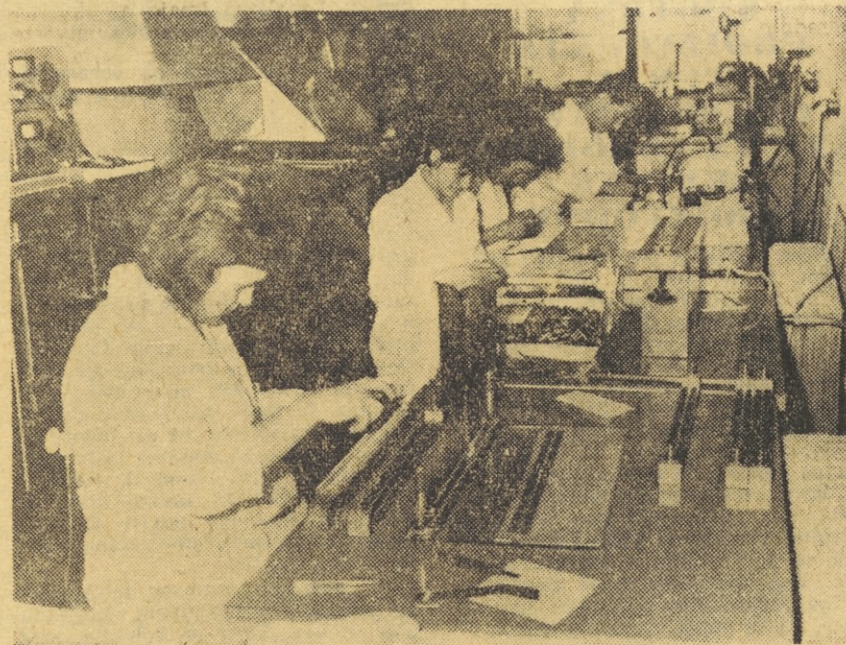

Tika: šivalni stroji za žico, ki jih v podjetju uporabljajo za šivanje kartonov in zaščitne valovite lepence

TOVARNA POLPREVODNIKOV V IZGRADNJI

Graditev TOVARNE POLPREVODNIKOV V TRBOVLJAH je del obsežnega rekonstrukcijskega programa kranjske »Iskre«. Nova tovarna, ki bo predvidoma zgrajena v letu 1966, bo predstavljala 12. poslovno enoto tovarne »Iskra« Kranj. Po današnjih predračunih bo veljal objekt z ustrezno opremo blizu 2 milijarde

političnih organizacij, podjetij in ne naposled vse družbene skupnosti trboveljske komune ter nekaterih gospodarskih organizacij v Kranju in Ljubljani je omogočila, da se je Zavod TIKA razvil iz majhne, z zastarelo opremo in stroji opremljene delavnice do sodobnega in veliko obetajočega obrata. Zavod je danes priznan poslovni partner številnim renomiranim podjetjem, kot so: Steklarna »Boris Kidrič« v Rogški Slatini, »Mehanika« Trbovlje, Saturnus Ljubljana, Steklarna Hrastnik...

Tovarna polprevodnikov: oddelek za televizorske diode

Vsekakor pa bo ZAVOD »TIKA« za poklicno rehabilitacijo invalidov, ki danes zaposluje že 63 delavcev, z vselitvijo v nove poslovne prostore (kajti zdajšnji so tako tesni, da skoraj ni moč zaposliti nobenega delavca več) dokaj lažje povečeval proizvodnjo vseh treh obratov — knjigovoznice, tiskarne in kartonaže kot doslej. Letos bo namreč že dosegel vrednost realizacije 180 milijonov, kar pa pomeni 38 milijonov din več kakor v minulem letu.

ZLATARSTVO JE POSTALO TRADICIJA

Zgodovina pripoveduje, da so v Trbovljah izdelovali predmete iz zlata že v letih med prvo in drugo svetovno vojno. Od takrat pa do danes ta dejavnost nenehno napreduje. Zato pravijo v obrtnem podjetju »ZLATARSTVO« TRBOVLJE, ki je aprila letos praznovalo 10-letnico obstoja, da je postalo zlatarstvo v teh krajih že tradicija.

Obrtno podjetje »ZLATARSTVO« je ob ustanovitvi zaposlovalo sedem delavcev. Le-ti so delali na začetku

v zelo primitivnih pogojih dela. Pomankljiva oprema in temni nezdravi prostori so bili obeležje takratne delavnice. S prizadevanjem kolektiva pa se je podjetje razvilo v razmeroma sodobno zlatarsko delavnico. Zdaj zaposluje podjetje 30 delavcev, ki so se lani vselili v nove prostore okrogle stavbe pri Dimniku. Boljša razvrstitev strojev, ločeni oddelki, izboljšana organizacija proizvodnje so bili pogoj sodobnejši tehnologiji, ki je omogočala znaten porast produktivnosti, predvsem pa kvaliteto izdelkov.

Podjetje je ustanovilo poslovni enoti »Optiko«, ki je izrazito uslužnostni obrat in v katerem lahko varovanci Socialnega zavoda dobijo razne optične pripomočke, ter »Zičarno«, v kateri izdelujejo različne vrste žic za potrebe elektroindustrije. Letos namerava »ZLATARSTVO« ustanoviti še prodajalno za lastne izdelke in druge predmete optične ter urarske stroke. Nedvomno bo ustanovitev nove prodajalne znatno vplivala na povečanje skupnega dohodka, ki se bo letos, kakor pravijo v upravi podjetja, zvišal za 9% v primerjavi s preteklim letom.

Omeniti velja, da se kolektiv »ZLATARSTVA« uspešno uveljavlja v mednarodni delitvi dela, kajti svoje lične in kvalitetne izdelke izvažajo v zahodnoevropske države.

STANOVANJSKA SKUPNOST CENTER

V Trbovljah so tri stanovanjske skupnosti: stanovanjska skupnost Zasavje, Trbovlje II in Center. Slednja je največja, saj na njenem območju živi okoli 11.000 prebivalcev in zajema središče mesta, področje Kleka in več okoliških vasi, kot so: Planinska vas, Čebine, Partizanski vrh in Vrhe. Ker v Trbovljah uslužnostna dejavnost ni dovolj razvita, je stanovanjska skupnost ustanovitelj številnih servisov. V servisu, od katerih je najbolj dobrodošel servis za popravila in vzdrževanje hiš — kajti na tem področju je veliko starih poslopj — je redno zaposlenih 16 ljudi, predvsem upokoencev. Po potrebi pa začasno zaposlijo tudi po 20 delavcev. STANOVANJSKA SKUPNOST CENTER bo ustanovila servis za popravila gospodinjskih električnih pripomočkov, vendar je zdaj še brez strokovne moči.

STANOVANJSKA SKUPNOST TRBOVLJE II

zdrružuje več naselij in ulic: Naselje Kešetovo, Dom in vrt, Leninov trg, Trg Franca Fakina, Golovec, Keršičev hrib, Ojstro in ulice Pod gozdom, Oreškovo, Gimnazijsko, Tončke Čečeve...

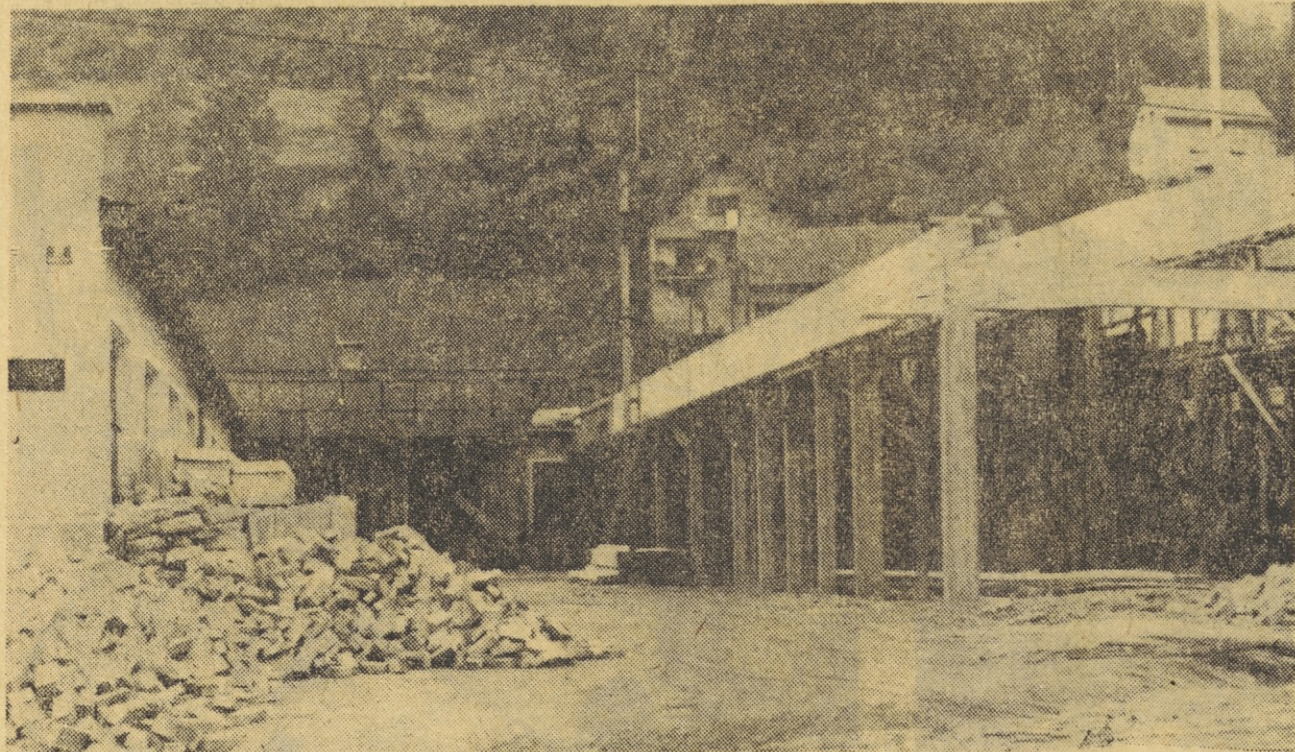
Na območju STANOVANJSKE SKUPNOSTI TRBOVLJE II, ki zajema pretežno mestne predele, živi okoli 4000 prebivalcev. Le-tem pomaga iz vsakdanjih tegob stanovanjska skupnost z dokaj razvito servisno službo. S servisi za popravila in vzdrževanje hiš, za pomoč v gospodinjstvu, za pomoč starim in onemoglim osebam, s podporami socialno ogroženim dosledno izvaja svoj program in opravičuje svoj obstoj.

STORITVENA DEJAVNOST ZAJEMA POLOVICO PROIZVODNJE

Iz nekdanje šiviljske in krojaške obrtne delavnice je nastalo leta 1953 obrtno podjetje KROJASTVO IN ŠIVILJSTVO TRBOVLJE. Čeprav zajema storitvena dejavnost podjetja 50 odstotkov proizvodnje, teži kolektiv k povečanju obrtne dejavnosti, predvsem težke gornje konfekcije, ki jo izdelujejo za trgovsko omrežje podjetja »Prvi junij« Trbovlje. Letos so pričeli izdelovati tudi zaščitne obleke, katerih proizvodnja bo oržkone prispevala dokajšen delež k predvidenemu 20-odstotnemu povečanju dohodka.

BRIVNICE V TRBOVLJAH

Zora v centru, Vida pri gostilni Dimnik, Slavica v Trbovljah II in Vera na Tereziji. Te se ne bodo nikdar videle, vedno bodo ostale tam, kjer so. To so namreč le ime na štirih poslovalnic obrtnega podjetja »BRIVNICE« TRBOVLJE. Če pa gre fant k Zori, Vidi, Slavici ali k Veri, naj vas to ne moti, kajti tam ne delajo samo hitro in lepe prišeske dekletom in ženam, temveč strežejo tudi moškim. Da je res tako, se prepričajte. Pojdite tja in videli boste, da boste mimogrede in kvalitetno postreženi in postrženi.

Tovarna pohištva Trbovlje: novi prostori za površinsko obdelavo in odpremo so v izgradnji in bodo predvidoma končani do julija letos

GOZDNO GOSPODARSTVO LJUBLJANA — GOZDNI OBRAT TRBOVLJE — HRASTNIK

Gozdno gospodarstvo Ljubljane ima v svoji sestavi 11 gozdnih obratov, med katerimi je tudi obrat Trbovlje, ki je bil ustanovljen leta 1960 z nalogo, da gospodari z vsemi družbenimi gozdovi na območju občin Hrastnik, Trbovlje in Zagorje. Lani je prevzel obrat v oskrbo tudi zasebne gozdove, zato se je poslovanje omejilo le na občini Hrastnik in Trbovlje, ime pa se je spremenilo in se glasi: GOZDNO GOSPODARSTVO LJUBLJANA — GOZDNI OBRAT TRBOVLJE-HRASTNIK.

Začetna skromna dejavnost 30-članskega kolektiva tega obrata, ki je bila usmerjena predvsem v smotrno izkoriščanje gozdov, se je vsako leto širila. Zdaj kolektiv opravlja tudi gozdno gojitvena dela. Letno pogozdi blizu 12 hektarov goščav in neguje ter redči 70 hektarov gozdnih kultur. Milijon kubičnih metrov lesa, ki raste na površini 6900 hektarov, ni moč uspešno gojiti in izkoriščati brez gozdnih poti in cest. Zato namenja kolektiv letno 3 milijone dinarjev za vzdrževanje in izgradnjo gozdnega cestnega omrežja. S tem omogoča mehanizirano gozdno proizvodnjo, predvsem pa olajšano manipulacijo lesa in hitro dostavo do potrošnika. Obrat oskrbuje vso Zasavsko dolino z lesom (Rudnik Trbovlje, Tovarno pohištva in gradbeno podjetja »Zasavje« v Trbovljah, Lesno industrijsko podjetje Zagorje in druga podjetja v ljubljanskem gozdno gospodarskem področju). Letno pripravi 10.500 kubičnih metrov. Kljub naraščajočim potrebam po lesu pa posveča obrat vso pozornost strokovni plati rentabilnega kompleksnega gospodarjenja v vseh gozdovih. V ta namen je kolektiv prišel skleniti 10-letne dogovore in zakupne pogodbe z lastniki zasebnih gozdov o sodelovanju v gozdni proizvodnji. S temi pogodbami je obrat doslej že zajel 85 odstotkov blagovne proizvodnje iz zasebnih gozdov. Po sedemletnem perspektivnem planu bo veljala skrb kolektiva nadaljnji graditvi gozdnih cest in poti v nedostopne predele in pogozdovanju hitro rastočih iglavcev na površinah, ki za kmetijsko proizvodnjo niso primerne.

V OSPREDJU PROIZVODNJA MESA

Čeprav vzreja 140 glav goveje živine letno na KMETIJSKEM POSESTVU OSTENK ne predstavlja posebno močne osnove za preskrbo prebivalstva na trboveljskem območju, vendar pa predstavlja začetek v uveljavljanju živinorejske proizvodnje v tem kraju. Poleg 85 hektarov travnikov in košenic, ki so osnova za pridelovanje krme, ima posestvo v kooperaciji nekaj zasebnih posestev, kjer je letno še kakih 30 goved. Letos bo KMETIJSKO POSESTVO OSTENK nudilo domačemu trgu blizu 60.000 kg mesa in okoli 100.000 litrov mleka.

V TRBOVLJAH NOV HOTEL

Razsojanje o gostinstvu in turističnem gospodarstvu vodi na prag GOSTINSKEGA PODJETJA »RUDAR« TRBOVLJE, ki je središčno gostinsko podjetje v Trbovljah.

Podjetje je bilo ustanovljeno leta 1962 in je združevalo 3 poslovne enote, katerim so se lani pridružile: gostinsko podjetje »Majolka«, samostojno gostišče »Delavski dom«, gostišče »Zasavje« in »Partizan«. Združeno podjetje je v tem letu odprlo poslovne enote v prostorih nekdanjih gostišč »Pod klečco«, »Dimnik«, »Klek« ter »Točilnico«. Kolektiv »RUDARJA« namerava v bližnji prihodnosti dograditi gostinski paviljon na kolodvoru, pri čemer mu bo po-

Gozdni obrat Trbovlje: nakladanje in transport hlodovine

Ena od sodobnih poslovalnic Trgovskega podjetja »1. junij«

magala Cementarna, brčkone pa tudi preseliti gostišče pri Završku v prostore pri Sitarju, da bo tako omogočil Strojni tovarni razširiti upravne prostore. Promet, ki ga dnevno beleži z obiski domačih in tujih gostov v 14 gostiščih, upravičuje namero 66-članskega kolektiva, da prične z izgradnjo novega hotela. Zlasti zato, ker v Trbovljah ni sodobno urejenega gostinskega objekta s prenočišči, medtem ko poslovni turizem nenehno narašča skladno s gospodarskim razvojem komunne. V Trbovljah je danes na voljo le 12 ležišč v 4 sobah in to brez tekoče vode, s skupno kopalnico.

Moderno opremljen hotel bo zgrajen do leta 1966 in bo predvidoma imel 45 ležišč (najmanj 10 sob z eno posteljo ter apartma), restavracijo in bife. Prvotni načrt navedga gostinskega objekta je vseboval tudi obrat družbene prehrane ter več garsonjer za oddajo v najem, vendar so ga opustili, ker ni bilo za to na razpolago dovolj sredstev. Od skupne vrednosti gradnje bo vložil kolektiv »RUDARJA« 30 odstotkov lastnih sredstev. Hotel bo zgrajen ob zdajšnjem poslopiju restavracije »Turist« v središču mesta in terja urbanistično rešitev celotnega zazidalnega načrta Trga revolucije, kar pomeni prestavitve spomenika, ceste, regulacijo potoka Trboveljskega in rešitev vrste drugih problemov. Načrti so že pripravljeni in računa se, da bodo pričeli z delom v drugi polovici letošnjega leta. V prvi fazi bodo gradili nizke komunalne gradnje, medtem ko v drugi in tretji fazi pridejo na vrsto upravne zgradbe, trgovsko središče z lokali, toplarna ter hotel.

Poudariti velja, da v podjetju »RUDAR« niso pozabili na poglavitno — solidno postrežbo. Zategadelj so pričeli z načrtnim izpopolnjevanjem strokovnega znanja zaposlenih in s štipendiranjem novih mladih moči. V Gostinskem šolskem centru v Ljubljani imajo v uku tri učence, s pomočjo Delavske univerze v Trbovljah pa so organizirali tečaj za strokovno izobrazbo v strežbi, ki ga je obiskovalo 36 delavcev, zaposlenih na teh delovnih mestih.

SKRB TRGOVSKEGA PODJETJA »VITAMINKA«

Velja oskrbi prebivalstva s sadjem in zelenjavo, z mlekom in mlečnimi izdelki ter drugimi kmetijskimi pridelki. Trgovski lokali »VITAMINKA« v Trbovljah — 8 po številu — so smotrno razporejeni po razmeroma obsežnem mestnem območju in v celoti zadovoljujejo potrebe potrošnikov. Rast prometa vendar ne rekuje »VITAMINKA« in občinski skupščini, da skupno čimprej najdeta rešitev v primerljivih večjih poslovalnicah s skladiščnimi prostori, kajti le tako bo mogoče nuditi potrošnikom večjo izbiro in kakovostno blago.

KMALU VEČJA IZBIRA

Med številnimi prodajalnami domačih podjetij na glavni ulici v Trbovljah je PRODAJALNA KONFEKCIJE »VARTEKS«, PRIZNANE VARAŽDINSKE TEKSTILNE INDUSTRIJE. Ta ima veliko izbiro gornje konfekcije moških, ženskih, deških oblek in plaščev. Ko bo dograjeno trgovsko središče v Trbovljah, bo prodajalna VARTEKS dobila nov lokal, v katerem bo organizirala delno samopostrežbo in bo poleg konfekcije nudila potrošnikom tudi polkonfekcije, saj bo imela svojo krojačnico. Hkrati s tem bo v novem lokalu obogatila asortiman od prejšnjih 56 na 72 številki velikosti pri moških oblekah. To je za »vsakogar«.

OBRATNO PODJETJE »TAPETNIŠTVO« TRBOVLJE

Ze sam naslov pove, da je osnovna dejavnost podjetja oblažninjenje različnega pohištva; kavčev, stolov, divanov... Svoje lične izdelke prodaja »TAPETNIŠTVO« poslovalnici Lesnine in Slovenijalesu v Celju, Ljubljani, Kranju in drugod. Največji odjemalec je trgovsko

podjetje »Prvi junij« v Trbovljah. »TAPETNIŠTVO« je bilo ustanovljeno leta 1955 in je najprej združevalo več manjših obrtnih delavnic, dokaj oddaljenih med seboj. Zategadelj je bila proizvodnja v začetku primitivna, individualna in neorganizirana. Seže z dograditvijo novih poslovnih prostorov leta 1962 je kolektiv, ki šteje danes okoli 30 delavcev, zaživel. S pomočjo strokovnega vodstva in organov samoupravljanja je kolektiv reorganiziral proizvodnjo in je dosegel lani že 134 milijonov skupnega dohodka, letos pa predvidevajo vrednost realizacije 145 milijonov dinarjev.

NAJVEČJE TRGOVSKO PODJETJE

TRGOVSKO PODJETJE »PRVI JUNIJ« TRBOVLJE vključuje v svojem poslovanju grosistično in detalistično dejavnost ter je nedvomno največje trgovsko podjetje v komunni. Pomen podjetja v posredniški funkciji je vsestranski, saj ima specializirane lokale za prodajo tekstila, špecerijskega blaga, obutve, železnice, gospodinskih strojev, avtomobilskega materiala... Ima dve samopostrežni trgovini in veleblagovnico z 12 specializiranimi oddelki: špecerijskega blaga, manufakture, trikotaže, pohištva, nogavic do konfekcije, pozamenterije in ostanke raznega tekstilnega blaga.

V 12 poslovalnicah in veleblagovnicah je ustvaril kolektiv, ki združuje

VSELEJ SVEŽE IN OKUSNO

Tudi po 800 koščkov vsak dan svežega in okusno pripravljene peciva prodamo dnevno, so povedale prikupne prodajalke SLAŠČICARNE TRBOVLJE. Proti večeru nam ga čisto zmanjka, so nadaljevale, zato Trboveljčani, ki imajo radi sladkarije, pogosto sežejo po keksih, čokoladi, bonbonih, s čimer smo vedno dobro založeni, ali pa se uredijo k mizi in se osvežijo s kavo, limonado ali sadnim sokom. Dnevni izkupiček nedvomno potrjuje pri-poved: SLAŠČICARNE v TRBOVLJAH, kjer je zaposlen 14-članski kolektiv, iztržijo dnevno okoli 200.000 dinarjev.

EDINA ŽELJA — SODOBNO UREJENE PRODAJALNE

tako povedo v upravi INDUSTRIJSKEGA PODJETJA »MESO« TRBOVLJE. In naprej: »Od vseh sedem mesnic oziroma prodajaln (dve sta specializirani za prodajo rib), kolikor jih imamo v Trbovljah je samo ena primerno urejena za prodajo mesa in mesnih izdelkov. Delikateso smo še nekako uspeli urediti, drugih, ki so malone vse potrebne temeljite obnove, da bi vsaj delno zadovoljevale higienskim predpisom, pa ne moremo kljub pripravljenim potrebnim sredstvom, ker urbanistični načrt Trbovlje še ni izdelan. Stremimo za tem, da bi bilo poslovalnic manj, vendar ne na škodo potrošnikov. Poslovalnice naj bi bile sodobno urejene, imele naj bi več sekalnih mest in ločene prostore za prodajo drugih mesnih izdelkov ter skupno registrsko blagajno. S tem bi omogočili solidno in hitro postrežbo, povečali obseg prodaje in ne naposled, smotrnejše izkoristili delovno silo. Sekalce mesa bi lahko ob dnevih, ko ni velikega prometa, zaposlili v obratu za predelavo mesa.«

Kolektiv je začel tako rekoč iz nič. Ob ustanovitvi ni imel niti klavnice niti lastnega prostora za predelavo mesa. Iz leta v leto je skrbno zbiral sredstva, da si je zgradil moderno predelovalnico in uredil primerno skladišča, zamenjal vprežni voz za razvažanje mesa po poslovalnicah s kamioni in dostavnimi avtomobili, dogradil potrebne garaže, črvarno... Ze samo podatek, da je podjetje pričelo poslati s 5 milijoni poslovnega sklada, ki je do danes narasel na 60 milijonov, dovolj zgovorno priča o dosedanjem gospodarjenju delovnega kolektiva. Toliko bolj so vidni uspehi, če vemo, da znaša letna proizvodnja 300.000 kilogramov raznih mesnih izdelkov in 700.000 kilogramov vseh vrst svežega mesa, kar predstavlja v realizaciji blizu pol milijarde skupnega dohodka.

Tudi v prihodnje namerava kolektiv povečevati proizvodnjo, zategadelj velja njegova pozornost mehanizaciji obratov. Nedvomno bo v svoji nameri uspel, zlasti še, če se bodo razmere pri odkupu živine uredile.

Splošno čevljarstvo Trbovlje: prikrojevalnica in šivalnica

SKROMNA ŽELJA

OBRATNEGA PODJETJA SPOŠNO ČEVLJARSTVO TRBOVLJE je nov električni šivalni stroj, s katerim bi družina 20 delavcev lahko znatno povečala proizvodnjo in presegla začrtanih 30 milijonov realizacije. Podjetje ima dve poslovalnici in delavnico, v kateri trenutno ne popravljajo samo starih in izdelujejo novih čevljev, temveč izdelujejo tudi zaščitna sredstva za potrebe rudnika, Strojne tovarne in drugih podjetij. Zaščitne rokavice in varilski predpasniki so iskani proizvod na domačem trgu, zato ima takšnji kolektiv vedno dovolj dela.

Gostinsko podjetje »Rudar«

INVESTICIJSKA GRADITEV NAJ TEMELJI NA ELEMENTIH ZNANSTVENEGA RAZISKOVANJA

Večidel vse gospodarske aktivnosti v Trbovljah, predvsem proizvodnje, je zasnovan na premogu. Premogovništvo je temeljni kamen številnim industrijskim podjetjem v Zasavski dolini in je celo odločilno vplivalo na to, kako se bo usmerjal promet. Saj je prav premogovništvo terjalo, da je bila železniška proga, kljub velikim tehničnim oviram, speljana po dnu zasavske kotline. Bogate izkušnje rudarskega bazena so rodile nova podjetja strojegradnje in posebne obrate za rudarske gradnje, ki izvršujejo naročila po vsej Jugoslaviji pa tudi v razvijajočih se deželah Afrike in Azije. Čedalje obsežnejša investicijska gradnja, zlasti pa investicije, ki jih terjajo gospodarske zmogljivosti Zasavja, so narekovale ustanovitve posebne organizacije, ki naj bi se ukvarjala s programiranjem investicij, z analizami in s proučevanjem tehnoloških procesov in ekonomike ter z razvijanjem in rekonstruiranjem novih naprav in mehanizmov.

Tako je bilo leta 1957 ustanovljeno INŽENIRSKO PROJEKTANTSKO PODJETJE »INVESTICIJSKI BIRO TRBOVLJE«.

Novoustavljeno podjetje se je najprej bavilo s propagiranjem investicijske dejavnosti v Zasavju, nato je prešlo na projektiranje gradbenih objektov, visokih, nizkih in rudarskih gradenj, na proučevanje in projektiranje industrijskih naprav in končno celotnih tehnoloških procesov.

Kaj kmalu je mlada delovna organizacija spoznala, da je odvisna uspešnost zdajšnjih industrijskih potencialov predvsem od načrtnega osvajanja napredne tehnike in da je njen razvoj zagotovljen le ob nehnem pospeševanju, usmerjanju in spodbujanju iznajditelstva in dejavnosti tehničnih izboljšav.

Zato je INVESTICIJSKI BIRO V TRBOVLJAH ustanovil lani poleg oddelka za konstrukcije tudi lastne prototipske laboratorije, v katerih gradi in preizkuša naprave. Ko je naprava preizkušena in odgovarja zamisli ter namenu, jo INVESTICIJSKI BIRO odstopi zainteresiranim industrijskim podjetjem, da jo vključijo v svojo redno proizvodnjo. Trboveljska inženirsko projektantska organizacija predstavlja torej posebno organizacijsko enoto, ki vnaša v investicijsko graditve elemente znanstvenega raziskovanja in proučevanja in stremi za tem, da s svojim delom dvigne na kvaliteto višjo raven tako podjetja strojegradnje v Zasavju in druge proizvajalce in graditelje rudarskih objektov kakor tudi podjetja gradbene operative.

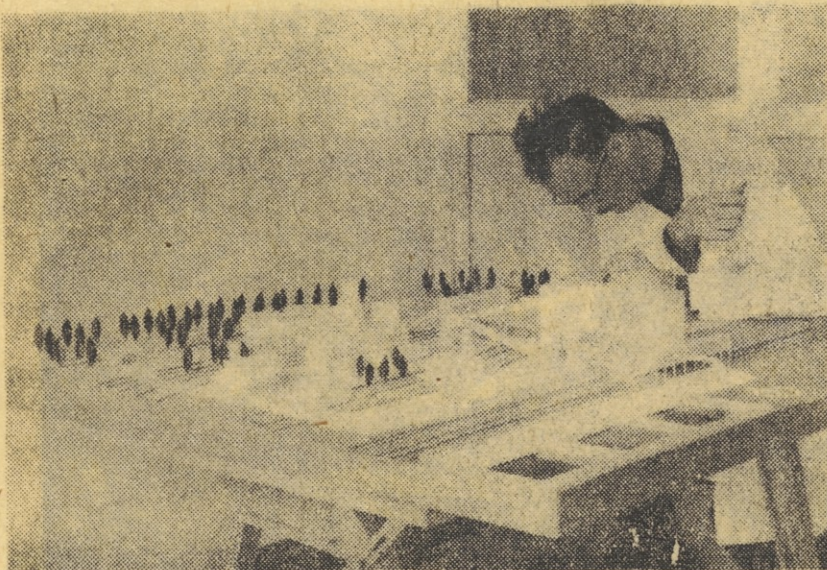
Nedvomno je uspešnost poslovanja biroja odvisna od strokovnosti kadrov, s katerimi razpolaga. Zato ima podjetje, ki zaposluje 111 delavcev (večidel visokokvalificiranih strokovnjakov), obsežen program štipendiranja kadrov na visokih in srednjih tehničnih šolah. Hkrati pa usposablja svoje inženirje s diplomskih študijem na fakultetah ter jim omogoča obiskovanje intenzivnih tečajev tujih jezikov. Kajti INVESTICIJSKI BIRO TRBOVLJE se s svojo dejavnostjo uspešno uveljavlja tudi v tujini. Ze tretje leto dela posebna skupina biroja na projektilanju cestnih in inženirskih gradenj v kooperaciji s firmo BAI iz Frankfurta, nadalje izvaja montažna dela za firmo »Siemens« v Münchnu, projektira obsežne objekte za odpiranje in predelavo svinečnih in cinkovih rud v Alžiru in železnih rud v Indiji.

Omenimo naj še, da je INVESTICIJSKI BIRO TRBOVLJE tudi osrednji tehnični organ Rudarsko industrijske skupnosti »RUDIS«, ki povezuje vse institucije in proizvajalce na podjetja, ki sodelujejo v izgradnji rudarsko industrijskih objektov.

ZA ZDRAVJE DELOVNEGA ČLOVEKA

55 tisoč prebivalcev, ki uveljavljajo svoje pravice do zdravljenja in sploh do kakršnekoli zdravniške intervencije v Trbovljah, upravičuje obstoj tamkajšnje SPLOSNE BOLNIŠNICE ter njenih ambulant. Upravičujejo, a hkrati kažejo na potrebo nadaljnjega poglobljanja hospitalnih zmogljivosti ter prilagajanja sodobni medicinski znanosti. Z izgradnjo novega otroškega oddelka je trboveljska bolnišnica sicer pridobila 40 novih postelj, problem kirurškega, internega in ginekološkega oddelka v stari stavbi bolnišnice, ki je bila zgrajena leta 1925, pa še zmerom ni rešen, ker stara stavba bolnišnice po svoji velikosti in zastarelosti že od osvoboditve ni več kos vedno večji potrebi po hospitalizaciji kirurških, internih in ginekološko-porodniških oseb.

43.800 bolniških oskrbnih dni na leto je nedvomno visoka številka, ki pripoveduje o vsakdanji dejavnosti bolnišnice. Njeni oddelki — interni kirurški, ginekološko-porodniški visoko presegajo stalno vse v skromnih prilikah dane možnosti zmogljivosti. Enako so zaposlene tudi ostale

Investicijski biro Trbovlje: delo na maketi separacije v Bogovini

enote bolnišnice: rentgenski oddelk, laboratorij, transfuzijska postaja in lekarna. Delovni program bolnišnice, ki temelji na lanskim analizam doseženih storitev, predvideva v letošnjem poslovanju nad 37 tisoč laboratorijskih preiskav, 4800 rentgenskih storitev, 2100 operativnih posegov, nad 900 elektrokardiogramskih preiskav. Vse te številke so vezane na že omenjeno število bolniških oskrbnih dni in seveda na 130 postelj, s katerimi trenutno razpolaga celotna bolnišnica. V tem delovnem programu vzbujajo zlasti pozornost namen porodniško-ginekološkega oddelka, ki bo letos omogočil z organizacijo lastne ambulantne uspešnejše zdravstveno varstvo žena. Njeno delo pa bo značilno vplivalo ne samo na zdravstveno varstvo žena v Trbovljah, pač pa tudi na zdravstveno varstvo žena v vsem Zasavju. Zdravstveno varstvo žena naj bi se organiziralo enako kot varstvo otrok v Centru za otroško varstvo pri Splošni bolnišnici, ki zajema kurativno in preventivno zdravstveno varstvo predšolskih in šolskih otrok.

POUDAREK JE NA UPORABI MEHANIZACIJE

Kot okrajno gradbeno podjetje je bilo po vojni ustanovljeno SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE »ZASAVJE« V TRBOVLJAH, ki sta se mu pozneje priključila gradbeno podjetje »Megrad« Trbovlje z obratom »Betonirka« in gradbeni obrat rudnika z mizarsko delavnico.

Cepprav je bilo podjetje ustanovljeno že leta 1947, se je začelo uveljavljati šele leta 1959: z uvajanjem sodobnega načina gradnje, s poudarkom na čim večji uporabi mehanizacije in gradbenih elementov se je podjetje uvrstilo na 23. mesto po velikosti od 64 gradbenih podjetij v Sloveniji. Tudi skrb za višjo raven strokovne izobrazbe zaposlenih je dala svojstven pečat industrijski gradbeni dejavnosti PODJETJA »ZASAVJE«, ki danes izvaja že vse vrste stanovanjskih, industrijskih in nizkih gradenj v Trbovljah.

Na koncu še nekaj podatkov: od leta 1959 je kolektiv »ZASAVJA« povečal realizacijo od 177 milijonov na milijardo 400 milijonov dinarjev, vrednost osnovnih sredstev od 32 milijonov na 180 milijonov, število zaposlenih pa se je povečalo od 230 na 400 delavcev.

POZORNOST VELJA PREVENTIVI

Pogovor s predstavniki KOMUNALNEGA ZAVODA ZA SOCIALNO ZAVAROVANJE TRBOVLJE, ki je zavod medobčinskega značaja, nas uvodoma seznani s prizadevanji skrbjo zavoda za preventivo. Sredstva, ki jih vsako leto namenja zavod na osnovi priporočil komunalnih skupnosti zavarovancev, so precejšnja in so lani presegala 17 milijonov dinarjev. Namenjena so bila ob obsežni fluorografski akciji, v kateri je bilo fluorografiranih samo v Hrastniku blizu 7000, v Zagorju pa nad 9000 oseb. Preventiva —

ločbe o pravicah do otroškega dodatka, na željo KOMUNALNEGA ZAVODA zaslišujeta priče, opravljata posle zdravstvenega zavarovanja kmečkega prebivalstva, in kar je za nemoteno delo zavoda zelo pomembno, vodita evidenco in statistiko dogajanja, ki zadeva celotno dejavnost službe socialnega zavarovanja.

Na območju KOMUNALNEGA ZAVODA ZA SOCIALNO ZAVAROVANJE TRBOVLJE je bilo lani zdravstveno zavarovanih 43.567 oseb. Njihove vsakdanje interese je prizadevno uveljavljal komaj 45-članski kolektiv zavoda. Statistika nam pove, da je potemtakem v skrbi enega člana kolektiva zavoda za socialno zavarovanje v Trbovljah natanko 969 zavarovanih oseb, kar toliko bolj drami pozornost ob primerjavi z republiškim povprečjem, ki pravi, da ima en član delovne skupnosti zavodov v Sloveniji opravka z 843 zavarovanimi osebami. Številka vsekakor opozarja na

gradnjo, ki sami nimajo dovolj sredstev za samostojno graditve.

Letos bo OBCINSKI SKLAD ZA ZIDANJE STANOVANJSKIH HIŠ S SVOJO POSLOVNO SLUŽBO pričel izvajati zazidalni načrt Trga revolucije, ki bo predvidoma zgrajen do leta 1970.

PESTRA DEJAVNOST KOMUNALE TRBOVLJE

Razmeroma mlado podjetje KOMUNALA TRBOVLJE opravlja poleg komunalnih storitev in vzdrževanja komunalnih naprav in objektov še vrsto drugih dejavnosti. Naj omenimo le pomembnejše izmed njih, ki so značilne za zelo pestro dejavnost podjetja: opravlja dimniarske in vrtnarske storitve, prodaja sveže in suho cvetje iz lastne in iz proizvodnje drugih podjetij, opravlja pogrebne storitve, vzdržuje grobove, odvažajo smeti in odpadke, popravlja vodovodne instalacije, oskrbuje prebivalstvo s pitno vodo, gradi ceste in kanalizacije, opravlja gradbeni remont visokih gradenj, vzdržuje mestne ulice... Se bi lahko naštevati, s čim vse se ukvarja 130-članski kolektiv, katerega poglavitna skrb pa velja trenutno oskrbi prebivalstva s pitno vodo. V sušnih mesecih namreč redno pride do pomanjkanja vode. Zato je kolektiv začel s pripravljalnimi deli pri zajetju izvira Mitovski slap, ki bo začasno zadostil potrebam. Povečanje preskrbe s pitno vodo pa bo skoraj omogočila izvedba investicijskega programa za zajetje vode na področju Savinjske doline.

Med pomembnejšimi deli, ki jih podjetje izvaja, je vsekakor še rekonstrukcija cestnega omrežja. V zadnjih letih je kolektiv razširil in moderniziral okoli 7000 kvadratnih metrov glavnih cest v Trbovljah.

V TRBOVLJAH NOV ZDRAVSTVENI DOM

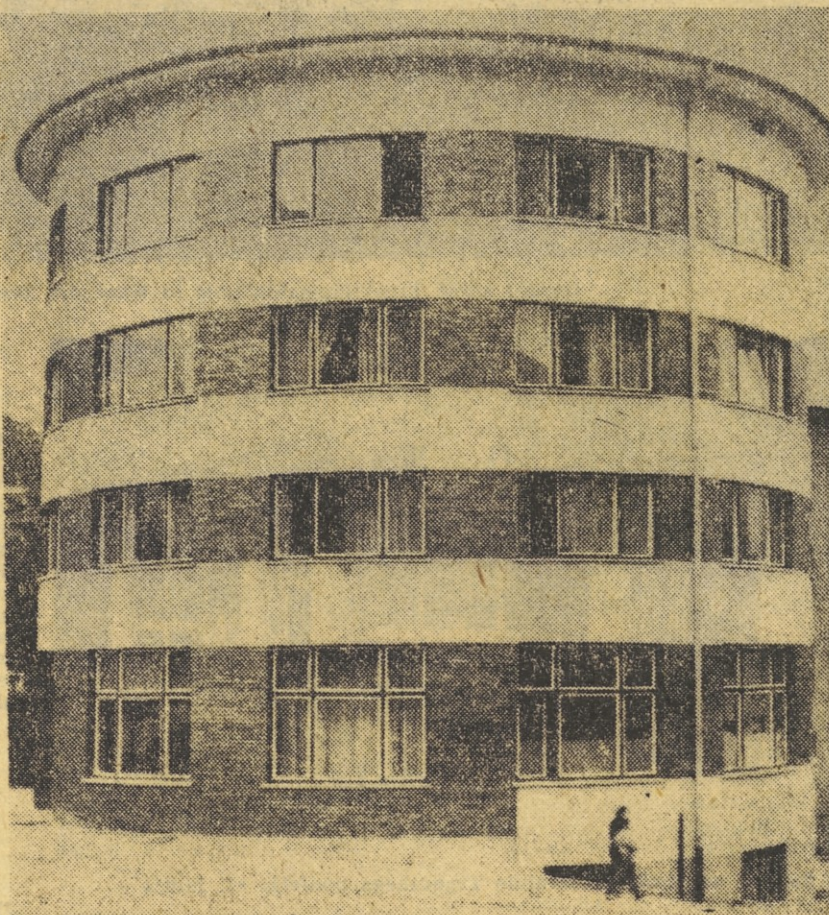
ZDRAVSTVENI DOM V TRBOVLJAH ima razmeroma razvito zdravstveno službo, saj v njegovem okviru deluje 5 splošnih ambulant in ena obratna ambulanta (v STT); 9 specialističnih ambulant: diabetična, interna, ginekološka, dermatološka, okulistična, nevrološka, pulmološka in otorinolaringološka; nadalje zobozdravstvena, dispanzerska in higienična služba ter rešilna postaja. V ambulantah in službah je zaposlenih 7 splošnih zdravnikov, 3 dentisti, stomatolog, 4 zobotehnik, babica, rentgenski tehnik, več medicinskih sester, fizioterapevt, bolničarka ter uslužbenec uprave, tako da šteje kolektiv 70 delavcev. Kolektiv si močno prizadeva povečati učinkovitost zdravstvene službe, ki je zdaj zaradi namestitve ambulant in pomožnih služb v šestih, med seboj tudi po 5 kilometrov oddaljenih prostorih, okrnjena. Omenimo naj, da je sklenila občinska skupščina prav zaradi omenjenega zgraditi nov zdravstveni dom, ki bo omogočil združitve in ustrezno organizacijo delovanja obstoječih zdravstvenih služb in tistih služb, ki jih bo zdravstveni dom še ustanovil.

LEKARNA

Iz majhne lekarne, ki jo je ustanovila leta 1940 bivša Bratovska skladnica samo za rudarje in njihove svojce, je nastala edina javna lekarna za vse območje trboveljske občine.

LEKARNA TRBOVLJE je vedno dobro založena in si prizadeva zadostiti naraščajoče potrebe prebivalstva. Dnevno pripravijo v lekarni 300 receptov in postrežejo 500 strankam, tako da je promet v nenehnem porastu. Zato so organizirali tudi stalno nočno in nedeljsko dežurno službo.

Po sedemletnem perspektivnem planu se bo lekarna preselila v nove prostore, ki bodo zgrajeni v okviru novega zdravstvenega doma.

Med zanimivosti Trbovelj sodi tudi okrogla zgradba, ki jo je zgradilo Gradbeno podjetje Zasavje. V njej imajo svoje poslovne prostore poleg Socialnega zavarovanja še Zavod za zaposlovanje delavcev in Obrtno podjetje Zlatarstvo

skrb za ohranitev zdravja — obsega v programih zavoda še razne akcije: lani je bilo cepljenih proti tetanusu v Trbovljah nad 4000 zavarovancev, v Hrastniku pa nad 600 članov delovnega kolektiva rudarjev. Zavod je potrošil skoraj poldrugi milijon dinarjev za uspešno akcijo proti gripi in nalezljivim boleznim. Znatna sredstva je zavod namenil fluorizaciji zob šolske mladine, za dezinfekcijo, dezinsekcijo in deratizacijo stanovanj zavarovancev. V njegovem obračunu z lanskim gospodarjenjem zlasti vzbujajo pozornost 5 milijonov dinarjev, ki jih je zavod namenil za organizacijo zdravstvenih kolonij otrok, in nad 3 in pol milijona, ki jih je skupnost zavarovancev določila za okrevanje svojih članov. Skrb za preventivo pa zavod v letošnjem letu še pogloblja z namenom, da akcijo »ohranitev zdravja pri zdravih« razširi tudi na krog nezavarovanih oseb.

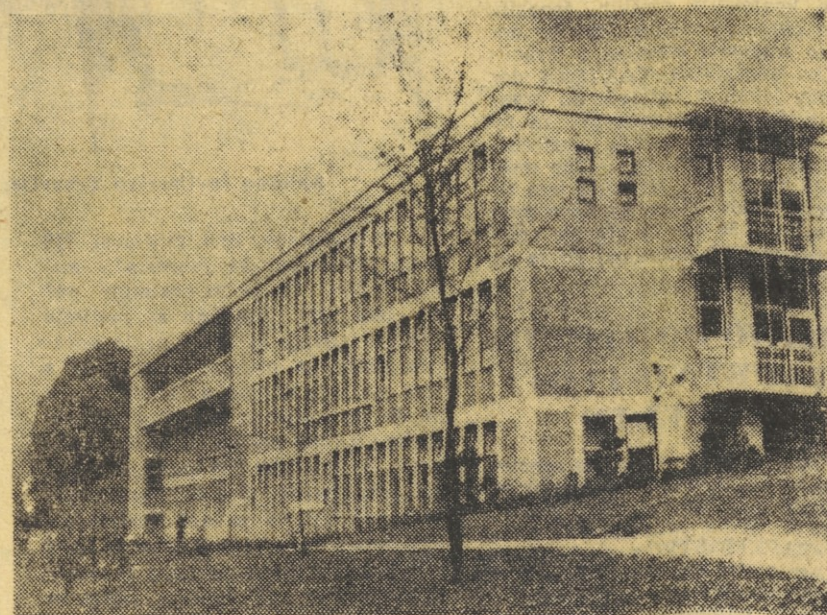
Takšna, za zdaj nedvomno očitno nova vsebina dela je plod reorganizacije nekdanje podružnice ljubljanskega okrajnega zavoda, ki je z novim imenom — KOMUNALNI ZAVOD ZA SOCIALNO ZAVAROVANJE TRBOVLJE — prevzel tudi nove, odgovornejše oblike dela. V območje zavoda spadajo vse tri zasavske komune — Trbovlje, Zagorje, Hrastnik. Desna roka zavodu, ki ima sicer svoje centralno poslopolje v Trbovljah, predstavlja podružnici v Zagorju in Hrastniku. Ti dve podružnici opravljata osnovno dejavnost zavoda: izvajata zdravstveno zavarovanje delavcev, izdajata od-

potrebno delovno disciplino, ki z dobro organizacijo dela lahko omogoča zavodu, da naglo ter v skladu z določili uveljavlja pravice zavarovancev in izvršuje sklepe komunalne skupnosti zavarovancev.

STANOVANJSKI SKLAD TRBOVELJSKE KOMUNE

OBCINSKI SKLAD ZA ZIDANJE STANOVANJSKIH HIŠ S SVOJO POSLOVNO SLUŽBO je leta 1961 ustanovljena organizacija, katere obstoj je terjalo smotrnejše gospodarjenje s sredstvi sklada za zidanje stanovanjskih hiš. Naloge te organizacije so dokaj obsežne, saj poleg upravljanja sklada za izvajanja finančne ter tehnične operative (od organizacije zbiranja sredstev, dokumentacije do tehnične realizacije in prodaje) v smislu inženiringa, vodi še komunalno urejanje mestnih zemljišč, poverjeno ji naj bi bilo pa še gospodarjenje z obstoječim stanovanjskim fondom.

V preteklem letu je organizacija zgradila v okviru lastnega financiranja 112 stanovanj za trg in je z lastnimi sredstvi kreditirala individualno gradnjo 15 stanovanj. Dokajšnje možnosti za razvoj organizacije so v združevanju sredstev interesentov za

Novozgrajena otroška klinika v Trbovljah

Središče Trbovelj